

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOĢIJAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**11.KLASES SKOLĒNU RUNAS KULTŪRAS
PILNVEIDOŠANA**

DIPLOMDARBS

Autore: Laura Tolstova

Stud. apl. Nr.: Komu040147

Darba vadītāja: Mg.philol. Lilija Jurgīte

RĪGA 2008

ANOTĀCIJA

Diplomdarba „11.klases skolēnu runas kultūras pilnveidošana” mērķis ir izstrādāt un aprobēt mācību materiālu kopu, kas paredzēta 11.klases skolēnu runas kultūras pilnveidošanai, mācību procesā izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas – datoru un globālo tīmekli.

Diplomdarba temata aktualitāti nosaka vispārējās vidējās izglītības latviešu valodas standartā izvirzītās prasības skolēnu valodas kultūras pilnveidošanas jomā. Savukārt tas, ka 21. gadsimtā strauji attīstās informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, dod iespēju tās piemērot arī mācību procesam, padarot to ne tikai atraktīvāku un modernāku, bet arī efektīvāku.

Pētījumā ir četras nodaļas, kurās, saskaņā ar izvirzītajiem uzdevumiem, atklāta runas kultūras būtība, tās aktualitāte, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošanas iespējas mācību procesā un to realizācija vienā no Rīgas vidusskolām. Darbā raksturoti izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni pētījuma problēmas kontekstā, atklāta autores praktiskā pieredze, izstrādājot materiālu runas kultūras pilnveidošanai un aprobējot to. Pēdējā nodaļā analizēta aprobācijas norise un atspoguļoti tās rezultāti.

Pētījumā iegūtie rezultāti apliecināja, ka ir iespējams pilnveidot skolēnu runas kultūru, izmantojot mācību procesā arī informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. Tika noskaidrots, ka informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaistīšana mācību procesā Latvijā vēl tikai aizsākta.

Izvērtējot iegūtos rezultātus, secināts, ka izstrādātais didaktiskais materiāls ir sekmīgi izmantojams 11.klases latviešu valodas stundās runas kultūras pilnveidei un jauno tehnoloģiju iesaistei mājas darbu veikšanā.

Diplomdarbs sastāv no 64 lpp.

Atslēgvārdi: valodas kultūra, jaunietis, mācību process, jaunās tehnoloģijas.

ANOTATION

The aim of diploma paper “Improvement of 11th Grade Students Language Culture ” is to develop and approbate a set of teaching aids which is aimed for the improvement of language culture of 11th grade students who in learning process use information and communication technologies – computer and Internet.

The urgency of the theme of diploma paper is based on the requirements of comprehensive secondary level Latvian language education standard which demands improvement of student language culture. Fast development of information and communication technologies in 21st century provides the opportunity to adapt them to learning process which makes it not only more alive and modern but more efficient as well.

This paper contains four parts in which, based on advanced tasks, revealed the quintessence of language culture, its urgency, the possible potentialities of information and communication technologies in learning process and their usage in one of Riga’s secondary schools. Students that participated in training process have been described in the diploma paper in context of the research problem, authors’ practical experience has been revealed while developing and approbating material for improvement of language culture. The analysis of approbation and its results are described in the last part of diploma paper.

The results of this research proved that it is possible to improve students’ language culture by using information and communication technologies. It was clarified that usage of information and communication technologies in learning process in Latvia is only in the first stage.

The author came to conclusion by evaluating reaserch results that given didactic material is suitable and succesful for improvement of language culture and new technologies can be used for doing homework in Grade 11.

Diploma paper contains 64 pages.

Key words: language culture, teenager, learning process, new technologies.

Saturs

Ievads	5
1. Mūsdienu latviešu valoda runas kultūras aspektā	8
1.1. Runas un valodas kultūra	8
1.2. Jauniešu runas kultūras īpatnības	12
2. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaiste mācību procesā	15
3. Pētāmās klases skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums	24
4. Didaktiskā materiāla izstrāde un aprobācija	34
4.1. Runas kultūras apgūvē izmantojamās mācību darba formas, metodes un paņēmieni ...	34
4.2. Didaktiskā materiāla atlase un stundu plānošana	43
4.3. Izmēģinājumdarbības norise un skolēnu darba analīze	45
Secinājumi	59
Literatūras un avotu saraksts	62
Pielikumi	65

IEVADS

Cilvēks ir sociāla būtne, kurai gluži vai iedzimta ir vēlme sazināties, paust savas emocijas, domas un izjūtas. Tik pat dabiska ir vēlme saņemt pretreakciju, sajust saikni un saskarsmi ar citiem cilvēkiem. Pārsvarā šī komunikācija notiek, sazinoties ar valodas palīdzību. Tātad valodai cilvēka un visas cilvēces mērogā ir ļoti liela loma. Lai norisinātos veiksmīga komunikācija, lai cilvēki saprastu cits citu, valodai ir jābūt skaidri saprotamai, nepārprotamai, ir jāievēro vispārpieņemti noteikumi tās lietošanā. Mainoties cilvēkiem, laikiem un aktualitātēm, mainās arī valoda, tai ir jāattīstās, jāpapildinās proporcionāli dažādiem jauninājumiem sabiedrībā, kultūrā un tehnoloģijās. Bet priekšnoteikums šādiem procesiem ir stabila un pamatīga valodas bāze, kura ir jāzina visiem valodas lietotājiem. Šādā nemitīgā pārmaiņu laikā valodai ir grūti saglabāt savu pamatu. Arī attīstoties globalizācijai un arvien lielākiem kontaktiem, tā tiek pakļauta dažādām ietekmēm. Tāpat latviešu valodu cauri laikiem ir ietekmējusi vācu valoda, pēc tam krievu valoda un visbeidzot angļu valoda. Ja valodas sistēmā šīs ietekmes neienāk tik strauji un pamanāmi, tad visvairāk tās atstāj iespaidu uz cilvēka runas procesu – indivīda valodas lietojumu. Runa tiek piesārņota ar liekiem vārdiem un konstrukcijām, kuras nemaz nav nepieciešamas. It kā nepietiktu jau ar šādu negatīvu ietekmi, vēl, mainoties laikiem un prioritātēm, valoda tiek apdraudēta un noplicināta, nezinot tās pamatu. Daudzas no šīm ietekmēm ir jūtamas cilvēku runā, kas ļauj secināt, ka valoda ir kļuvusi piesārņota un prasa kopšanu no ikviena indivīda. Būtisks latviešu valodas pastāvēšanas un saglabāšanās faktors ir tās sistēmas un normu saglabāšana un attīstīšana.

Jauniešu vecumposms ir tas dzīves periods, kurā cilvēks sāk apzināties savu identitāti. Ļoti būtiski skolēnam radīt izjūtu, ka daļa no šīs identitātes ir tieši viņa valoda, kura raksturo viņa domas un iekšējo kultūru. Vidusskola ir tas laiks, kurā skolēns attiecīgi ir jāsagatavo studijām vai darbam, tātad principā skolēns šajos trīs gados ir jāsagatavo lielajai dzīvei. Protams, to nevar izdarīt, ja nav tikušas veiktas pamatīgas iestrādnes jau pamatskolā, jo vidusskolā bieži vien latviešu valodas apguvei tiek veltīta tikai viena mācību stunda. Tāpēc domājams, ka, bez skolēniem tik ierastās nemitīgās gramatikas atkārtēšanas, ir svarīgi skolēniem radīt izjūtu, ka kulturāla valoda viņiem ir nepieciešamība. Svarīgi ir arī parādīt skolēniem, kur rodama informācija, lai vajadzības gadījumā zinātu, kur rast zināšanas un vērsties pēc palīdzības. Jauniešiem ir raksturīgi ātri pieņemt visu jauno un attīstīties atbilstīgi laikam. Viens no mūsdienu jauniešiem ir informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

(IKT) – dators un internets, kuri mūsdienās ieņem aizvien lielāku lomu informācijas ieguvē un apstrādē un kuru piedāvātās iespējas būtu jāzina arī skolēniem. Arī Izglītības un zinātnes ministrijas struktūrvienību un padotības iestāžu rīcības plānā „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam” (11) kā viena no prioritātēm minēta IKT iesaiste mācību darbā. Turklāt prasme izmantot IKT ir svarīgs priekšnosacījums, lai jaunietis, pabeidzot vidējās izglītības iestādi, atbilstu darba tirgus prasībām.

Visa šī situācija dara aktuālu diplomdarba pētījuma **mērķi**. Šajā diplomdarbā autore ir mēģinājusi uzzināt, vai ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju palīdzību un iesaisti mācību procesā ir iespējams pilnveidot runas kultūru, un kā to darīt. Turklāt, mūsdienu informācijas pārbagātības laikmetā, kad ir tik daudz lietu, kuras novērš skolēna domas no mācību procesa, skolotāja uzdevums ir prast piesaistīt skolēna uzmanību. Tāpēc viens no pētījuma uzdevumiem ir noskaidrot, vai iespējams piesaistīt skolēnu uzmanību mācībām, izmantojot tieši tos pašus līdzekļus, ar kuriem tā bieži vien tiek novirzīta – proti datorus, un vai šī piesaiste ir produktīva.

Diplomdarbā tiks apskatīta runas kultūras problēma, IKT iesaistes mācību procesā iespējamie plusi un situācija Latvijā, skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums un aprakstīta pētījuma aprobēšana Rīgas 31.vidusskolas 11.e klasē un tās rezultāti.

Diplomdarba uzdevumi:

1. Noskaidrot runas kultūras nozīmību, uzzināt, kāda ir skolēnu runas kultūra;
2. Noskaidrot izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu attieksmi pret IKT iesaisti mācību procesā un viņu iespējas izmantot jaunās tehnoloģijas.
3. Analizēt jauniešu vecumposma īpatnības saistībā ar pētāmo problēmu.
4. Izstrādāt didaktisko materiālu 11.klases skolēnu runas kultūras pilnveidei un IKT iesaistei mājas darbu pildīšanā
5. Aprobēt didaktisko materiālu, analizēt pētījuma rezultātus un apkopot secinājumus.

Hipotēze: ir iespējams celt skolēnu runas kultūru, mācību procesā iesaistot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Diplomdarba izstrādes metodes.

1. Teorētiskā - literatūras pētīšana un analīze.
2. Empīriskās – aptauja, intervija, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība.

Diplomdarba teorētiskā bāze.

Runas kultūras, latviešu valodas metodikas un jauniešu vecumposma kontekstā ir veikti dažādi pētījumi un izdarīti secinājumi. Mazāk informācijas pieejams par IKT iesaisti mācībās,

kas izskaidrojams ar to, ka šādas iespējas parādījušās salīdzinoši nesen. Par jauno tehnoloģiju iesaisti mācībās vairāk atrodami vispārīgi pētījumi.

- Runas un valodas kultūra – I. Freimane, J. Rozenbergs, V. Skujiņa, V. Ernstsone, L. Tidriķe.
- Vecumposma pedagogija un psiholoģija – Ē. Ēriksons, G. Svence, V. Reņģe, M. Balsons, L. E. Borns, N. F. Ruso.
- Mācību metodes, darba organizācijas formas – D. Laiveniece, I. M. Rubana, R. Andersone.
- Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas – R. Bankava, Izglītības sistēmas informatizācijas programma 2007. – 2013.gadam „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei”, pētījums „Informācijas komunikāciju tehnoloģiju attīstība izglītībā (2004 – 2005)”.

Diplomdarba struktūra.

Diplomdarbu veido 4 nodaļas. Pirmās trīs nodaļas veltītas teorētiskās literatūras apkopošanai un analīzei. 1.nodaļā tiek raksturota runas un valodas kultūra, otrajā tiek apskatītas IKT iesaistes iespējas mācību procesā, ņemot vērā Latvijas situāciju. Trešā nodaļa veltīta skolēnu vecumposma vispārējo psiholoģisko īpašību raksturojumam un konkrētās klases psiholoģiskajam un pedagogiskajam raksturojumam. Ceturtajā nodaļā raksturotas pedagogiskajā izmēģinājumdarbībā iesaistītās metodes un darba organizācijas formas un atklāta didaktiskā materiāla aprobācija. Nobeigumā veikti secinājumi, kas radušies analizējot teorētisko literatūru un realizējot didaktisko materiālu.

Pielikumā pievienoti mācību stundu konspekti, anketas un skolēnu mājas darbi.

1. MŪSDIENU LATVIEŠU VALODA RUNAS KULTŪRAS ASPEKTĀ

1.1. Runas un valodas kultūra

Viena no nācijas pamatiezīmēm ir valoda. Mēs, latvieši, varam būt lepni, mēs esam nācija ar savu valodu. Turklāt ar bagātīgu, sistematizētu un izteismīgu valodu. Bet tādu mēs to varam saglabāt, kopjot un atceroties par valodas kultūru. Tāpēc šajā nodaļā tiks noskaidrots, kas ir runas un valodas kultūra, ar ko tās atšķiras. Tiks noskaidrotas dažādu valodnieku (I. Freimanis, J. Rozenberga u.c.) domas par šo tematu, un sīkāk aprakstīta jauniešu valoda, tās iezīmes.

Bērns piedzimstot nemāk runāt, bet, dzirdot vecākus un pārējos apkārtesošos runājam, arī instinktīvi apgūst šo prasmi, jo saprot, ka runājot ir vieglāk panākt sev vēlamo, ir vieglāk paust savas domas un emocijas. Kāda tad ir valodas funkcija? I. Freimane savā monogrāfijā „Valodas kultūra teorētiskā skatījumā” raksta, ka valoda „veic domu formulēšanas un atspoguļošanas un saziņas funkciju”, kā arī citas funkcijas visās sabiedrības darbības sfērās – politikā, ekonomikā, zinātnē un kultūrā bez valodas neiztikt. (8) Lai tiktu izpildītas visas šīs funkcijas, valodai ir jābūt saprotamai, pareizai, skaidrai un koptai. Tātad ir jābūt valodas kultūrai. V. Skujiņa raksta, ka kultūra latīņu valodā nozīmē „kopšana, apstrādāšana, audzināšana”. (37) Ar valodas kultūru, pēc I. Freimanis rakstītā, tiek saprasta kopta valoda, respektīvi, literārās valodas normu zināšanas un prasme tās izmantot gan mutvārdos, gan rakstveidā. „Valodas kultūra tiek saistīta arī ar prasmi izmantot izteismīgus valodas līdzekļus dažādos saziņas apstākļos, atbilstoši valodas lietotāju mērķiem un izteikuma saturam”. (8) Savukārt V. Skujiņa raksta, ka „valodas kultūru saistībā ar valodas praksi īsi mēdz raksturot kā valodas līdzekļu optimālu lietojumu jebkurā runas un rakstu situācijā.” (37) Šajā diplomdarbā lietotais termins „runas kultūra” tiek lietots kā sinonīms terminam „valodas kultūra”, tomēr ievērojot nelielas nianses. I. Freimane atzīst, ka „pašreiz valodniecībā ir sastopami divi termini: „valodas kultūra” un „runas kultūra”. Bieži abi minētie termini tiek lietoti kā sinonīmi.” (8) Lai gan I. Freimane uzskata, ka latviešu valodniecībā ar terminu „runa” mūsu apziņā vairāk tiek uzskatīts pats runas akts, tiek arī atzīts, ka „valodas kultūra ir valodas sistēmas potenciālās iespējas, kas parādās valodas paraugos. Runas kultūra ir šo paraugu un iespēju konkrēta realizācija ikdienā mutvārdos un rakstveidā. (8) To pierāda arī I. Freimanis definīcija par valodas kultūru: „valodas kultūra ir valodas līdzekļu optimāls lietojums kādā noteiktā runas situācijā”. Tātad termini „runas kultūra” un „valodas kultūra” pārklājas, bet ar „runas kultūru” tiek saprasts indivīda valodas lietojums, tās realizācija

ikdienā, kad valoda nav tik formāla kā, piemēram, uzziņu literatūrā, grāmatās. Valodnieki bieži, rakstot par runas kultūru, nešķir to no valodas kultūras.

Valodnieks J. Rozebergs uzsver šādu valodas kultūras aspektu – valodas kultūra ir domas kultūra, kas skaidri domā, tas skaidri runā. Mēdz arī teikt: „Par cilvēku spried ne pēc deguna, bet pēc vārda.” (33) Šo domu var papildināt arī ar V. Skujiņas gūto atziņu par valodas kultūru kā cilvēka kopīgās kultūras sastāvdaļu, kas nozīmē gan sakoptas valodas lietošanu, gan izpratni par sakoptu valodu, tās bagātināšanu un attīstīšanu. (37) Tātad valodas kultūra ietilpst cilvēka kopīgajā kultūrā, reizē esot arī šīs kultūras izteicēja un raksturotāja. Arī autore didaktiskā materiāla aprobācijas laikā centās skolēniem radīt izpratni par valodas kultūru, mēģināja rosināt skolēnus aizdomāties par to, kā valoda raksturo cilvēku, un kādu priekšstatu tā sniedz par cilvēka kultūru. Šādu runas īpašību – spēju raksturot tās lietotāju atklāj arī I. Freimene, atzīstot, ka „nepieciešams valodas kultūras nosacījums ir pietiekami augsts valodas lietotāju vispārējais kultūras līmenis. Tikai kultūra plašā nozīmē – gan zināšanas, gan ieaudzinātas un izkoptas pozitīvas morālās īpašības, kas rodas personības vispusīgā harmoniskā attīstībā, – ir priekšnoteikums apzinātai mīlestībai pret valodu.” (8). Protams, ka valodas kultūru iespējams sagaidīt un pieprasīt no inteligēntiem, erudītiem un zinošiem cilvēkiem. Vispārējā cilvēka kultūra ir priekšnosacījums cilvēka valodas kultūrai. Savukārt pēc cilvēka runas kultūras var spriest par viņu, tā zināšanām, inteliģenci un kultūru. Kā raksta J. Rozenbergs, „rūpes par runas kultūru vispirms izpaužas fonētikas un gramatikas izpētē un vārdnīcu izstrādē, valodas normu izveidē un to ievērošanā, valodas kļūdu un trūkumu konstatēšanā, klasificēšanā un skaidrošanā.” (33) Viņš arī valodas kultūrai ir izšķīris vairākas īpašas pazīmes, ko izsaka visu līmeņu valodas strukturālie elementi. Dažas pazīmes ir obligātas, citas mazāk obligātas, ir arī tādas pazīmes, kas attiecas galvenokārt tikai uz atsevišķiem stiliem. Pēc J. Rozenberga domām, valodas kultūras obligātās pazīmes ir:

- valodas pareizība,
- skaidrība,
- precizitāte
- tīrība.

Šīs pazīmes nosaka jau tie likumi, ko līdz šim saprot ar literārās valodas normām. „Citas pazīmes ir mazāk obligātas, piemēram, koncentrētība, vienkāršība, bagātība. Šīs arī ir kulturālas valodas tipiskas pazīmes, bet tās tieši nenosaka literārās valodas normu izstrādātie

likumi. Ir arī tādas pazīmes, kas nav raksturīgas visiem stiliem, toties atsevišķiem stiliem tās ir būtiskas šo stilu izteicējas, piemēram, dzīvums, ietekmīgums, tēlainība, labskaņa.” (33)

Lai valoda sekmīgi varētu veikt savas funkcijas un atspoguļot sabiedrībā notiekošos procesus, tai ir jāiet līdz laikam. Tātad, lai valoda būtu aktuāla un pielietojama mainīgajā pasaulē, tai pašai ir jāmainās, jāattīstās, jāpapildinās proporcionāli dažādiem jauninājumiem sabiedrībā, kultūrā un tehnoloģijās. Bet priekšnoteikums šādiem procesiem ir stabila un pamatīga valodas sistēma un normas, pamats, kurš paliek nemainīgs un kurš ir jāzina visiem valodas lietotājiem. V. Skujiņa runā par elastīgās stabilitātes principu valodas kultūrā, kas ietver divas it kā pretējas parādības – stabilitāti un mainīgumu. „Elastīgās stabilitātes princips paredz:

1. Izprast valodas sistēmas stabilitāti kā valodas pastāvēšanas priekšnoteikumu;
2. Saskaņot valodas sistēmas stabilitāti arī valodas pārmaiņu procesā. (37)

Tātad ir svarīgi nepieļaut literārās valodas attālināšanos no tautas un no jauniem procesiem valodā. Valodas kultūra paredz tautas izglītošanu valodā un valodniecības sasniegumu iedzīvināšanu praksē. Citādāk brīžiem šķiet, ka valodnieki un valodas lietotāji atrodas divās dažādās frontēs.

Nemot vērā visu iepriekš rakstīto, var secināt, ka ar valodas kultūru izprot literāro valodu. To vairakkārt ir apgalvojusi arī I. Freimane: „Valodas kultūras pamatu, izpētes avotu un priekšmetu veido literārā valoda.” (8) Tomēr J. Rozenbergs uzdod jautājumu, cik pamatota ir dažādās valodniecības skolās (piemēram, krievu, latviešu u.c.) izvirzītā opozīcija *literārā valoda: neliterārā valoda*. Ir valodniecības skolas, kas šādu pretstatījumu neizvirza, jo valoda ir dabisks darinājums, kuru tās veidotāji izmanto, vadoties no komunikācijas satura, vides un subjektīvās izjūtas. (33) Arī jauniešu valodas pētnieces V. Ernstsone un L. Tidriķe uzskata, ka latviešu valodniecībā pastāv stabila tradīcija par pamatu valodas pētījumiem izmantot trīsvienību: literārā valoda (standarta valoda) – dialekti – sarunvaloda. (7, 80.lpp) Rodas jautājums – kāda cilvēku vecumgrupa tad tiek uzskatīta par valodas kultūras *vidusslāni*, literārās valodas aktīvākajiem lietotājiem? I. Freimane, paskaidrojot literārās valodas jēdzienu, raksta: „Par mūsdienu literāro valodu tiek uzskatīta tāda valoda, kuras lietotāji dzīvo mūsdienu laika posmā. Valodas mūsdienīgumu nosaka pēc relatīvas valodas normu stabilizācijas. Pēc attieksmes pret valodu un tās normu katrā noteiktā vēsturiskā laika posmā dzīvo apmēram trīs valodas lietotāju paaudzes. Centrālā, noteicošā nozīme ir vidējai paaudzei; vecākā paaudze parasti ir konservatīva, it īpaši pret inovācijām, bet jaunākās paaudzes pārstāvji atzīst daudz inovāciju.” (8) Šādu nostāju jūt arī jaunieši, latviešu valodas mācībās viņu lietotās valodas īpatnības bieži vien tiek apietas, viņu valoda tiek atzīta par nepareizu. Tā

kā jaunieši vēlas atšķirties no pelēkās masas, bieži noliedz visu veco un tiecas pēc jauninājumiem, jaunieši mēdz izrādīt pretestību pret normām, likumiem un ierobežojumiem, ja tos strikti un nosodoši norāda. Tas redzams arī valodā. Kā raksta V. Ernstsone un L. Tidriķe, būtisks aspekts jauniešu valodas izpētē ir tās salīdzinājums ar valodas kodificēto formu – literāro valodu, kam tradicionāli tiek pretstatīti visi pārējie jeb nekodificētie valodas paveidi – valodas neliterārās formas un dialekti. „Jāuzsver, ka latviešu valodniecībā valodas neliterārās formas lielākoties tiek asociētas ar mazāk prestižām sociālām grupām, tāpēc apzīmējums „neliterārās” ir ieguvis negatīvu blakusnozīmi, piemēram, no valodas kultūras viedokļa valodas neliterāro paveidu izmantošana tiek vērtēta kā nevēlama parādība.” (7, 17.lpp) Šķiet, ka šādu attieksmi pret savu – jauniešu valodu izjuta arī pētījumā iesaistītās 11.e klases skolēni, kuri didaktiskā materiāla aprobācijas ievada stundā autores rosināto sarunu par valodas kultūru uztvēra kā uzbrukumu viņu runai – *nepareizajai* valodai. Tāpēc daļēji skolēni paši nenonāca pie atziņas, ka lietot sarunvalodas vārdus ikdienā nav noziegums, vienkārši jāmāk nošķirt saziņas situāciju un komunikatīvo nolūku. Komunikācijā jāievēro sociālajās grupās pieņemtās normas un runātāja attieksme pret sarunas partneri. Kā raksta valodas pētniece I. Freimane, optimāls valodas līdzekļu lietojums balstās uz komunikatīvās situācijas izpratni un apzināti motivētas valodas līdzekļu atlasī. (8)

Tātad saistībā ar runas kultūru ir jāatceras, ka daļēji tiek runāts par latviešu literāro valodu, ka valoda liecina par cilvēku kopumā, un ikvienam ir jāprot izvēlēties kulturālu valodu atbilstīgi saziņas situācijai. Pašlaik valodas kultūru apdraud dažādi faktori – saglabājušās padomju laiku pēdas valodā, strauji latviešu valodā ienāk angļu valoda, vācu valodas ietekme, šķiet, jūtama vēl no senajiem vācu laikiem Latvijā. Valodas kultūrai kaitē arī pavisam vienkārša latviešu valodas un tās pareizrakstības un gramatikas nezināšana. Runas kultūru traucē nemotivēta vienkāršrunas, žargonu un aizguvumu ietekme. Kā min D. Laiveniece, valoda, ko dzirdam un arī redzam, (laikrakstos, reklāmās), bieži un pat pārāk bieži ir kļūdaina. Kļūdu raksturs attiecināms uz visiem valodas līmeņiem, bet jo īpaši sastopamas kļūdas, ko rada leksikoloģijas un stilistikas, kā arī morfoloģijas likumu neievērošana. (19, 11.lpp)

Tomēr, lai gan latviešu valodu ietekmē daudzi negatīvi faktori, domājams, ka nevajadzētu pārspīlēt un teikt, ka latviešu valoda ir briesmās. Kā raksta V. Skujiņa, „valodniecības teorētiķi ir secinājuši, ka valodas kultūras jomā attīstība notiek līklīnijā, kur ir savi pacēlumi un kritumi. Ļoti gribas cerēt, ka esam krituma zemākajā punktā, kam sekos pacēlums, un to sekmēs jaunā valodnieku paaudze. (37) Savukārt V. Ernstsone un L. Tidriķe kā vienu no valodas kultūras kopšanas problēmām min to, ka nav saiknes starp valodniekiem,

skolotājiem un valodas praktiķiem (žurnālistiem, tulkiem, kursu pasniedzējiem, redaktoriem). Vairs nenotiek skolotāju un redaktoru vidū agrāk tik populārās Valodas prakses dienas, netiek rīkoti redaktoru semināri. (7, 83.lpp) Tātad Latvijā kopumā pietrūkst valodas kultūras kopšanas sistēmas.

1.2. Jauniešu runas kultūras īpatnības

Lai gan pētījumā netiek īpaši uzsvērts tas, ka izstrādātajās stundās tiek apskatīti tieši jauniešu runas kultūras jautājumi, pirmajā didaktiskā materiāla aprobācijas stundā tika runāts par jauniešu saziņu internetā. Un tā kā jaunieši ietekmējas un mācās arī no pieaugušajiem, daudzas runas kultūras kļūdas un problēmas ir kopīgas gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Pētot jauniešu valodu, to parasti salīdzina ar pieaugušo valodu. Tomēr abu sociālo grupu valodas jāskata ciešā kopsakarā, jo tieši pieaugušie (gan ģimenē, gan skolā) iepazīstina jauniešus ar sabiedrībā pieņemtām valodas normām, kā arī *kontrolē* to ievērošanu. (7, 22.lpp) Turklāt konkrētās klases skolēnu vecums 17 – 18 gadi vairs nav gluži klasiskajā psiholoģijā apzīmētais pusaudžu vecumposms, kurā notiek ļoti aktīva skolēnu vēlme atšķirties tieši ar specifisku leksiku, bet, protams, šāda tendence vēl pastāv.

Jauniešu valodas pētnieces V. Ernstsone un L. Tidriķe norāda, ka „jaunieši bieži izvēlas tos pašus vārdus un izteicienus, kuri ir aktuāli arī citām vecumgrupām, bet jauni cilvēki tos lieto daudz intensīvāk”. (7, 24.lpp) Turklāt jauniešu valodā ātrāk nekā citos valodas paveidos atspoguļojas sabiedrībā norisošie procesi. (7, 37.lpp) Ņemot vērā, ka jauniešu vecumposms ir viens no aktīvākajiem posmiem cilvēka dzīvē, kurā notiek arī aktīva sabiedriskā dzīve, jauniešiem savas emocijas bieži vien pauž daudz skaļāk kā citu vecumposmu pārstāvji. Šie visi faktori bieži vien rada maldīgu priekšstatu par īpaši nekulturālo jauniešu valodu. Tomēr daļai jauniešu valoda ir līdzeklis, kā parādīt savu patstāvību domāšanā, sajūtās un rīcībā, kas izpaužas, piemēram, lietojot īpašus, no literārās valodas atšķirīgus vārdus un izteicienus. Šāda nostāja sasaucas ar nekonkrēto jaunieša stāvokli, kad jauniešis vairs ne īsti ir bērns, ne arī pieaugušais. (7, 7;8.lpp) Savu atšķirību valodā jaunieši vēlas paust arī tādēļ, ka „pieaugušo pasaule un līdz ar to viņu valoda jauniešu vidū nereti tiek raksturota negatīvi”, piemēram, V. Ernstsone un L. Tidriķe, atsaucoties uz Dž. Tucka pētījumiem, raksta, ka „jaunieši nevēlas kļūt pieauguši, jo viņi baidās no rutīnas, kas tos sagaida nākotnē. Tāpēc šajā vecumā liela vērtība ir aizraujošai rīcībai, spilgtām krāsām, demonstratīvam protestam, kas tiek pausts arī ar valodas palīdzību. Valoda ir līdzeklis, kas ļauj norobežoties no pieaugušo pasaules; jauniešiem raksturīgie izteicieni ir reakcija uz pieaugušo runas uzvedību. (7, 7;8.lpp) Tātad

jaunieša valoda reizē atspoguļo kultūru, kāda ir pieaugušo valodai un reizē tā atklāj arī atšķirības, kuras izraisa šī vecumposma specifika (jauniešu vecumposms sīkāk apskatīts nodaļā „Pētāmās klases skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums”).

Jau iepriekš tika minēts, ka jauniešu lietotā valoda bieži vien dzimtās valodas stundās tiek nostādīta opozīcijā literārajai valodai, tiek parādīts tās statuss – nevēlama, nepareiza un izskaužama. Arī valodniece. D. Nītiņa secinājusi, ka skolā netiek runāts par dažādiem latviešu valodas paveidiem, ignorēta tiek arī jauniešu valoda: „skolotājam, latviešu valodas pasniedzējam par to it kā nav daļas – nekomentē un vēl joprojām izliekas, ka neko nezina un viņu mācāmajiem nekas par to nav jāzina. Jo ir cita, labāka valoda, ko mēs mācāmies. Iespējams, tieši protests pret to ir viens no iemesliem, kāpēc jauniešiem izveidojusies it kā sava valoda, kam maz kopīga ar skolas oficiālo, pareizo un reizē vienmuļo sterilo valodu.” (24, 39.lpp)

Savukārt autores uzdevums bija pierādīt skolēniem, ka latviešu valodas stundu mērķis nav nosodīt jauniešu lietoto valodu. Stundās tikai tiek atgādinātas dažas runas kultūras normas, kuras skolēni, iespējams, ir aizmirsuši, lai viņi attiecīgajā situācijā tās tomēr pielietotu. Tika mēģināts rosināt skolēnus atšķirt situācijas, kurās kulturāla valoda būtu kā prasība. Jau minētās jauniešu valodas pētnieces uzskata, ka viens no nozīmīgākajiem faktoriem valodas varianta izvēlē ir komunikantu pazīstamības pakāpe: jo labāk runātājs kādu personu pazīst, jo pavisāmāk un brīvāk viņš izturas pret valodas līdzekļu atlasīšanu, tāpēc cilvēki sarunā ar svešinieku biežāk izvēlas literāro valodu, bet saziņā ar labi pazīstamiem cilvēkiem – valodas neliterārās formas. Tomēr jauniešu vecumā valodas lietojumu vairāk ietekmē saziņas partneru vecuma atšķirība. Jaunietis daudz brīvāk runās ar svešu jauniešu nekā ar labi pazīstamu pieaugušo. (7, 55.lpp) Tas nozīmē, ka pārsvarā skolēniem jau instinktīvi ir izveidojusies prasme nošķirt situācijas, kurās tomēr vajadzētu lietot kulturālāku valodu un kurās var izteikties brīvi, īpaši nepiedomājot par valodas lietojumu. „Oficiālajā situācijā (piemēram, klases sapulcē) valodas lietojumu noteiks vides oficiāluma pakāpe – šajā gadījumā literārās valodas lietojums būs intensīvāks. Turpretim neformālā komunikācijas situācijā (piemēram, klases ekskursijā vai klases vakarā) šī pati jauniešu grupa savstarpējā saziņā intensīvāk lieto valodas neliterārās formas.” (7, 57.lpp)

Kopumā var secināt, ka valodas kultūra ir valodas normu zināšana, atbilstība literārajai valodai, savukārt runas kultūra ir šo normu iedzīvināšana ikdienā atbilstīgi dažādām situācijām. Šajā pētījumā runas kultūras pilnveides didaktiskā materiāla aprobācija tiks veikta vidusskolas 11.klasē, kuras skolēni atbilst jauniešu vecumposmam. Ir jāievēro, ka jauniešu valodai ir daudz kopēja ar pieaugušo valodu, tomēr tai ir arī savas īpatnības, tā savā ziņā ir

koncentrētāka ar valodas kļūdām, jo jaunieši ātri pieņem jauninājumus valodā un tiecas atšķirties no *pelēkās masas*, pēc jauniešu domām – pieaugušajiem, arī ar valodas palīdzību. Tā kā ar valodu cilvēki pauž savas jūtas, domas un emocijas, tā raksturo cilvēku, viņa kultūru un attieksmi pret apkārtējiem. Šāda izpratne par runas kultūru ir jārada arī skolēniem. Turklāt, pēc autores domām, to, protams, var apgūt skolā, bet šķiet, ka svarīgāk ir skolēniem radīt šo izjūtu par runas kultūras nepieciešamību. Jo skolēniem vienmēr būs iespēja sameklēt interesējošo informāciju, galvenais ir parādīt, kur rodamas zināšanas un radīt vēlmi to darīt.

2. INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS TEHNOLOĢIJU IESAISTE MĀCĪBU PROCESĀ

Mūsdienās īpaši aktuāls skolotāja uzdevums ir ieinteresēt skolēnu mācībām, jo apkārt kļūst aizvien vairāk informācijas, aktivitāšu un nodarbju, kas novērš skolēna uzmanību. Viens no veidiem, kā skolēnu rosināt mācībām, ir izmantot netradicionālākas mācību metodes. Turklāt skolotājam ir jāpierāda, ka viņa mācību priekšmets un visa mācību darbība ir aktuāla, *iet līdzī laikam* un ir moderna. Divdesmit pirmajā gadsimtā aizvien aktuālākas kļūst informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) – dators un interneta pieslēgums jeb globālais tīmeklis. Ņemot vērā, ka jaunieši vienmēr ir bijusi aktīvākā sabiedrības daļa, kura visātrāk uztver jaunās vēsmas un sasniegumus, jauniešu vidū IKT sniegto iespēju izmantošana ir ļoti plaši izplatīta. Šī ir skolotāju iespēja iesaistīt savā mācību darbā interneta piedāvātos jauninājumus, tādējādi parādot, ka konkrētais mācību priekšmets attīstās atbilstoši laikam. Konkrēti latviešu valodas mācību priekšmeta kontekstā iesaistīt IKT ir aktuāli tādēļ, ka sazināšanās un informācijas saglabāšana globālajā tīmeklī notiek tieši ar valodas palīdzību. Kā raksta R. Bankava, „moderno informācijas tehnoloģiju laikmetā dators un internets radījis revolucionāras izmaiņas mūsu sabiedrības ikdienas dzīvē, kur valodai kā komunikācijas līdzeklim ir vissvarīgākā loma.” (4, 228.lpp)

Pedagoģiskās prakses laikā diplomdarba autore centās noskaidrot, vai informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaistīšana mācību procesā ir produktīva. Skolēniem tika piedāvāts mājas darbus pildīt internetā. Skolas situācijā nebija iespējams informācijas un komunikācijas tehnoloģijas produktīvi izmantot mācību stundu laikā nepietiekamā tehniskā nodrošinājuma dēļ, jo stundas laikā katram skolēnam nebija iespējams strādāt pie sava datora. Arī darbam pāros telpas bija par mazu. Tādēļ jauno tehnoloģiju iesaiste mācību procesā gūlās uz pašu skolēnu pleciem, skolotājs varēja tikai mudināt to darīt. Šajā nodaļā tiks apskatīta Latvijas situācija informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaistē mācību procesā. Tiks noskaidrots, kas tiek darīts, lai šo iesaistes procesu veicinātu un, kādēļ tas vispār nepieciešams. Rīgas 31.vidusskolas skolēnu attieksme pret jaunajām tehnoloģijām un iespējas tās izmantot mācību procesā aprakstītas nodaļā „Izmēģinājumdarbības norise un skolēnu darba analīze”.

Kā tika secināts UNESCO starptautiskās komisijas ziņojumā „Izglītība divdesmit pirmajam gadsimtam”, pamatzglītība ir vērsta uz iedzīvotāju kopuma pamatvajadzību

apmierināšanu. Savukārt vidējai izglītībai ir jābūt tam periodam izglītības sistēmā, kad tiek atklāti un uzplaukst visdažādākie talanti. „Kopējie elementi (valodas, zinātne, vispārējās zināšanas) ir jābagātina un jāmodernizē, lai tie atspoguļotu parādību pieaugošo globalizāciju, starpkulturālās sapratnes nepieciešamību un zinātnes izmantošanu ilgtspējīgas humānās attīstības sekmēšanā. Lielāka vērtība jāvelta kvalitātei un jauniešu sagatavošanai dzīvei strauji mainīgā pasaulē, kurā bieži dominē tehniskās zinātnes.” (23, 65.lpp) Tieši laiks, kad jaunietis mācās vidusskolā, ir īstais laiks, kad IKT pastiprināti iesaistīt mācību procesā. Arī Noteikumos par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās izglītības mācību priekšmetu standartiem minēts, ka viens no Vispārējās vidējās izglītības programmu galvenajiem mērķiem un uzdevumiem ir nodrošināt izglītojamo ar zināšanām un prasmēm, kas dod iespēju sagatavoties izglītības turpināšanā. (25) Visticamāk, ka ikviena augstskola sagaida, ka tās topošais students pratīs savā mācību darbā izmantot modernās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas. Ir augstskolas, piemēram, Latvijas Universitāte, kurās reģistrēšanos konkrētiem studiju kursiem var veikt tikai internetā. Arī grāmatu pasūtīšana bibliotēkā notiek tikai un vienīgi, izmantojot internetu. Šāda sistēma atvieglo bibliotekāra darbu – iepriekš pasūtot grāmatu, bibliotekārs var laicīgi sameklēt eksemplāru, savukārt pasūtītājs, neejot uz bibliotēku, var pārliecināties, vai nepieciešamais eksemplārs atrodas bibliotēkā un pasūtīt to sev izdevīgā laikā un vietā. Citviet arī mācību materiāli un lekciju konspekti rodami tieši globālajā tīmeklī. Savukārt, piemēram, Rīgas Tehniskajā universitātē ir studiju kursi, kuros ieskaites veicamas tikai, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas – sev vēlamā laikā un vietā. Noteikti jāpiemin, ka liela daļa no šīs saziņas internetā notiek, izmantojot valodu.

Viens no Vispārējās vidējās izglītības programmas mērķiem ir izkopt izglītojamā prasmi patstāvīgi mācīties un pilnveidoties, motivēt skolēnu mūžizglītībai un apzinātai karjerai. Šis mērķis noteikti sasauca ar skolēnu stimulēšanu savā mācību procesā informācijas meklēšanai, apkopošanai un apstrādei izmantot datoru un internetu. Tehnoloģijas dod iespēju dažādot mācību procesu, padarot to pieejamu ikvienam atbilstoši viņa vēlmēm un iespējām. Turklāt mūsdienās aizvien aktuālāks kļūst jautājums par mūžizglītību un attālinātām mācībām, izmantojot IKT. Savukārt ir skolēni, kuru izglītības gaitas beidzas ar vidusskolu. Pēc vidusskolas tiek uzsāktas darba gaitas. Tāpēc vidusskolai skolēnus būtu jā sagatavo arī darbam, un mūsdienu darba tirgus pieprasa cilvēku, kurš orientējas moderno tehnoloģiju piedāvātajās iespējās un prot darboties ar datoru un internetu. Pozitīvās informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iezīmes skolēna sagatavošanai darba tirgum saskata arī D. Prets: „uzlabojot savas akadēmiskās zināšanas ar datoru palīdzību, skolēni vienlaikus pilnveido

savas prasmes darboties ar datoru, kuras tagad ir obligāts priekšnoteikums ļoti daudzās profesijās. (29, 176.lpp) Mūsdienās indivīdam ir jāmāk iekļauties informatizācijas sabiedrībā, un skolas uzdevums ir sagatavot skolēnu šim procesam.

21.gadsimts arī Latvijā ir strauji ienesis tādas informāciju un komunikāciju tehnoloģijas, kādas pasaulē jau bijušas attīstītas pāris desmitgades. Šogad globālais tīmeklis Latvijā ir jau piecpadsmito gadu. Izglītības un zinātnes ministrija (IZM) ir izstrādājusi dažādus projektus un rīcības plānus, kas saistīti ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaisti mācību procesā, jo dators un internets ir gandrīz tāda pati mūsdienu nepieciešamība kā automašīna, tas ir gandrīz katrā iestādē un uzņēmumā.

IZM ir izstrādājusi dokumentu „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam”, (11) kurš apstiprināts ar Ministru kabineta 2006.gada 27.septembra rīkojumu Nr.742. Šis dokuments nosaka izglītības attīstības mērķus septiņiem gadiem, tajā analizēts līdz šim sasniegtais izglītības sistēmā un atklāti tālāki rīcības virzieni, lai īstenotu jaunās prioritātes. Viens no uzdevumiem līdz 2007.gadam ir bijis izglītības sistēmas informatizācijas nodrošināšana – turpināt nodrošināt izglītības iestādes ar datortehniku, kā arī izveidot un uzlabot interneta pieslēgumus. Tika plānots attīstīt IKT izmantošanu mācību un metodisko materiālu izstrādē, kā arī turpināt pedagoģu pirmreizējo apmācību datortehnikas lietošanā un apmācību moderno informācijas tehnoloģiju izmantošanai konkrētā mācību priekšmeta apguvei. Šajā dokumentā IKT mērķtiecīga pielietošana izglītības sistēmā tiek uzskatīta par vienu no aktuālajiem instrumentiem izglītības kvalitātes paaugstināšanai. Kā arī viens no uzdevumiem minēts – „Izveidot uz informācijas un komunikāciju tehnoloģijām balstītus mācību un metodiskos materiālus un turpināt izglītības iestāžu informatizāciju un interneta pieejas izveidi”. (11) Tātad par mācību materiālu izveidi un pieejamību globālajā tīmeklī tiek domāts valstiskā mērogā. Un sagaidāms, ka nākotnē būs daudz lielākas iespējas izmantot datoru un internetu mācību procesā. Dokuments „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei” ir veidots pēc vispārējā rīcības plāna – „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam”. Šo projektu 1997.gadā uzsāka Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts. Tā sākotnējais mērķis bija palielināt vispārējās izglītības kvalitāti informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā, paaugstināt un nodrošināt iedzīvotāju vienlīdzīgas iespējas piekļūt informācijai un apgūt nepieciešamās iemaņas informācijas izmantošanā, tādā veidā veicinot izglītības atbilstību darba tirgum un veidojošās informācijas sabiedrības prasībām. Tā kā ir pagājuši vairāk kā 10 gadi, ir mainījušās gan prioritātes, gan vajadzības, gan tehnoloģijas, 2006.gadā Ministru kabinets apstiprināja programmu 2007. – 2013.gadam „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

izglītības kvalitātei”, kas pēctecīgi seko 1997.gadā aizsāktajam projektam. (12) Tajā secināts, ka līdz 2006.gada 31.decembrim 97% vispārizglītojošo skolu ir pastāvīgais interneta pieslēgums, taču daudzām skolām tas ir ļoti lēns. Minēts arī, ka 2005.gadā informatizācijas tehnoloģiju izmantošanu centralizētās apmācības ietvaros un pašmācības ceļā apguvuši aptuveni 90% no visu pedagogu skaita. Domājams, ka 2008.gada sākumā šim procentam vajadzētu būt pavisam tuvu pie 100%. Rīgas 31.vidusskola, kurā tika veikts pētījums, datorus iepirkusi gan 2006.gada novembrī, gan 2007.gadā aprīlī. Tie iegādāti ar pašvaldības – Rīgas domes iepirkumu skolu vajadzībām. Savukārt 2003.gadā šajā skolā organizēti datorkursi skolotājiem. Tos apmaksājis Rīgas domes Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta Skolotāju izglītības centrs.

Kā minēts programmā „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei”, izmantojot informācijas tehnoloģijas, ir iespējams panākt izglītības kvalitātes kāpumu, zināšanu pieejamību ikvienam cilvēkam: „IKT prasmju apgūšana 21.gs. palielina cilvēku konkurētspēju darba tirgū; IKT pielietošana nodrošina principiāli jaunas darba un jaunrades iespējas ikvienam, samazinot atšķirības, kas radušās sabiedrības fragmentācijas rezultātā, atšķirības iespējās starp pilsētām un laukiem, starp nabagajiem un veiksmīgajiem.”

(12) Ņemot vērā, ka, piemēram, lauku rajonu bibliotēkās bieži vien ir mazāk informatīvo materiālu, mazāk uzziņas literatūras un grāmatu kopumā, informācijas pieejamība globālajā tīmeklī tik tiešām samazina šo atšķirību starp laukiem un pilsētām, informētības līmenis izlīdzinās, un lauku skolēni un iedzīvotāji nav zaudētāji tikai tāpēc, ka par savu dzīvesvietu nav izvēlējušies pilsētu. Aizvien lielāks informācijas daudzums internetā, prasme to atrast un izmantot veicinātu arī atšķirības samazināšanos starp turīgākajiem un nabadzīgākajiem skolēniem, visiem būtu vienlīdzīgas iespējas iegūt informāciju. Turklāt bieži vien informācijas atrašana globālajā tīmeklī ir ātrāka un ērtāka, nekā, piemēram, informācijas meklēšana enciklopēdijās un uzziņas materiālos.

Lai pilnveidotu lietotāju zināšanas un prasmes moderno IKT pielietošanā, programma „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei” uzsver multimediju mācību līdzekļu izstrādi, IKT pielietošanu dažādu mācību priekšmetu apgūvē, izglītības sistēmas pārvaldības optimizāciju un IKT infrastruktūras modernizāciju izglītības iestādēs. (12) Šī programma paredz līdz 2013.gadam nodrošināt skolu apgādi ar dažādu datortehniku, plāno skolās uzstādīt aizvien ātrāku internetu un apmācīt pedagogus darbam ar informācijas un komunikāciju tehnoloģijām, lai tie savas zināšanas un prasmes tālāk varētu sniegt arī skolēniem.

Internetam ir īpaša loma mācību un metodisko līdzekļu nodrošinājumā, tajā pieejami mācību materiāli, konsultācijas un kontroluzdevumi. „Internets ir lieliska vide, lai organizētu interešu tīklus, diskusiju grupas formālai un neformālai pieredzes apmaiņai neatkarīgi no to dalībnieku fiziskās atrašanās vietas.” (12) Par piemēru var minēt jauniešu vidū tik populāro portālu „draugiem.lv”, kurš ir izklaides un saziņas portāls, bet tajā, piemēram, ir izveidota domubiedru grupa „Latviešu valoda”, kurā neformālā vidē var uzdot sev neskaidros jautājumus un diskutēt par tādām latviešu valodas tēmām, kuras skolotājam, piemēram, ir neērti prasīt vai arī informācija nepieciešama sestdienas vakarā, kad skolotāju traucēt būtu neērti. Šāda iespēja palīdz iegūt informāciju sev vēlamajā laikā un vietā. „Dators katru mācīšanās posmu spēj piemērot atbildēm, kuras dod skolēns. Tas divdesmit četras stundas dienā var garantēt individualizētu iepriekšpārbaudi, mācīšanu, praksi, imitācijas, diagnozi, atgriezeniskās informācijas plūsmu, vērtējumu, kompensējošās mācības un pamudinājumu.” (42) Protams, nedrīkst aizmirst par e-apmācības iespējamību – mācību procesa vadību attālinātiem mācību procesa dalībniekiem, par kuras attīstību arī minēts programmā, bet kura sīkāk netiks apskatīta šajā darbā. E-apmācības ir īpaši aktuālas cilvēkiem, kuri dažādu apstākļu dēļ nespēj mācīties klātienē un kuri paši vēlas noteikt savu mācību vietu un laiku.

Tātad līdz šim izglītības sistēmā saistībā ar IKT ieviešanu mācību procesā ir panākti būtiski sasniegumi dažādās jomās, taču joprojām pastāv un ir jārisina ievērojamas problēmas, piemēram:

- Elektroniskie mācību materiāli nenoklāj vienmērīgi visu mācību priekšmetus. Visvairāk materiālu ir matemātikai un informātikai, citi mācību priekšmeti ir pārklāti daudz nepilnīgāk, tāpēc elektronisko mācību materiālu izstrāde ir jāturpina;
- Lielākā daļa mācību materiālu pēc būtības nenoveco, taču daļu nepieciešams ar laiku pārstrādāt vai pieskaņot jaunām aktualitātēm. Nepieciešams turpināt attīstīt interaktīvos mācību materiālus. Arī izveidotie mācību materiāli latviešu valodai īpaši nenoveco, bet, protams, ir jāattīstās atbilstīgi laikam, īpaši ātri mainās dažādi leksikas slāņi, tāpēc uzdevumi par tiem ir jāpieskaņo jaunākajām aktualitātēm;
- Ir veikta skolotāju un citu izglītības sistēmas darbinieku apmācība, bet skolotājiem nav pilnu iespēju izmantot iegūtās zināšanas praksē, jo skolēni un skolotāji nav nodrošināti ar pietiekamu datoru skaitu skolā. Rīgas 31.vidusskolā ir divas datorklasas, katrā 14 datori. Katru dienu vismaz viena no tām ir pastāvīgi aizņemta, jo tajās notiek informātikas stundas, tāpēc citu priekšmetu

skolotājiem ir maz iespēju skolas datorklasi izmantot savās stundās. Vēl skolotājiem dators ir pieejams skolotāju istabā, tiesa gan, prakses laikā tur netika manīts neviens skolotājs, kurš to izmantotu, iespējams, ka skolā vienkārši nav izveidojusies tradīcija šo datoru izmantot. (12)

Ņemot vērā šīs problēmas, turpmākās programmas „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei” (12) mērķi ir:

- plaši izmantot IKT mācību procesā, izstrādājot elektroniskos mācību materiālus, pilnveidojot izglītības programmas saturu izglītības kvalitātes un pievilcības uzlabošanai, veidojot un izmantojot dažādus pakalpojumus izglītības kvalitātes paaugstināšanai;
- pavairojot pedagogu un izglītības darbinieku IKT zināšanas un prasmes, palielinot skolotāju kvalifikācijas līmeni un darba efektivitāti;
- veidot efektīvu izglītības informācijas sistēmu, nodrošinot elektronisko mācību materiālu pieejamību un paaugstinot izglītības sistēmas vadības efektivitāti;
- veidot uzdevumiem atbilstošu, izmaksu efektīvu, drošu un uzticamu IKT infrastruktūru visu pakāpju un veidu izglītības iestādēs un izglītības pārvaldes iestādēs.

Kā minēts Izglītības sistēmas informatizācijas programmā „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei” (12), kopumā elektronisko mācību materiālu izmantošana mācību procesā ne tikai sekmē izglītojamo interesi un iesaistīšanos mācībās, bet arī uzlabo mācību rezultātus, nodrošina pedagogiem labākus mācību resursus, izmaina mācību procesu, padarot to piemērotāku katra izglītojamā individuālajām vajadzībām, zināšanām un prasmei. Tomēr ir vairāki noteikumi, kādiem jābūt šiem elektroniskajiem resursiem:

- jābūt pieejamiem izglītojamajiem vispieņemamākajā veidā, vietā un laikā;
- jābūt interaktīviem, pielāgojamiem, savietojamiem un pieejamiem, izmantojot dažādas IKT;
- jāapvieno interaktīvu multimediju kombināciju, tai skaitā animāciju, grafikas elementus, audio, video, attēlu, tekstu;
- jānodrošina pašpārbaudes iespējas. (12)

Kā jau minēts, izmantojot interneta mācību materiālus, mācību process tiek piemērots katra izglītojamā individuālajām vajadzībām. Internetā ir iespējams strādāt ar hipertekstu jeb tekstu vairākos līmeņos. „Hiperteksts ir lietotāja saskarnes paradigma dokumentu attēlošanā,

kas satur automatizētas šķērsatsauces uz citiem dokumentiem, kuras sauc par hipersaitēm. Hipersaites izvēle liek datoram nekavējoties attēlot saistīto dokumentu.” (9) Skolēnam, lasot tekstu, ir iespēja padziļināt savas zināšanas, noskaidrot nezināmo terminu, vienkārši uzklikšķinot uz tā. Pēc tam ir iespēja atgriezties pie sākotnējā teksta. Mācību process tiek individuāli piemērots katra skolēna zināšanām. Ja nepieciešams, skolēns apmeklē šo hipersaiti un uzzina sev nepieciešamo informāciju, ja nē, tad turpina lasīt sākotnējo tekstu. Šādas iespējas mācību procesu padara daudz produktīvāku – daudzi skolēni sev nesaprotamu terminu, nezināmu faktu tā arī necenstos uzzināt. Bet, ja pastāv iespēja to uzzināt, vienkārši uzklikšķinot uz nezināmā vārda, ir daudz lielāka iespējamība, ka skolēns tomēr apskatīsies hipersaiti un iegūs sev nepieciešamo informāciju. Valodas metodiķe D. Laiveniece saistībā ar valodas mācībām raksta: „Dzimtās valodas mācībstundās individualizācijas principam liela nozīme katra skolēna valodas izkopšanā, valodas izjūtas attīstībā, vārdu krājuma un izteiksmes stila veidošanā, tāpēc skolotājam jādomā, kā diferencēt klases darbu, piedāvājot izvēles iespējas, veidojot uzdevumu variantus, organizējot individuālas konsultācijas.” (19, 91.lpp) Darbs ar hipertekstu ir lieliska iespēja realizēt individualizācijas principu. Turklāt internets ir viena no iespējām, kā skolēnam daļēji iesaistīties mācību procesā, ja viņš atrodas ilgstošākā prombūtnē vai veselības dēļ kādu laiku nevar apmeklēt skolu.

Pēc autorei domām, svarīgs ir arī informācijas meklēšanas un atlasē ātrums. Ņemot vērā, ka informācijas atrašana internetā bieži vien notiek ātrāk, kā, piemēram, apmeklējot bibliotēku un izšķirstot kaudzi grāmatu, skolēnam ir iespējas vairāk laika veltīt informācijas apstrādei. Skolēni bieži vien nogurst jau no informācijas meklēšanas un vākšanas, tās apstrādei vairs nepievēršot tādu uzmanību. Tomēr šķiet, ka reālajā situācijā skolotāji ir jāpārlicina par nepieciešamību datoru izmantot mācību procesā, jo skolēni savās anketās minēja, ka tikai retais skolotājs sniedz informāciju par to, ka nepieciešamo informāciju var meklēt arī internetā, un kādās interneta saitēs būtu meklējama papildus informācija. Šādu situāciju varētu skaidrot arī ar skolotāju bailēm izskatīties neveikli savu daudz prasmīgāko audzēkņu acīs. Šāds uzskats minēts arī pētījumā, kuru veicis Tīrgus un sociālo pētījumu centrs „Latvijas fakti” ar „Microsoft Latvia” finansējumu „Informācijas komunikāciju tehnoloģiju attīstība izglītībā (2004-2005)” (10). „Pieaugušajiem ir psiholoģiski grūti atzīt, ka viņi kaut ko nevar izdarīt – bērniem šādu problēmu nav, ja viņi kaut ko nevar, tad paprasa citiem, bet reti kurš skolotājs var piespieties paprasīt padomu blakusesošam skolniekam. Latviešu valodas skolotājam būtu jāsamierinās ar to, ka, piemēram, 7.klasē ¾ skolēnu datorā orientēsies labāk par viņu. Tā ir paaudzes psiholoģiskā problēma, jo jaunieši vienmēr labāk pārzinās jaunās tehnoloģijas.” (10) Turklāt ļoti iespējams, ka skolēnam mājās būs pieejama

modernāka un progresīvāka tehnika kā skolā, kas skolotājā arī var radīt šo neveiklības izjūtu. Vēl šajā pētījumā minēts, ka skolēni datoru izmanto, negaidot skolotāju prasības vai pamudinājumus. „Skolēni apmācības procesā datorus, Internetu un pat Microsoft PowerPoint prezentācijas izmanto daudz aktīvāk, nekā skolotāji viņiem liek to darīt. Tas norāda uz to, ka jaunatne modernās tehnoloģijas uztver un integrē dzīvē daudz organiskāk, nekā viņu audzinātāji.” Arī pedagoģiskajā izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni atzina, ka paši bez īpaša pamudinājuma nepieciešamo informāciju, piemēram, vēsturē, atrod internetā. (10)

Pētījumā „Informācijas komunikāciju tehnoloģiju attīstība izglītībā (2004-2005)” konstatēts, ka topošie pedagogi biežāk izmanto IKT ikdienas darbā nekā jau strādājošie skolotāji. Minēts arī apgalvojums, ka bailes no modernajām tehnoloģijām zudīs, nomainoties skolotāju paaudzei, un IKT pakāpeniski kļūstot par tādu dzīves nepieciešamību kā banku norēķinu kartes vai mobilie tālruņi. (10) Šeit gan jāpiebilst, ka arī jauno pedagogu IKT izmantojums ir visai brīvprātīgs. Studiju laikā īpaši netiek uzsvērti Informāciju un komunikāciju tehnoloģiju lietošanas plusi un norādītas, piemēram, kādas interneta adreses, kurās smelties informāciju gan studiju darbā, gan turpmākajā pedagoģiskajā darbībā. Protams, ir izņēmumi – docētāji, kuri skolēnus informē par iespējam nepieciešamo informāciju atrast globālajā tīmeklī, turklāt tendence studentus informēt par šīm iespējām kļūst izteiktāka. Ir arī studiju kursi, kuros sadarbība un sazināšanās ar docētāju notiek elektroniski, izmantojot e-pastu. Tomēr studenti biežāk tiek informēti par materiālu atrašanu internetā, ne tik daudz par šīs informācijas un materiālu iespējamo iesaisti un izmantošanu turpmākajā pedagoģiskajā darbībā konkrētā mācību priekšmetā. Pētījumā secināts, ka topošie pedagogi ir gan pārliecinātāki par savām datorlietotāja spējām nekā jau strādājošie skolotāji, gan biežāk izmanto IKT ikdienas darbā. (10) Viens no faktiem, kas kavē IKT iesaistīšanu mācību procesā ir arī tas, ka pedagogi, kuri strādā jau daudzus gadus, bieži vien ir izveidojuši savu mācību sistēmu, kuru, iespējams, nevēlas vai nemaz nevar pārstrādāt. Savukārt topošie pedagogi bieži vien nezina reālo situāciju skolā, kad vēlmes izmantot IKT mācību procesā nesakrīt ar iespējām tās realizēt. Tomēr veiksmīga un produktīva informācijas un komunikāciju tehnoloģiju izmantošana mācību procesā lielā mērā ir atkarīga no pedagoga un viņa prasmes izmantot IKT, viņa vēlmes un iespējām to darīt. (4, 230.lpp.) Izglītības iestādes „pedagogiem ir jābūt apmācītiem un motivētiem izmantot piedāvātos pakalpojumus un elektroniskos mācību materiālus, sagatavot pārbaudes darbus, novērtēt sasniegumus, efektīvi komunicēt ar studentiem, skolēniem, vecākiem un kolēģiem. Ir jāizstrādā metodes un standarti, kā IKT pielietot dažādos mācību priekšmetos un nepārtraukti jāpaaugstina Izglītības personāla IKT

kompetence.(10) Tādējādi tiks attīstīta laikmetīga mācīšanās vide, kurā galvenais būs skolēns un viņa darbība, ne skolotājs un viņa sagatavotais materiāls.

Kopumā var secināt, ka informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iesaiste mācību procesā Latvijā attīstās. Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātās vadlīnijas „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam” ietver programmu 2007. – 2013.gadam „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei”, kurā atklāti līdz šim veiktie pasākumi IKT iesaistē un saskatītās problēmas konkrēti Latvijas kontekstā. Lielākās no tām ir pārāk mazs tehnoloģiju nodrošinājums skolās, mācību materiālu nepietiekamais daudzums globālajā tīmeklī un pedagogu nespēja un nevēlēšanās iesaistīt jaunās tehnoloģijas mācībās. Savukārt šī iesaiste ir svarīga, jo skolēnam pēc vidējās izglītības iegūšanas ir jāatbilst augstskolu prasībām un jāiekļaujas darba tirgū. Turklāt jaunās tehnoloģijas palielina informācijas pieejamību visiem jebkurā laikā. Pedagogam nebūtu prātīgi ignorēt visus šos pozitīvos aspektus. Pagaidām IKT pielietošana mācībām balstās uz skolotāju iniciatīvu, tāpēc ir svarīgi apzināties šo tehnoloģiju piedāvātās iespējas.

3. PĒTĀMĀS KLASES SKOLĒNU PEDAGOĢISKI PSIHOĢOGISKAIS RAKSTUROJUMS

Lai sekmīgi varētu veikt kādu pētījumu, ir nepieciešams noskaidrot dažādu informāciju, kas saistās ar pētījuma dalībniekiem. Šajā nodaļā tiks aprakstīta konkrētā klase, kurā notika didaktiskā materiāla aprobācija. Tiks noskaidrotas konkrētā vecumposma pazīmes, raksturīgākās problēmas, to iemesli un risināšanas iespējas pētāmās klases kontekstā. Tā kā autore šajā skolā strādāja pedagoģiskās prakses laikā, skolēnus pētīt, iepazīt un uzzināt viņu viedokļus un attieksmes bija vairāk laika, ne tikai konkrētā didaktiskā materiāla aprobācijas laikā.

Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības Rīgas 31.vidusskolas 11.e klasē, kurā mācās 24 skolēni, ir 12 meitenes un 12 zēni. Darbā ar vārdu „klase” tiks apzīmēta šī konkrētā klase. Šīs klases izpētei tika izmantotas dažādas metodes, galvenokārt pedagoģiskā novērošana, sarunas un anketēšana. Daudzas skolēnu domas, uzskati un viedokļi tika uzzināti neformālu pārrunu ceļā, gatavojoties skolas pasākumiem un klases vakaram.

11.klasē mācās skolēni vecumā no 17 līdz 18 gadiem. Lielākā daļa skolēnu mācību gada laikā sasniegs pilngadību. Šis vecums ir noteiktu pārmaiņu laiks – cilvēks no *spuraina* pusaudža pārtop par spriest spējīgu, atbildīgu un saprotošu cilvēku, protams, nezaudējot savu individualitāti.

Kā raksta psihologs I. Kons monogrāfijā „Vecāko klašu skolēnu psiholoģija”, „jauniešu vecums, kura lielākā daļa sakrīt ar mācību laiku vidusskolas vecākajās klasēs, ir ārkārtīgi nozīmīgs posms personības veidošanās procesā. Šajā vecumā beidzas cilvēka fiziskā nobriešana un izveidojas viņa pasaules uzskata galvenās iezīmes, tiek sagatavota un realizējas pirmā patstāvīgā, pieaugušam cilvēkam raksturīgā pašnoteikšanās – profesijas izvēle.” (16, 3.lpp)

Dažādi autori šo dzīves periodu mēdz dēvēt dažādi, atšķirīgas ir arī vecumposma robežas. Amerikāņu psihologs Ē. Ēriksons vecumu no 16 līdz 18 gadiem ir nosaucis par agrās jaunības laiku, tāpat arī Ļ. Vigotskis 15 (16) – 18 gadu vecumu sauc par agrīnā jaunieša vecumu. Bet citi autori, piemēram, Lails E. Borns un N. F. Ruso klasisko pusaudžu un agrīnās jaunības vecumu apvienojuši vienā – pusaudžu vecumposmā. „Pusaudžu laiks ir no 12 – 19 gadu vecumam, pārejas laiks, kurā cilvēks no bērna pārveidojas par pieaugušu cilvēku.” (5, 107.lpp) Savukārt psiholoģes M. Pļavniece un D. Škuškovnika monogrāfijā „Sociālā

psiholoģija pedagogiem” vecumu no 16 līdz 18 gadiem nosaukušas par „Dzīves ceļa vektora meklēšanas un sākotnējās izvēles stadiju” (28, 29.lpp) Toties Vineta Ernstsone un Laura Tidriķe savā pētījumā „Jauniešu valoda” raksta, ka par jauniešiem tiek uzskatīti 13 līdz 30 gadus veci indivīdi. Pēc autore domām, šādas jauniešu vecumposma robežas ir pārāk plašas. (7, 10.lpp)

Šajā darbā šī vecumposma – 17 un 18 gadīgu skolēnu apzīmēšanai tiks lietots vārds „jaunieši”. Arī „Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” vārds „jaunietis” paskaidrots kā „cilvēks vecumā starp pusaudža un brieduma gadiem (apmēram 15/16 – 18 gadu vecumā). Tā kā cilvēka briedums un tam raksturīgās pazīmes veidojas pakāpeniski, par jaunieti uzskata personu arī vairākus gadus pēc 18 gadu sasniegšanas.” (27, 78.lpp)

Pēc psihologa V. Reņģes domām, mūsdienu pētnieki, runājot par jauniešu vecumu, ar to saprot cilvēkus vecumā līdz 25 gadiem. (31, 119.lpp) Kas tad ar jaunieti notiek fiziski? Šajā vecumā beidzas fiziskā nobriešana – meitenes pilnīgi pārstāj augt garumā vidēji 16 līdz 17 gadu vecumā, puisi – 17 līdz 19 gadu vecumā. Tomēr organisma attīstība un nobriešana pilnīgi beidzas tikai pēc 20 gadu vecuma. (30, 27.lpp) Šajā vecumā pieaug jauniešu zināšanas, iemaņas un intelektuālās spējas. (5,107.lpp) Psiholoģe S. Jirģena, atsaucoties uz K. Levinu, min, ka jauniešu personības stabilitātei ļoti svarīgs ir priekšstats par savu ķermeni. Tā uzskata arī I. Kons un A. Vorobjovs rakstot, ka sava fiziskā spēka, sava ārējā izskata un veselības apzināšanās stipri ietekmē jauniešu pašvērtējumu, pašpārliecību un sabiedriskumu. Uzskatot, ka ir fiziski nespēcīgi, nepilnvērtīgi, infantili, vidusskolēni kļūst pesimistiskāki, samazinās viņu ticība saviem spēkiem un viņi noslēdzas sevī. (14, 59.lpp) Jauniešu periodā cilvēks sāk sevi apzināties kā personību, sāk apjaust savu vietu pasaulē un aizvien vairāk domā par nākotni. Šajā vecumposmā īpaši aktuāls ir jautājums par nākotnes profesiju. Jau 11.klasē iespējams izvēlēties, kādus eksāmenus skolēns vēlas kārtot, tādējādi sperot soli pretim savai nākotnei. Tomēr sarunās ar skolēniem tika noskaidrots, ka lielākā daļa vēl nezina savus nākotnes plānus – nākotnes profesiju un nodarbošanos. Skolēni neapzinās savas spējas un talantus, nezina, kurā sfērā vēlas darboties. Tomēr agrās jaunības posmā veidojas personības virzība uz kādām noteiktām sociālajām vērtībām – profesionālie sasniegumi, intīmā saskarsme, materiālais komforts, vara u.c., nostabilizējas pasaules uzskats un individuālais dzīves stils, morālais tēls un nacionālā pašapziņa. Jaunietis izvēlas tieši sev atbilstošu vietu sabiedrības statusu un lomas sistēmā. (28, 29.lpp) Tātad šajā posmā jaunietis aktīvi meklē savu vietu sabiedrībā, sāk apjaust savu būtību un identitāti. G. Svence raksta, ka šajā periodā būtiskākais ir ES identitātes atrašana vai arī tās meklēšana. Notiek personības izpausmju harmonizācija – stabilizēšanās, līdzsvara iestāšanās. Samazinās pusaudža vecumā raksturīgais

negatīvisms, palielinās paškontrolē. (38, 137.lpp) Ē. Ēriksons uzskata, ka šajā vecumā lielākā daļa cilvēku piedzīvo savu pirmo nopietnāko krīzi. Tā ir identitātes krīze. Identitāte ir sava ES nepārtrauktības, stabilitātes izjūta. Šī krīze var sākties brīdī, kad cilvēks pirmo reizi savā dzīvē nostājas patstāvīgas izvēles priekšā, tā vienmēr ir saistīta ar patstāvīgu izvēli. Šajā izvēles brīdī cilvēkam ir jāatrod atbilde uz diviem jautājumiem par profesionālo un morālo pašnoteikšanos. Pirmais no tiem ir: „Kas es gribu būt?” Otrais – „Kāds es gribu būt?” Faktiski tie ir jautājumi par dzīves jēgu. Tāpēc Ē. Ēriksons apgalvo, ka šis periods bieži vien ir pirmā reize cilvēka dzīvē, kad viņš sāk nopietni domāt par to, kāpēc viņš dzīvo, un lielai daļai cilvēku arī pēdējā reize, kad viņi domā par dzīves jēgu. Pieaudzis cilvēks vienkārši dzīvo, strādā, pelna maizi, rūpējas par ģimeni. (31, 120.lpp)

Ir psiholoģiskās īpatnības, kas palīdz cilvēkam rast atbildi uz šiem jautājumiem par profesionālo un morālo pašnoteikšanos, Ē. Ēriksons kā vienu no šīm īpatnībām min nepieciešamību pēc dzīves skolotāja, sava veida elka. Jaunietim ir vajadzīgs „cilvēks, kas viņam būtu piemērs, kurš ir kā personifikācija, kura dzīve ir kā atbilde uz jautājumu: kas es gribu būt, un kāds es gribu būt? Tāpēc pusaudži un jaunieši šajā vecumā ir viegli ietekmējami, jo viņi aktīvi meklē dzīvē šo personifikāciju – dzīves skolotāju. (31, 120.lpp) Gadījumā, ja jauniešis nespēj atrast pozitīvu dzīves skolotāju, tas var viņu novest pie alkoholisma, narkotikām un citām atkarībām. (31, 119.lpp) Savukārt neuroze, zems pašvērtējums un citas problēmas var rasties arī tad, ja jaunieša iekšējā pārliecība, vajadzības ilgstoši nesaskan ar to, kas viņam jādara ārēji, jo jaunietim ir svarīgi, lai saskanētu iekšējās vajadzības, rīcības motivācija ar ārējo uzvedību saskarsmē ar citiem cilvēkiem. (38, 138.lpp) Ja jauniešis nav pārvarējis identitātes krīzi, iestājas tā sauktā identitātes difūzija – izkļiedēta sevis apzināšanās. Viena no pazīmēm ir apātija un reizē vēlme ar kaut ko aizpildīt šo tukšumu. Arī autore savā pedagoģiskās prakses laikā saskārās ar jaunieša pilnīgu nevēlēšanos iesaistīties stundas darbā, noslēgšanos un apātisku uzvedību. Otrā identitātes difūzijas pazīme ir svārstīgs un pretrunīgs pašvērtējums. Psihologs V. Reņģe skaidro šādas situācijas iespējamās sekas: „Šis pretrunīgais pašvērtējums noved pie tā, ka cilvēks nespēj iesaistīties nekādas aktivitātes, darbībās. Cilvēks liedz pats sev jebkuru izvēles iespēju. Ja cilvēks baidās kaut ko sasniegt vai panākt, tad viņš to noliedz. Te darbojas racionalizēšanās princips. Ļoti ērti ir atrasties situācijā, kurā es nedaru neko, bet man ir īpašas spējas un īpaši talanti. Nepastāv risks, ka kāds var pateikt, ka man to nav, ka es neko nedaru. Svārstīgais pašvērtējums var bremsēt aktivitāti, cilvēka izvēli. (31, 122.lpp)

Psihologs un klases uzvedības pētnieks M. Balsons šādu identitātes difūziju nosaucis par norobežošanu – „skolēni cenšas panākt, lai viņus liek mierā un no viņiem neko neprasa un neko negaida. (3, 69.lpp)

Tā kā skolotāja uzdevums ir rosināt skolēnus darbībai, zināšanu apgūšanai un to pielietošanai, autorei bija nepieciešams izprast šī skolēna uzvedības cēloņus. Jo „tikai tad, kad skolotāji uzzinās sliktās uzvedības nolūku, tie spēs radoši ar to tikt galā.” (3, 52.lpp) Pieņemot, ka „ikkatru cilvēka darbību virza tās mērķis” (3, 28.lpp), šis skolēns tika novērots arī citās mācību stundās, lai izprastu viņa uzvedības cēloņus un mērķus, un izrādījās, ka šāda nostāja pret mācībām viņam ir kopumā. Jaunietis mācību darbā neiesaistās vai iesaistās ļoti pasīvi, tomēr ir sekmīgs visos mācību priekšmetos. M. Balsons min, ka visa bērna rīcība un uzvedība ir mērķtiecīga un vērsta uz to, lai viņš sociāli integrētos sabiedrībā. (3, 28.lpp.) Tomēr tika secināts, ka ir skolēni, kuri nemaz vairs nevēlas socializēties, viņi klases kolektīvā ir ieņēmuši pasīvā vērotāja lomu. Tā arī konkrētais skolēns ir ieņēmis šo lomu un, pēc klasesbiedru teiktā, arī norobežojies no jebkādām klases aktivitātēm. Un šādu nostāju diemžēl bieži vien ieņem arī mācību procesā, neiesaistoties zināšanu apgūvē. „Norobežošanās mērķis ir saistīts ar aizsardzību. (3, 52.lpp), kas sākotnēji tā arī varētu būt. Bet skolēns, redzot, ka viņam nepievērš uzmanību, nemudina, necenšas atrast īpašu pieeju, metodi, lai viņu *iekustinātu* darbam, saprot, ka iegūt atzīmes iespējams arī neiesaistoties aktīvā darbā, strādājot pasīvi un nokārtojot tikai gala pārbaudījumus. Turklāt skolotāji parasti ir pieraduši pie šādas skolēnu attieksmes, tāpēc neko arī no šī jaunieša neprasa. „Bērniem, kas cenšas norobežoties, ir laupīta pašapziņa, taču viņi nav muļķi. Tik bieži bērniem tiek teikts, ka viņi ir bezcerīgi, un viņi, tamoticējuši, arī attiecīgi rīkojas. Lai kopā varētu lietderīgi un konstruktīvi darboties, skolotājam bērni jāpārlicina par viņu vērtību un spējām. (3, 72.lpp) Tā kā minētais skolēns mācās jau 11.klasē, iespējams, ka šī problēma pastāv jau pārāk ilgi un ir grūti risināma, bet, protams, pārliecināt skolēnu par viņa spējām, nekad nav par vēlu, ja vien skolēns vairs reaģē uz šādām uzslavām, pamudinājumiem un centieniem rosināt skolēnu sadarbībai.

No otras puses, iespējams, ka šis skolēns šādi klusējot vienkārši vēlas parādīt savu nostāju, varu un attieksmi. Jo norobežošanās brīžiem mijās ar pretestību – tika ignorēta skolotājas uzsāktā saruna, vienkārši atstājot telpu. Jo tajā pašā laikā M. Balsons grāmatā „Kā izprast klases uzvedību” raksta sekojošo: „skolotājiem jāsaprot, ka apātijas mērķis ir pasīvā vara, smalks skolēnu pretestības veids. Jāaptver, ka apātiskie skolēni ir motivēti sakaut skolotājus, un nav jāiekrīt izliktajā slazdā. Skolēni, kas jūt, ka viņiem nav īstas ietekmes savā skolā vai klasē, izmanto apātiju. Šie skolēni atsakās sadarboties un dara vien tik, cik vajag, lai paliktu skolā. (3, 72.lpp) Tā kā skolotājs ir sarežģītas situācijas priekšā, kad ir jāizvērtē, kurā

brīdī skolēnam trūkst motivācijas un uzmanības, bet kurā skolēns ir opozīcijā skolotājam un klusēdams izsauc viņu uz cīņu.

Tika secināts, ka lielākā daļa pētāmās klases skolēnu savu identitāti ir atraduši. Skolēni jūtas par sevi pārliecināti, izsaka savu argumentētu viedokli, ir samērīgi kritiski pret sevi un citiem. Skolēni šķiet harmoniski, nosvērti un draudzīgi, kas liecina arī par skolēnu savstarpējām attiecībām un pozitīvu klases mikroklimatu.

Kā jau tika minēts, jaunieši lielākoties prot izšķirt dažādus saziņas modeļus, kas raksturo arī savstarpējās attiecības. Saskarsmē ar pieaugušajiem var novērot vai nu mērenas, vai vētrainas attiecības – turpinās pusaudžu perioda opozīcija, emancipācijas tieksmes. (38, 146.lpp), kuras nedaudz tika izjustas arī pedagoģiskās prakses laikā.

Savukārt saskarsme ar vienaudžiem jauniešiem ir ļoti svarīga. Pēc autores domām, labas klasesbiedru savstarpējās attiecības ir arī produktīva mācību procesa pamatā. Ļoti grūti panākt pozitīvu mācību rezultātu klasē, kurā skolēni baidās, kautrējas izteikties slikto savstarpējo attiecību dēļ, nevēlas paust savas domas un emocijas, jo jūtas apdraudēti. Arī M. Balsons raksta: „Cik lielā mērā skolēni jūt, ka viņi spēj būt piederīgi pie klases ar konstruktīvu uzvedību, tik lielā mērā viņi skolā arī vēlas mācīties un konstruktīvi sadarboties. Galvenie faktori, kas skolā rada problēmas mācībās un uzvedībā, ir nespēja pielāgoties, iekšēja nedrošība un bailes tikt atstumtam.” (3, 24.lpp) 11.e klasē jauniešiem kopumā ir ļoti labas attiecības, viņi ciena viens otru un izprot saskarsmes pamatprincipus. Šajā vecumposmā „saskarsmē jaunieši arvien aktīvāk pauž vajadzību pēc augstākām jūtām, pieaug vajadzības būt emocionāli saistītam ar savu draugu, draudzeni, uzticības personu, tāpat kā būt ētiski un estētiski saistītam ar kāda lielāka kopuma idejām.” (38, 144;145.lpp) Klasesbiedri lielākoties ir ne tikai nejauši kopā savesta jauniešu kopa, bet nu jau izveidojies draudzīgs kolektīvs, kura ietvaros ir izveidojušās pāris draugu grupiņu, kuras pastāv arī ārpus skolas un klases robežām. Kopumā klases kolektīvs ir saliedēts, skolēniem ir ļoti labas attiecības, viņi aizstāv cits citu, sadarbojas un atbalsta viens otru. Lai gan ar šādu klasi ir viegli strādāt, ir arī dažas situācijas, kurās tas ir apgrūtināts (piemēram, nav jēgas no skolēnu savstarpējā vērtējuma grupu darbā, jo skolēni saviem klasesbiedriem piešķirtu tikai teicamas atzīmes, objektīvi neizvērtējot ieguldīto darbu).

Kā atklājās, izvērtējot anketēšanas rezultātus un aptaujājot skolēnus, klasē nav izteiktu līderu. Ir aktīvāko cilvēku grupa, kuri parasti uzņemas iniciatīvu, rīkojot kādus pasākumus, bet, arī novērojot klasi, netika manīts, ka kāda skolēna domas tiktu vērtētas augstāk, kāds tiktu uzskatīts par līderi. Daļai klases skolēnu jau ir pirmās nopietnās attiecības ar pretējā dzimuma pārstāvi, kuru veiksmes vai neveiksmes atstāj iespaidu uz jauniešu nosakņojumu un reizēm arī

darba produktivitāti mācību stundās. Ja jauniešiem ir problēmas personiskajā dzīvē, viņiem ir ļoti grūti koncentrēties un organizēt savu mācību darbu. Kā raksta psiholoģe G. Svence, jaunieši vairs tik lielu nozīmi nepiešķir grupai, viņi saskarsmē vairāk individualizējas, ieklausās savā iekšējā balsī. Vienaudžu attiecībās lielāka kļūst seksualitātes nozīme. Jūtu ziņā jaunība ir visemocionālākais periods. Tā kā jaunieši pārdzīvo vientulību, viņi aktīvi meklē iepazīšanos, tuvību, bieži iemīlas vai arī nodibina pastāvīgas attiecības, pārdzīvo pirmo lielo mīlestību. (38, 145.lpp)

Savukārt attieksmē pret skolu jūtama sava veida opozīcija vai arī skola bieži vien ir vieta, kur satikt draugus, mācību darbu atvirzot otrajā plānā. Lai gan G. Svence raksta, ka jauniešiem „skola kļūst par nākotnes mērķu papildīšanas līdzekli, nevis pienākumu” (38,146.lpp), praksē pierādījās, ka daļai jauniešu attieksme pret skolu un mācībām kopumā ir noliedzoša. Daudzi mācību priekšmeti tiek uztverti kā lieki un nevajadzīgi, tādi, kuros iegūtās zināšanas nākotnē nebūs vajadzīgas. Tādējādi, protams, jaunieša sekmes šajos priekšmetos arī nav labas, jo trūkst mācību motivācijas. Šāda attieksme ir izskaidrojama ar to, ka jaunieši problēmu risināšanā ir individuāli izvēlīgi, viņi galvenokārt pievēršas tām darbībām, kuras paši novērtē kā svarīgas. Tas saistās ar jauniešiem aktuālo radošo pieeju, jaunradi, t.i., vajadzību apliecināt sevi, savu individualitāti ar oriģinalitāti domāšanā un darbībā. Attīstās spējas vienai problēmai atrast vairākas risināšanas alternatīvas, kad jauniešiem orientējas nevis uz vienu pamatu, standarta variantu (patiesību), bet uz vairākām. Ja vide nepiedāvā skolēnam savas radošās potences attīstīt un realizēt, varam novērot neirozes izpausmes, nemieru, trauksmainību. (38, 142.lpp) Tāpēc var secināt, ka jauniešiem vidusskolas mācībās ir jāpiedāvā visdažādākie mācību modeļi, atvēlot arī viņiem pašam izvēlēties iespējas. Šī pētījuma kontekstā skolēnam ir piedāvāta iespēja dažādot savu mācību procesu, izmantojot jaunās tehnoloģijas. To iesaiste mācībās tieši šajā vecumā ir aktuāla, jo, kā raksta psiholoģe G. Svence, jaunības periodā cilvēks jau ir apguvis spējas veikt loģiskās operācijas, kuras vēl tikai apguva sākumskolā un pamatskolā (analizēt, sintezēt, abstrahēt, vispārināt un klasificēt), prot izvirzīt hipotēzes, improvizēt par dažāda satura informāciju, spēj atrast nestandarta risinājumus, ietvert savas problēmas vispārīgu problēmu kontekstā. (38, 142.lpp)

Jauniešu vecums ir būtisks posms intelektuālo spēju attīstībā. Domāšana kļūst arvien intelektuālāka, abstraktāka un patstāvīgāka. Jauniešiem ir vēlme vispārināt, meklējot kādus kopīgus principus un likumības, kuras „slēpjas” aiz atsevišķām detaļām. (38,142.lpp) Kognitīvi nobriedis jauniešiem spēj saprātīgi spriest par iztēlotām situācijām, spēj iedomāties, kāda varētu būt ideālā pasaule, spēj spriest deduktīvi. (5, 108.lpp) Tātad jauniešiem domāšanas ziņā ir patstāvīgs, spriestspējīgs un gatavs dzīves dažādajām prasībām un izaicinājumiem.

Mācību jomā jaunieši lielos vilcienos ir sapratis, ko no viņa sagaida un kā to panākt, viņa galvenais uzdevums nu ir pilnveidot šīs prasmes, apgūt neordinārākas mācīšanās metodes. Kā atzīst A. Šteinberga un I. Tunne, „jaunieši vienmēr atrodas tehnoloģisko, ekonomisko un ideoloģisko tendenču priekšplānā, tāpēc vieglāk identitātes krīzi būs pārvarēt tai jaunatnes daļai, kura ir labi pielāgota progresējošam tehnoloģiskajam līmenim.” (39, 34.lpp) Arī klases aizpildītajās anketās pierādījās tas, ka skolēni aktīvi seko līdzī jauno tehnoloģiju sasniegumiem, piemēram, izmanto datoru gandrīz katru dienu. Tiesa gan, mācību procesā dators tiek izmantots retāk, jo, kā atzina paši skolēni, skolotāji diezgan reti informē skolēnus par informācijas atrašanas iespējām internetā. Tomēr tika secināts, ka skolēni paši ir atklājuši, ka nepieciešamo informāciju bieži vien ir iespējams atrast tieši tur.

Skolēni aktīvi izmanto arī citas jaunās tehnoloģijas – gandrīz katrs otrais skolēns stundu laikā klausās mūziku, izmantojot stereoaustrājas. Protams, ka šāda rīcība traucē stundu darbu. Ja skolēns nedzird skolotājas teikto, stundai principa nav jēgas. Pārsteidza citu skolotāju attieksme, šis acīmredzamais fakts tika ignorēts. Autore gan centās ietekmēt 11.e klases stereoaustrāju lietošanu latviešu valodas un literatūras stundās. Rezultāts bija visnotaļ pozitīvs.

Šīs klases jaunieši kopumā ir samērā aktīvi ārpusskolas pasākumos un pulciņos. Viņi sevi apliecina deju kolektīvā, korī, mūzikas skolā, sporta nodarbībās (skeitošana, basketbols, BMX), ir skolniece, kura apmeklē Mazo bioloģijas universitāti. Daudzi skolēni ir muzikāli, spēlē kādu mūzikas instrumentu un ir izveidojuši mūzikas grupu. Tomēr skolas piedāvātajos pulciņos klase īpaši neiesaistās, pāris skolēnu apmeklē dramatisko pulciņu un basketbolu, jo valda uzskats, ka tāpat bez šo pulciņu apmeklēšanas skolā tiek pavadīts pārāk daudz laika. Tātad arī šādi atklājas skolēnu attieksme pret skolu.

Tomēr ir lietas, kas skolēniem mācību procesā patīk un šķiet interesantas. Novērojot un anketējot skolēnus, tika secināts, ka viņiem patīk grupu darbs, diskusijas, nepatīk daudz lasīt un pildīt vienveidīgus uzdevumus. Skolēnus interesē viss jaunais, interaktīvais un progresīvais. Arī G. Svence, aprakstot jauniešu vecumposmu, min, ka „mācību procesā jauniešu iecienītākās mācību metodes ir diskusijas, debates, eksperimenti, projekta darbi un grupu darbs”. (38, 146.lpp) Tomēr skolēniem trūkst mācību motivācijas, labākajā gadījumā tiek izdarīts tikai prasītais minimums, protams, ir izņēmumi. Šis fakts ietekmēs skolēnu sekmes un aktivitāti. Tāpēc viens no svarīgākajiem skolotāja uzdevumiem ir radīt skolēnos motivāciju. Kā atzīst psihologi Lails E. Borns un N. F. Ruso, pastāv ārējā motivācija, kuru stimulē atalgojums, apbalvojums un atzinība, un iekšējā motivācija, kad pati rīcība cilvēkam sagādā prieku. (5, 40.lpp) Protams, ka pedagogam daudz vieglāk un patīkamāk ir strādāt ar iekšēji motivētiem skolēniem, bet diemžēl tā ne vienmēr ir reālajā situācijā. Konkrētajā klasē

skolēniem bija problēmas ar mājas darbu pildīšanu. Viņiem nebija iekšējās motivācijas to darīt, jo nesaskatīja no tā nekādu labumu. Iepriekšminētie autori skolotājiem iesaka: „Gadījumā ja iekšējās motivācijas trūkst, jāņem palīgā ārējie motivētāji, piemēram, pārbaudes, mājas uzdevumu kontrolēšana un atzīmju sistēma. (5, 40.lpp) Bet arī ar nemītīgu vērtēšanu nedrīkst pārspīlēt. „Pretēji vispārpieņemtajam uzskatam, ka atalgojumi veicina mācīšanos, pētījumos iegūtie dati parāda, ka, atalgojot cilvēkus par rīcību, kurai viņi ir motivēti iekšēji, patiesībā viņu veikums (un, iespējams, arī motivācija) vājinās. Ja skolotājs sniedz vērā ņemamus atalgojumus par to, ko cilvēks tā vai tā spēj labi paveikt, tad viņam pret uzdevumu var rasties negatīva attieksme. (5, 40; 41.lpp) Tātad arī šajā gadījumā skolotājam ir rūpīgi jāizvērtē, kad ir nepieciešams veikt ārējo motivēšanu un kad tā var radīt gluži pretēju efektu iecerētajam. Šai klasei bija nepieciešama ārējā motivācija, no skolēnu puses nemītīgi atskanēja jautājums – vai izlabojāt mūsu darbus, kāda ir atzīme? Saistībā ar mājasdarbu pildīšanu un motivācijas trūkumu praksē nācās saskarties arī ar stereotipiem, piemēram par to, kā jāpilda mājas darbi, aizspriedumiem un negatīvu attieksmi pret jauno mācīšanās veidu. Daļa šo aizspriedumu izzuda, bet daļa saglabājās.

Pirmkārt, nācās sastapties ar negatīvu attieksmi. V. Reņģe raksta, ka Goldons Olports definējis attieksmi kā „piederzes ceļā izveidotu psihisku gatavības stāvokli, kurš direktīvā vai dinamiskā veidā ietekmē reakciju uz objektiem, situācijām, kas saistītas ar šo pieredzi.” (31, 104.lpp) Kā raksta V.Reņģe, attieksme ir novērtējums. Vispārīgā veidā attieksmi var definēt šādi: tā ir relatīvi noturīga, pozitīva vai negatīva vērtējoša reakcija, virzīta uz kādiem konkrētiem cilvēkiem, objektiem vai idejām, kura ietekmē un motivē ar tiem saistīto uzvedību. Atšķirībā no emocijām, kuras var būt ļoti mainīgas un īslaicīgas, attieksmes ir samērā noturīgas, šinī ziņā atgādinot personības iezīmes. (31, 105.lpp) Konkrētajā klasē negatīvā attieksme bija jūtama no dažu skolēnu puses pret nezināmo – mājas darbu pildīšanu internetā un nedaudz arī kopumā pret mācību darbu, iesaistot datoru un globālo tīmekli. Tā kā mājasdarbi skolēniem ir nozīmīgs attieksmes objekts, no pāris skolēniem tika dzirdēts negatīvs viedoklis par praktikantes izteiktajiem priekšlikumiem. Pēc pirmās stundas nācās saskarties ar aizspriedumiem, ka mājasdarbi ir veicami tikai rakstiski, un tiem ir jēga tikai tad, ja tos vērtē ar atzīmi. Sīkāk mājasdarbu un vērtēšanas būtība tiks apskatīta nodaļā par mācību darba formām, metodēm un paņēmieniem runas kultūras apgūvē.

Otrkārt, dažu skolēnu attieksmē bija jūtami aizspriedumi. Tie veidojas uz iepriekšējiem spriedumiem, izjūtām attiecībā pret cilvēkiem vai lietām. Turklāt tas ir negatīvs iepriekšējs spriedums, kas iegūts, pirms pārbaudīta un savākta atbilstošā informācija, līdz ar to tas balstās uz nepietiekamiem vai iedomātiem pierādījumiem. (28, 47.lpp) Daļa aizspriedumu pazuda,

līdz skolēni izmēģināja darbu ar IKT un saprata, ka viņu mājasdarbi tiks vērtēti, tikai ne atsevišķi, bet kopumā kā darbu mape jeb portfolio. Tādējādi viens no autores uzdevumiem izrādījās arī pārliecināt skolēnus un parādīt šādu mācību priekšrocības, protams, nenoliedzot klasisko mācību modeli. Psihologs Karls Hovlends ar saviem kolēģiem ir izstrādājis „Jēlas komunikācijas modeli”, saskaņā ar kuru efektīvu pārliecināšanu var nodrošināt, loģiski cilvēkiem parādot, kādas priekšrocības viņi iegūs, mainot savas līdzšinējās attieksmes. „Pārliecināšanas galvenais mērķis ir cita cilvēka attieksmju maiņa. Līdz ar to, pārliecināšanas psiholoģiskie mehānismi vienlaikus ir arī attieksmju maiņas mehānismi.” Savukārt mēģinot skolēnus (īpaši jauniešu vecumposmā) pārliecināt par kaut kā nepieciešamību, pareizību un pozitīvajām iespējām, skolotājam ir jābūt ļoti uzmanīgam un jārīkojas gudri. V. Reņģe raksta par „brīdinājuma efektu” – „ja cilvēki vienkārši tiek brīdināti, ka viņus tūlīt mēģinās par kaut ko pārliecināt, viņi izrāda daudz lielāku pretestību nekā tad, ja šāda brīdinājuma nav. Brīdinājums liek cilvēkiem rūpīgāk pārdomāt saņemto informāciju.” (31, 133.lpp) Tāpēc skolotājam ir svarīgi ne tieši pārliecināt skolēnus par kaut kā pareizību un vajadzību, bet gudri norādīt uz ieguvumiem un pozitīvajām pusēm. Pēc savas būtības jaunieši tiecas pēc jaunām zināšanām, bet skolotājam ir jāizvairās no didaktiskā toņa un pamācībām. „Jaunieša personīgā sociālā pieredze vēl ir neliela, bet jauniešis negrib, ka viņam diktē, saka priekšā, ko un kā darīt, līdz ar to viņš konfrontē.” (28, 29.lpp) Skolēns, jūtot, ka viņu vēlas pamācīt, norādīt uz viņa kļūdām, noslēdzas un bieži vien spīta pēc dara pretēji. Tāpēc jājūt šī robeža, kuru nedrīkst pārkāpt, lai no skolotāja izvirzītā mācību mērķa rezultāts nav gluži pretējs.

Pedagoģiskās sadarbības beigās skolēni pildīja anketas, lai būti iespējams izvērtēt pedagoģisko darbību, mācību metodes un saturu. Tika secināts, ka gandrīz visi skolēni ar praktikantes darbu bijuši apmierināti un vērtēja to kā ļoti labu. Kā atzina arī ar klasi strādājošā latviešu valodas un literatūras skolotāja, bija izdevies mācību darba modelis, kura laikā skolēni neizjuta praktikantes pārākumu, izteiktu pamācīšanu un nosodījumu pret skolēniem. Kā raksta G. Svence, attiecībās ar skolotājiem jaunieši pieprasa ne tikai, lai „izturas kā līdzīgs ar līdzīgu”, bet vēlas, lai skolotājs „mani izprot” un „lai ir savā priekšmetā labs speciālists”. (31, 146.lpp)

Tāpat kopumā jauniešu vecumposms ir periods, kurā izveidojas identitāte, nostabilizējas pasaules uzskats un individuālais dzīves stils, morālais tēls un nacionālā pašapziņa. Jaunietim izveidojas konkrēta attieksme un vērtējums pret pieaugušajiem, vienaudžiem un skolu. Statusa ziņā šis vēl joprojām ir *nestabils* vecumposms – ne īsti bērns, ne arī pieaugušais. Un, tā kā jauniešis tiecas pēc *nesaskaldītības* izjūtas, kas saistās ar identitātes krīzes pārvarēšanu, var rasties vairākas problēmas, ja jauniešim tomēr neizdodas šai krīzei tikt pāri.

Lai kā arī skolēns censtos, lielā mērā viņa psiholoģiskais stāvoklis un problēmas atspoguļojas arī skolā – mācībās. Tās mēdz parādīties divējādi – vai nu ļoti aktīvā emociju izpausmē, vai arī gluži pretēji – apātijā. Strādājot ar jauniešiem, skolotājam ir jāievēro un jācenšas ieinteresēt skolēnu un jārada izpratne par jauniešu problēmām. Ir jūtama negatīva attieksme pret skolu, vairāk gan mācību procesa aspektā, ne pret skolas vidi. Skolotājam nākas saskarties un dažādiem aizspriedumiem un attieksmēm, bet, protams, tā nav vienmēr. Tātad jaunietis, dažādās situācijās izdarot izvēli, saskarsmē ar pieaugušiem un vienaudžiem, izjūtot līdz šim neizjusto un apgūstot jaunas iemaņas, veido savu identitāti, savu būtību Un, kā min V. Ernstsone un L. Tidriķe, viens no identitātes komponentiem ir arī valoda. (7, 17.lpp) Ar valodas palīdzību jaunietis pauž savu nostāju, tā lielā mērā raksturo jaunieša personību un attieksmi pret lietām un sabiedrību kopumā. Šajā vecumposmā cilvēks jau ir pietiekami pieaudzis, lai apzinātos, kādu iespaidu par sevi viņš citiem rada. Periodā, kad jaunietim tūlīt būs jādodas augstskolas vai darba meklējumos, ir svarīgi būt pārliecinātam un zinošam par savu valodu un tās kultūru. Tāpēc šī tēma – runas kultūra iekļaujas attiecīgā vecumposma aktuālo jautājumu sarakstā. Tāpat jaunietim ir jāseko līdzi jaunāko tehnoloģiju attīstībai. Ja vecāki cilvēki par jauno tehnoloģiju piedāvātajām iespējām var atļauties teikt – „manā laikā tā nebija”, tad no jaunieša tiek prasīts būt kompetentam dažādās tehnoloģiju iespējās.

4. DIDAKTISKĀ MATERIĀLA IZSTRĀDE UN APROBĀCIJA

4.1. Runas kultūras apgūvē izmantojamās mācību darba formas, metodes un paņēmieni

Lai mācību process noritētu veiksmīgi, tam ir jābūt sistematizētam un pārdomātam. To visu var panākt ar dažādu metožu un darba formu izmantošanu mācībās. Šajā nodalā tiks apskatītas galvenās mācību metodes, kuras tika izmantotas didaktiskā materiāla aprobācijas gaitā. Tiks noskaidrots, kādas ir pozitīvās puses, un kas jāievēro šo metožu un darba formu izmantošanā. Dažādi valodas metodiķi un pedagogi terminu „metode” izprot mazliet atšķirīgi. „Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā dots šāds termina skaidrojums: „Mācību metode ir skolotāja un skolēnu savstarpējās sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu. (27, 96.lpp) Kā norāda D. Laiveniece, Voldemārs Zelmenis mācību metodi definē kā skolotāja un skolēnu didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēmu skolēnu zināšanu un prasmju veidošanai un izziņas spēju attīstīšanai. (19, 129.lpp)

Latviešu valodas mācību metodiķe D. Laiveniece norāda – „viena pedagoga daļa uzsver to, ka metode ir mācību darbā lietoto paņēmieni kopums, citi uzskata, ka metode ir ceļš, pa kuru skolotājs ved skolēnus uz zināšanām.” (19, 39 lpp.) Autore akceptē D. Laivenieces minēto definīciju, kurā metode ir paņēmiens, kā vest skolēnus uz zināšanām. D. Laiveniece uzskata, ka mācību metožu izvēlē ņem vērā:

- izvirzītos mācību mērķus;
- mācību saturu – tas būtiski nosaka pielietojamo mācību metožu kopumu;
- skolēnu individuālās īpatnības, dažādu vecumu skolēniem ar atšķirīgu dzīves pieredzi un veselības stāvokli nav piemērotas vienas un tās pašas mācību metodes;
- izmantojamās mācību līdzekļus, ko katra mācību līdzekļa autors jau ir „ieprogrammējis” – noteiktas mācību metodes, kas lietojamas izmantojot attiecīgo mācību līdzekli;
- skolotāja metodisko gaumi. (19, 130. lpp)

D. Laiveniece metodes iedala produktīvajās un reproduktīvajās metodēs. Tā kā pedagoģiskajā praksē akcents tika likts uz informācijas un komunikatīvo tehnoloģiju iesaisti

mācību procesā, pēc autores domām, šī darbība sasaucas ar produktīvo jeb meklēšanas metodi. Skolēns pats meklē un iegūst (pēc skolotāja norādījumiem vai arī patstāvīgi) jaunas zināšanas. Strādājot ar šīs grupas metodēm, skolēns var vienlīdz pilnvērtīgi attīstīt ne tikai uztveri un atmiņu, bet arī iztēli, iniciatīvu, gribu, paškontroles spēju un domāšanu. Šīs grupas metodes attīsta skolēnu prasmi analizēt, sintezēt, salīdzināt, klasificēt, sistematizēt, vispārināt, konkretizēt. (19, 48.lpp)

Pedagoga uzdevums attiecībā pret metodēm ir divkārs – gan mācīt ar metodes palīdzību, gan mācīt pašu metodi. „Tas var skanēt paradoksāli: skolēnam vajadzīga metode. Savukārt skolotājam ir vajadzīga sava metode, lai audzēkni novestu pie metodes.” (19, 52.lpp) Šāda atziņa par metodēm sasaucas ar datora un interneta iesaisti mācību procesā – IKT var būt arī līdzeklis (sava veida metode), ar kura palīdzību skolēnu var ievadīt citā metodē – informācijas meklēšanā, atlasē un analizē. Turklāt no šīs metodes – darba ar datoru zināšanu iegūšanai, skolēns gūst sev vairākas lietas. Lai gan L. E. Borns un N. F. Ruso vairāk raksta par studentu iespējām izmantot datoru un internetu, šādus pašus ieguvumus var attiecināt arī uz skolēniem: „Uzdodot studentiem sameklēt informāciju internetā, var panākt vairākas lietas: studenti gūst pieredzi darbā ar datoru, gan mācās meklēt nepieciešamo informāciju pētījumiem, turklāt viņi rod iespēju uzzināt visjaunāko informāciju, kuras parastā bibliotēkā var nebūt. (5, 23.lpp) Pedagoģiskās prakses laikā skolēniem patstāvīgi internetā bija jāsameklē lietvārda „sāls” dzimte un diskusijas par šo tematu. Tā kā viedokļi par šo jautājumu laika gaitā ir mainījušies, visjaunāko un precīzāko informāciju skolēni varēja atrast tieši globālajā tīmeklī. Kā jau tika minēts, viens no IKT plusiem ir pieeja visjaunākajai informācijai.

D. Laiveniece citē G. Keršenšteineru, atzīstot ka „visdārgākais, ko mēs skolēnam varam dot, nav zināšanas, bet pareizs zināšanu iegūšanas veids un pastāvīga darbība”. (19, 52.lpp) Šādam uzskatam piekrīt arī pētījuma autore. Tradicionālās mācīšanas un mācīšanās metodes galvenokārt ir saistītas nevis ar personu, kura mācās, bet galvenokārt ar to, kura māca. Tā ir vienveidīga komunikācija starp skolotāju un skolēnu, bet datorizētās modernās informācijas un komunikācijas tehnoloģijas dod iespēju vienveida komunikāciju pārveidot daudzpusīgā komunikācijā, veidojot jaunu un laikmetīgu mācīšanās vidi un paradigmu. (4, 228.lpp)

Kā raksta D. Laiveniece, vienu no vispilnīgākajiem labas metodes kritēriju apkopojumiem ir devis Kārlis Brants, rakstot, ka metodei jābūt piemērotai bērna dabiskajai interesei. Ja skolotāja izvēlētā metode ir ierosinājusi bērna interesi, tad puse no mācību darba grūtuma jau ir pievarēta. Skolotājam ir ļoti svarīgi zināt bērnu dabisko interešu veidus un prast tos izmantot. (19, 57.lpp) Gan runājot vispārīgi, gan atsaucoties uz skolēnu anketu

rezultātiem, redzams, ka viena no skolēnu interesēm pavisam noteikti ir dators un globālais tīmeklis. Tādējādi skolēni, izmantojot viņu dabiskās intereses, tiek nemanāmi motivēti apgūt zināšanas sev tuvā, saprotamā un laikmetīgā veidā. „Ar dabisko interešu palīdzību tiek stimulētas un veidotas izziņas intereses, tiek radīti apstākļi brīvam darbam, jo interesants darbs nekad nevar tikt izjūsts kā piespiedu darbs.” (19, 78.lpp)

Ir ļoti svarīgi skolēnā radīt interesi, rosināt darbībai un motivēt izziņai. Kā izrādās, izziņas interese veidojas uz iedzimtā orientācijas refleksa pamata. Orientācijas reflekss attīstās agrā bērnībā un izpaužas kā aktīva apkārtējās pasaules izzināšana, galvenokārt – ar jautājumu palīdzību. Bērns veselīgi brīnās par visu neredzēto un nezināmo, un izbrīns tālāk pāraug vēlmē iepazīt un izzināt, tāpēc tiek uzdoti jautājumi. Ja bērnībā nav sniegtas atbildes uz bērna jautājumiem, tad izziņas interešu veidošanās pamati ir daļēji iedragāti vai pavisam sagrauti. Skolā šādi bērni raksturojami kā pasīvi un mācībās mazieinteresēti vai vispār neieinteresēti. (19, 76;77.lpp) Šis ir vēl viens skolēnu apātijas un neieinteresētības skaidrojums. Mūsdienā straujajā laikā, kad vecāki kļūst aizvien aizņemtāki, nododoties savai karjerai, sagaidāms, kā šādu – bērnu bez izziņas vēlmē, kļūs aizvien vairāk. Jo vecākiem lielajā aizņemtībā nav laika pievērsties bērnu interesēm vai gluži vienkārši viņi ir pārāk noguruši, lai atbildētu uz ziņkārīga bērna uzdotajiem jautājumiem.

Vingrinājumi

Šo nedaudzo mācību stundu laikā, kuras tika veltītas autores didaktiskā materiāla izmēģināšanai, stundu laikā un pildot mājasdarbus, tika izmantotas vairākas mācību metodes. Pildot mājasdarbus internetā, skolēni saskārās ar vingrinājumu un uzdevumu metodi. Šī metode skolās tiek ļoti bieži izmantota. „Vingrinājums ir mācību darbība, ko veic, lai mācību vielas apgūvē, risinot vairāk vai mazāk vienveidīgus, regulārus uzdevumus, nostiprinātu un pilnveidotu prasmes un iemaņas” (27, 190.lpp)

Vingrinājumiem ir jāsekmē visu to psihisko procesu un spēju pilnveidošanās, kas ir pamatā cilvēka daudzveidīgajai darbībai praksē. Lai vingrinājumi un uzdevumi būtu produktīvi, ir svarīgi apzināties to mērķi, turklāt gan no skolotāja, gan skolēna pozīcijām. (20, 35.lpp) Vingrinājumu metode (darba forma) sniedz iespēju skolēnam nostiprināt saikni starp zināšanām un prasmēm, veidot prasmes lietot zināšanas praktiskās situācijās. Te lieliski noder arī dažādu darba materiālu un datora izmantošana. Kā atzīst D. Laiveniece, vingrinājumu metodi izmanto, lai apgūtu kādu noteiktu problēmas risināšanas algoritmu vai arī lai veidotu radošā darba pieredzi. Vingrinājumu metode ir efektīva, ja skolēni izprot dotos norādījumus, un vingrinājumi nav nedz pārāk grūti, nedz pārāk viegli, neaizņem īpaši daudz laika un

skolēni nezaudē interesi. Pēc vingrinājuma ir jādod skolēniem laiks, lai viņi novērtētu to, ko ir iemācījušies. Vingrinājumu metodes priekšrocības:

- vingrinājumi palīdz atcerēties iemācīto;
- skolēni tiek aktīvi iesaistīti mācīšanās procesā;
- tiek veicināta jaunu prasmju veidošanās. (20, 152.lpp)

Šai darba formai ir arī trūkumi – nepieciešams ilgs vingrinājumu sagatavošanas process, jo ir grūti izveidot vingrinājumus, kas atbilstu individuāli katram skolēnam. Skolēniem darbu veikšanai nepieciešamais laiks ir atšķirīgs, jo viņu iepriekšējā sagatavotība un darba temps ir atšķirīgi. (20, 152.lpp) Tādēļ vingrinājumi šķiet lieliska mājasdarbu metode – skolēniem nav dots noteikts laiks, turklāt, pildot mājasdarbus internetā, skolēniem ir iespēja apmeklēt jau minētās hipersaites, protams, ja tekstā tādas ir, tādējādi tiek individualizēts mājasdarbs katram skolēnam. Vingrinājumu metode tika izmantota arī mācību stundu laikā, pirms jauna temata apgūšanas- lai uzzinātu zināšanu līmeni, temata apgūšanas laikā, lai parādītu zināšanu pielietošanas iespējas un lai tās nostiprinātu.

Darba lapas

Savukārt mācību stundu laikā skolēni galvenokārt darbojās ar autores veidotām darba lapām, jo nevienā no latviešu valodas mācību grāmatām vidusskolai nav konkrēti izstrādāta materiāla runas kultūras pilnveidošanai. Kā raksta D. Laiveniece savā monogrāfijā „Valodas metodikas didaktiskie jautājumi”, darba lapu veidošana dod iespēju skolotājam radīt pilnīgi savu individuālu mācību stundu, kuru neietekmē standarta mācību līdzekļi, un, no šī viedokļa raugoties, darba lapām ir liela nozīme laikmetīgas latviešu valodas mācīšanas metodikas izveidē. (19, 115.lpp)

Vēl viens darba lapu veidošanas mērķis – lai skolēnu darbs stundā tiktu veikts uz vienas konkrētas lapas, kura vēlāk jāievieto darba mapē jeb portfolio. Kā atzīst latviešu valodas metodiķe D. Laiveniece, šādās darba lapās daudz vietas jāparedz pašu skolēnu darbam – rakstīšanai, dažādām piezīmēm, teksta apstrādei (pasvītrojumi, izcēlumi) un pat zīmējumiem. „Darba lapas katrs skolēns krāj īpašā mapē ar skavām, un tādā veidā strādājot, skolas gada garumā top mācību līdzeklis, kur paša skolēna individuālais darbs veido „grāmatas” lielāko daļu. (19, 115.lpp) Pedagoģiskajā praksē darbu mape tapa četru stundu garumā. Šāds skolēna darbu apkopojums sniedz iespēju skolotājam arī novērtēt skolēna darbu.

Kā raksta R. Andersone, pēdējā laikā skolu praksē vērtēšanas procesā aizvien biežāk izmanto portfolio jeb darbu mapes. Tajos noteiktā laika periodā tiek apkopots skolēna

veikums, viņa darbi. Kā norāda pedagogi G. Brauns, un B. Irbis, portfolio ir skolēna zināšanu, prasmju un attieksmju apkopojums. Bet M. Simons, R. Forgets-Giroks portfolio definē kā kopēju iesniegto darbu apkopojumu, ko atlasa un komentē paši skolēni, skolotājs vai abi kopā un kas atspoguļo skolēnu kompetenču attīstības progresu. (2, 190;191.lpp) Tātad kopumā portfolio var lietot dažādiem mērķiem:

- metode mācību sasniegumu izvērtēšanai;
- veids, kā atspoguļot skolēna progresu;
- veids, kā izvērtēt mācīšanās kompetences;
- mācīšanās metode. (2, 190;191.lpp)

Lai gan izmēģinājumdarbībā tika iekļautas tikai piecas stundas, no kurām pēdējā stundā bija kontroldarbs, skolēnu uzdevums bija stundās izmantotus materiālus un mājas darbus, kurus pildīja internetā un arī darba lapās rakstiski, ievietot mapē jeb portfolio, lai visi skolēnu materiāli būtu vienkopus, un skolēni vizuāli redzētu, ko ir apguvuši. Šādi arī autorei bija iespēja novērtēt skolēnus – viņu kopējo aktivitāti un, protams, mājas darbus. Turklāt ieguvēji no šādas mapes veidošanas noteikti ir arī skolēni, kuriem šis materiāls lieti noderēs, gatavojoties 12.klases latviešu valodas eksāmeniem. „Dokumentējot savas zināšanas, prasmes, iemaņas un centienus, skolēni paši organizē un vada savu mācību procesu. Savukārt skolotājam darbu mape nepieciešama, lai izprastu, kā skolēni domā, spriež, organizē, pēta un iepazīstina citus ar savu darbu. Tas ir labs veids, kā apkopot un parādīt sasniegumus daudz un dažādu darbu rezultātu formā, ko nav iespējams parādīt, darbus veicot pierakstu kladēs un burtnīcās.” (20,16.lpp)

Mājasdarbi un to vērtēšana

Jau nodaļā par jauniešu vecumposma īpatnībām tika minēts, ka diplomdarba autore saskārās ar skolēnu negatīvu attieksmi pret mājasdarbiem, kurus nevērtē ar atzīmi un rakstiski neiesniedz. Turklāt daudziem skolēniem nav iekšējās mācību motivācijas vispār pildīt mājas darbus, tā jārada ārēji. Un viens no ārējās motivācijas veidiem ir atzīme, kura mudina skolēnu pildīt konkrēto mājas darbu. Lai gan daudzu skolēnu aizspriedumi un negatīvā attieksme pret mājas darbiem, kuri nav jāiesniedz rakstiski un kurus vērtē temata noslēgumā, mainījās, turpmāk tiks apskatīts, kāda ir mājasdarbu funkcija, vai to pildīšanai ir jēga, un kas jāzina par skolēnu darba vērtēšanu.

Tradicionāli skolotājs uzdod mājas darbu un skolēns to pilda, lai nostiprinātu stundā iegūtās zināšanas. Pārsvārā mājasdarbi atrodami mācību grāmatā vai darba burtnīcā un iesniedzami rakstiski, lai skolotājs varētu novērtēt skolēna sasniegumus.

Kā atzīst D. Prets, ir svarīgi, lai mājas darbi būtu mācību būtiska un neatņemama sastāvdaļa, lai tie skolēnam šķistu noderīgi un interesanti un lai skolotājs klasē tos pārbaudītu „Ja skolotājs mājas darbus nepārbauda, tie zaudē divas trešdaļas no sava iedarbīguma Visticamāk, ka laiks, ko skolotājs patērē, plānojot interesantu un domu rosinošu mājas darbu, nebūs zaudēts velti un krietni uzlabos skolēna sasniegumus. Turklāt, uzdoto mājas darbu apjoms, iespējams, nav svarīgākais faktors; skolēni saka, ka viņi mājasdarbu gatavošanai izmanto divreiz mazāk laika, nekā ir plānojuši skolotāji.” (29, 166.lpp)

Tāpat mājasdarbi ir svarīga mācību sastāvdaļa. Tie palīdz skolēniem:

- attīstīt bērna pozitīvos un noderīgos ieradumus;
- veidot attieksmes – prasmi mācīties patstāvīgi, plānot laiku, ievērot termiņus, tas attīsta pašdisciplīnas un atbildības izjūtu, kas noderēs visas dzīves laikā;
- atkārtot un vingrināties zināšanās un prasmēs, ko viņi jau apguvuši skolā;
- sagatavoties nākamās dienas nodarbībām;
- mācīties izmantot dažādus informācijas avotus, mājas vai publiskajā bibliotēkā, katalogos, uzziņu krājumos, enciklopēdijās;
- izzināt apgūstamo jautājumu dziļāk vai plašāk nekā ierobežotajā laikā klasē.

(6)

Mājasdarbi ir nepieciešami, tikai aktuāla problēma ir jauniešu nevēlēšanās tos pildīt. Viens no veidiem (kas pierādījās arī praksē), kā skolēnus mudināt pildīt mājas darbus, ir to vērtēšana. R. Andersone raksta, ka Virdžīnijas Universitātes pedagogs Džeims Makmilans ir uzskaitījis vērtēšanas pamatprincipus un tās būtību: vērtēšana ietekmē skolēnu motivāciju un mācīšanos, vērtēšana uzlabo darbu klasē un vērtēšanai jābūt efektīvai un veicamai. (2, 159.lpp) Savukārt Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā minēts, ka „izglītības sistēmā vērtēšana ir procedūra, kurā nosaka skolēna zināšanu, prasmju un iemaņu atbilstību izglītības programmā noteiktajam mācību satura apguves līmenim, t.i., atbilstību standartparasībām izglītības sistēmā.” (27, 179.lpp) Ir dažādas vērtēšanas metodikas: kvalitatīvā un kvantitatīva (atzīmes, kredītballes, punkti, procenti); vērtēšana kārtējā mācību nodarbē un īpašā pārbaudē (ieskaitē, sesijā); mācību veikuma starprezultātu vai tikai beigu rezultātu vērtēšana (2, 156.lpp) Pedagoģiskajā darbībā tika izmantota kvantitatīvā vērtēšana jeb novērtēšana – skolēnu kopējo darbu tēmas apguvi vērtējot ar atzīmi. Tika pielietota arī kvalitatīvā vērtēšana jeb izvērtēšana – ar uzslavām un pamudinājumiem stundu laikā un atbildot uz skolēnu e-pasta vēstulēm, kas bija daļa no mājas darba. Atzīme norāda uz sasniegtā rezultāta līmeni, bet aprakstošais izvērtējums tiek dots ar mērķi uzlabot un sekmēt turpmāko skolēna radošo

darbību. Vārdiskais izvērtējums ir daudz individuālāks, daudz nepieciešamāks un nozīmīgāks katra atsevišķa skolēna izaugsmē. (19, 91.lpp) Tātad vērtēšanai mācību procesā ir liela loma, gan izglītojoša – skolēnu informē par viņa sasniegumiem mācībās, gan audzinoša – vērtēšana skolēnam rada motivāciju pilnveidoties, stimulē mācīties, attīsta patstāvību, strādīgumu, atbildību un prasmi pārvarēt grūtības.

Kopumā tiek secināts, ka mājas darbi ir svarīga mācību sastāvdaļa. Tā rosina skolēnu darboties, patstāvīgi nostiprināt un iegūt jaunas zināšanas. Savukārt īpaši svarīga ir kvalitatīvā vērtēšana, kuras rezultātā skolēns iegūst vairāk kā tikai atzīmi – savu zināšanu novērtējumu ballēs. Aprakstot skolēna sasniegumus mācībās un lietas, kas vēl jāpapildina, tiek sekmēta skolēna turpmākā darbība, tiek sniegts mērķis. Protams, šāda vērtēšana prasa daudz skolotāja laika. Arī skolēnu vēlme pēc mājas darbu vērtēšanas ar atzīmi ir visai pamatota, ja skolēniem trūkst iekšējās mācību motivācijas.

Individuālais darbs

Ir dažādas darba organizācijas formas klasē. Protams, stundās tika izmantots skolēnu individuālais darbs. Tas parasti tiek organizēts stundās, kurās veic rakstu darbus un pārbaudes darbus. „Visiem skolēniem bieži būtu jādod iespēja strādāt vienatnē. Daži darba veidi šim mērķim noder īpaši labi. Protams, ir svarīga iepriekšēja instruktāža, tāpat kā nepieciešamība sniegt papildu atbalstu, kad tas tiek lūgts.” (41, 103.lpp)

Grupu darbs

Vienā no izmēģinājumdarbības mācību stundām tika izmantots grupu darbs. Pēc D. Laivenieces domām, grupu darbu var pieskaitīt ne tik daudz pie metodēm, cik pie darba organizācijas formas. Turklāt šī darba forma tiek izmantota arī, strādājot ar citām interaktīvajām metodēm. (19, 121.lpp) Grupu darbā skolēni tiek apvienoti noteikta lieluma grupās, kur katram dalībniekam kopīgā uzdevuma izpildē ir jāveic sava loma. Grupu darba metodes izmantošana paredz skolēnu sadarbības principu ievērošanu:

- katram jāuzklausā savas grupas biedri,
- katram jāpiedalās darbā;
- katram jālūdz palīdzība, ja tā ir nepieciešama;
- katram jāsniedz palīdzība, ja tā tiek lūgta;
- katram jāveic noteikta loma. (19, 144.lpp)

Tātad ieguvumi no grupu darba – ļauj mācībās iesaistīties visiem, ir iespējams sevi apliecināt, izpildot noteiktu lomu grupā; attīsta sadarbības prasmes; liek izmantot teorētiskās zināšanas un praktisko pieredzi konkrētu uzdevumu veikšanā; apdāvinātie skolēni var palīdzēt un mācīt citiem, nedemonstrējot savas zināšanas klases priekšā, darbs grupā nerada stresu, padziļina interesi par mācību priekšmetu, uzlabo mācību sasniegumus. Taču pirms grupu darba skolotājam ir jāveic noteikti uzdevumi, lai šī metode / darba forma būtu produktīva. Jānosaka grupu lielums, jāizvēlas veids, kā dalīt grupās, jā sagatavo instrukcijas un jā sagatavo materiāli. I. M. Rubana min arī faktu, ka jānoskaidro skolēnu prasme strādāt grupā, ja klase nav iepazīta. (34, 67; 68.lpp) Tā kā autore grupu darbu iekļāva mācību darbā pedagoģiskās prakses vienā no pēdējām stundām, šāda problēma nepastāvēja. Konkrētie skolēni bija apguvuši prasmi strādāt grupā un sadarboties. Didaktiskā materiāla aprobācijas procesā grupu darbam tika izmantota netīšā sadale, kura pirms tam gan tika īpaši plānota. Starpbrīdī skolēniem zem soliņiem tika palīmētas līmlapiņas ar skaitli no 1 līdz 5, šādi skolēni tika sadalīti piecās grupās. Šādas sadales ieguvums ir laika ekonomija (klasē nevalda haoss grupu sadales laikā), turklāt skolēni mācās sadarboties ar nejauši izvēlētiem klasesbiedriem, nevis tikai ar draugiem, kā parasti notiek, ja skolēni paši var izvēlēties sev grupas biedrus. Skolēni šādu grupu veidošanu neuztver kā netaisnīgu, jo skolotājs nav speciāli norādījis grupas biedrus. Protams, kā uzsver I. M. Rubana, šādas sadales rezultātā grupā var gadīties skolēni ar savstarpējām antipātijām, var gadīties neefektīva sadale, kas nenodrošina produktīvu darbošanos, un daži audzēkņi no tās neko neiegūst. (34, 69.lpp)

Izmēģinājumdarbības stundā, kurā skolēni darbojās grupās, katram skolēnam bija sava loma jeb īpašais uzdevums. Kā atzīst I. M. Rubana, lomas grupās var būt dažādas, tās var būt akadēmiskas, sociālas un praktiskas. Akadēmiskās lomas ir, piemēram, informācijas apkopotājs, skaidrotājs, recenzents u.c. Sociālās – uzmundrinātājs, atbalstītājs, koordinators. Visbiežāk grupā tiek sadalītas praktiskās lomas: sekretārs, materiālu pārzinis, laikzinis, likumu zinātājs, zīmētājs, noformētājs, griezējs utt. (34, 70.lpp) Arī praksē tika izmantotas praktiskās lomas un nācās secināt, ka arī šai sadalei ir gan pozitīvā, gan negatīvā puse. Pozitīvi ir tas, ka katrs skolēns grupā jūtas svarīgs, katrs ir uzrunāts un katrs uzņemas kādu atbildību. Negatīvs rezultāts ir tādā gadījumā, kad skolēns šo uzdevumu saprot kā vienīgo, kas jāveic grupā. Piemēram, laika kontrolētājs vai ilustrators principā nepiedalās informācijas atlasē un apkopošanā. Tātad gadījumā, ja katram skolēnam norāda viņa uzdevumu, nedrīkst aizmirst atgādināt, ka šis uzdevums ir jāsaprot tikai kā papildus veicams, ka skolēnam ir jāpiedalās kopējā informācijas atlasē un citos grupas darbos. Pretējā gadījumā var izveidoties situācija, kurā skolēns, piemēram, tikai sēž un vēro pulksteni, jo viņa uzdevums ir laika

kontrole. Domājams, ka šāda lomu sadale nav izmantojama katrā reizē, kad skolēni strādā grupā, jo tādējādi skolēniem tiek atņemta iespēja pašiem organizēt savu grupu darbu un izvēlēties katra konkrētā skolēna uzdevumus tajā.

Savukārt skolotāja uzdevums grupu darba laikā ir palīdzēt skolēniem, kad viņi strādā. Darba gaitai ir jāseko, bet nedrīkst to vadīt. (34, 70.lpp) Skolēni jāinformē, cik daudz laika būs dots darbam, lai paši varētu organizēt savu laiku. Stundā visu dara skolēni, skolotāja lielākais darbs paliek „aiz kadra”; tas ir tāds sagatavošanās darbs, lai stundā visu varētu veikt skolēni paši. Skolotājs tikai norāda stundas uzdevumu, ievada darbā, izsniedzot iepriekš sagatavotus materiālus, paskaidro (vai nepaskaidro) darba gaitu. Kā raksta I. M. Rubana, jau 20.gs. sākumā vācu pedagogs Hugo Gaudigs aprakstījis tādu stundu gaitu, kurā skolotājs lielāko darba daļu veic pirms stundas. Tā tiek izplānota un sagatavota tā, lai stundā strādātu skolēni paši. (34, 122.lpp.) Šāds stundu modelis, kura centrā ir skolēna darbība ir mūsdienu pedagoģijas pamatā.

Grupu darbam ir četras pakāpes: grupas izveide, darba process, rezultāts un rezultāta aizstāvēšana (prezentācija). Iespējams, ka katram skolēnam jāveic kāda atsevišķa kopīgā darba daļa, lai pēc tam, apvienojot to ar citu grupas dalībnieku dabu, nonāktu līdz rezultātam. Cita iespēja – grupas dalībnieki kopīgi strādā pie kāda uzdevuma un kopīgā darbā nonāk līdz tā atrisinājumam. Tāpat iespējams, ka visas grupas veic vienu un to pašu uzdevumu, vai arī cita iespēja – ir kopīga stundas tēma, bet uzdevumi katrai grupai atšķirīgi. Pirmajā gadījumā, aizstāvot grupas darba rezultātu, būs iespējams darbus salīdzināt, bet otrā gadījumā – gūt jaunu informāciju. (19, 124.lpp) Pedagoģiskajā izmēģinājumdarbībā tika izmantots variants, kurā katra grupa veic dažādu uzdevumu, prezentācijas laikā informējot pārējo klasi par uzzināto. Savukārt klases uzdevums bija klausīties prezentāciju un pierakstīt katras grupas sagatavotās definīcijas un skaidrojumus.

Grupu darbu skolotājam ir diezgan grūti novērtēt. Tas varētu būt viens no iemesliem, kāpēc skolotāji priekšroku dod citām darba formām – frontālam darbam vai individuālam darbam. Grupu darba specifika ir tā, ka nevis skolotājs, bet skolēni paši ir galvenie vērtētāji. Tas ir reizē gan pašnovērtējums, gan grupas kopīga darba novērtējums (19, 124.lpp) Bet, kā atzina šīs klases latviešu valodas skolotāja un kā jau minēts klases psiholoģiski pedagoģiskajā raksturojumā, klasei ir pārāk labas savstarpējās attiecības, lai skolēni adekvāti novērtētu viens otra devumu grupu darbā. Šis fakts tika ņemts vērā, un tāpēc grupu darbā nenotika savstarpējā grupas biedru izvērtēšana. Skolēni tika mutiski novērtēti prezentācijas laikā.

4.2. Didaktiskā materiāla atlase un stundu plānošana

Didaktisko materiālu atlasa, ņemot vērā mērķi, kādu vēlas sasniegt attiecīgajā mācību priekšmetā. Kā jau minēts, diplomdarba autores mērķis bija Rīgas 31.vidusskolas 11.e klases skolēnu runas kultūras celšana, izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas – datoru un internetu. Turklāt tika ņemts vērā arī šīs klases latviešu valodas skolotājas sastādītais mācību stundu tematiskais plānojums gadam, lai, diplomdarba autorei beidzot izmēģinajumdarbību, latviešu valodas skolotājai nerastos problēmas, un skolēni nebūtu atpalikuši no tā, ko viņiem bija paredzēts apgūt. Izmantojot R. Andersones grāmatu „Izglītības un mācību priekšmetu programmas. Teorija. Pieredze. Prakse” (2, 187.lpp), pirms stundu veidošanas tika veikta :

- Skolēnu pildītās aptaujas rezultātu apkopošana un analīze, lai uzzinātu, kas notiek mācību procesā un lai uzzinātu, kur konstatējamas problēmas. „Aptaujā uzdod jautājumus skolēniem par viņu izjūtām, uzskatiem, interesēm, par to, kas viņiem patīk vai nepatīk.”
- Skolēnu novērošana. Tā sniedz informāciju par to, cik labas ir skolēnu prasmes, kāda ir skolēnu uzvedība konkrētā situācijā, kā skolēni sadarbojas ar pārējiem grupas biedriem. Novērošana tika veikta, lai izprastu skolēnu mācību motivāciju, novērtētu skolēnu attieksmi pret latviešu valodu, tās kultūru.

Tā kā 11.e klases latviešu valodas mācību plānā bija morfoloģijas apguve, kopīgi ar latviešu valodas skolotāju tika nolemts, ka šis temats tiks skatīts, priekšplānā izvirzot runas kultūras aspektu. Atlasot valodas materiālu mācību stundām, vērā tika ņemtas visbiežāk pieļautās runas kļūdas. Tika izveidots diagnosticējošais darbs, kurā skolēni pildīja testu par dažādām runas kļūdām. Izanalizējot testa rezultātus, tika atlasītas pašas biežāk lietotās. Plānoto stundu realizēšana un materiāla atlasīšana bija samērā sarežģīta, jo latviešu valodas stundas šai klasei ir tikai reizi nedēļā. Kopumā tika realizētas piecas stundas, no kurām pēdējā bija kontroldarbs un daļa no pirmās mācību stundas bija diagnosticējošais darbs. Materiāli runas kultūras apguvei tika ņemti no dažādām latviešu valodas pareizrakstības grāmatām, apkopojumiem par biežākajām valodas kļūdām un latviešu valodas rokasgrāmatām. Tika izmantoti arī interneta teksti. Šie materiāli tika apvienoti autores veidotajās darba lapās.

Kā I. Freimane min savā monogrāfijā „Valodas kultūra teorētiskā skatījumā”, vidusskolas programmā paredzēta pareizas valodas iemaņu apguve (galvenokārt gramatikā un ortogrāfijā). „Vēlamais ne vienmēr tiek realizēts: grūtākie lietojuma gadījumi diemžēl paliek

neapgūti. Tam ir dažādi iemesli, gan subjektīvi (skolēnu nevēlēšanās vai neprasmie mācīties un kontrolēt savu valodu, nepietiekami prasīgi skolotāji u. tml.), gan objektīvi (pārāk lielās klases, kurās skolotājam jāstrādā, sabiedrībā iesakņojušās sliktas valodas tradīcijas u. tml.).” (8)

Mācību stundas par runas kultūru tika izvēlētas arī tādēļ, ka vispārējās vidējās izglītības latviešu valodas standartā kā viens no mācību priekšmeta uzdevumiem ir – „pilnveidot izglītojamo valodiskās zināšanas, prasmi loģiski, leksiski un gramatiski precīzi izteikt domas, jūtas un gribu kā runā (šeit ar „runu” saprotot verbālo valodas lietojumu), tā rakstos”. (21) To apstiprina arī metodiķe D. Laiveniece: „Latviešu valodas kursa pamatuzdevums ir izkopt audzēkņiem augstu runas un rakstu kultūru, tādējādi gādājot par latviešu valodas lietojuma stabilitāti un attīstību nākamajā paaudzē.” (19, 94.lpp) Savukārt pie mācību priekšmeta obligātā satura minēts, ka skolēnam vidusskolā jāapgūst dažādu vārdsķiru vārdu pareizrakstība, valodas kultūras jēdziens, valodas kultūras nozīme cilvēka un visas tautas kultūras attīstībā. Jāzina un jānovērš arī raksturīgās kļūdas vārdu saistīšanā un teksta veidošanā. Viena no pamatprasībām mācību priekšmeta apguvei, beidzot 12.klasi ir tāda, ka skolēns „veido savu valodu kā runā, tā rakstos atbilstoši valodas kultūras nosacījumiem, labo kļūdaini veidotu tekstu, nepieļauj tekstveides tipiskas kļūdas.” (21)

Tā kā autore skolēnu runas kultūras pilnveidi paredzēja veikt, izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, bija nepieciešamība atlasīt arī interneta materiālu, kuru skolēni izmantos mācību darbā. Ņemot vērā ne pārāk lielo interneta uzdevumu piedāvājumu par valodas kultūru, tika izmantoti Latvijas izglītības informatizācijas sistēmas (www.liis.lv) veidotie uzdevumi un informācija. Latvijas Izglītības informatizācijas sistēmas LIIS projekta darbības lauks ir plašs: mācību saturs, pārvalde, informatīvais serviss, infrastruktūra un lietotāju apmācība dažādos līmeņos – skolās, izglītības pārvaldēs un Izglītības un zinātnes ministrijā. (22) Bija arī uzdevums, kura izpildei skolēniem pašiem bija jāizvēlas informācijas avots internetā.

Tātad didaktiskā materiāla atlasē tiks ņemts vērā Rīgas 31.vidusskolas 11.e klases latviešu valodas skolotājas sastādītais mācību stundu tematiskais plānojums gadam, Vidējās izglītības latviešu valodas standartā atklātās prasības un latviešu valodas mācību metodiķu un pētnieku atziņas.

4.3. Izmēģinājumdarbības norise un skolēnu darba analīze

Kā jau tika minēts, didaktiskā materiāla izmēģinājumdarbība notika Rīgas 31. vidusskolas 11.e klasē, kur autorei bija pedagoģiskā prakse. Skolēni piedalījās latviešu valodas stundās par runas kultūru un pildīja mājasdarbus, to izpildē iesaistot datoru un internetu. Pirms pētījuma veikšanas skolēni tika informēti par to, ka piedalīsies pedagoģiskajā izmēģinājumdarbībā. Runas kultūras pilnveidei tika veltītas piecas mācību stundas. Uzsvērtā mācību stundās tika skolēnu darbība, skolotājai atstājot pamatīgu sagatavošanās darbu pirms mācību stundas un rosinošu un mudinošu darbību stundas laikā, iztiekot bez gariem un pamācošiem skolotājas monologiem. Pētījuma mērķis bija celt skolēnu runas kultūru, rosināt skolēnus izprast tās nepieciešamību un mudināt skolēnus mācību procesā iesaistīt informācijas un komunikāciju tehnoloģijas. Šī pētījuma rezultātā skolēni apguva, atkārtoja un uzlaboja zināšanas par runas kultūru, sīkāku ieskatu veicot lietvārda un darbības vārda pareizā lietojumā. Turklāt skolēni pirmo reizi nopietni mācību procesā iesaistīja IKT mājas darbu izpildei. Gatavojoties pētījumam, tika sagatavoti stundu konspekti, izdales materiāli skolēniem, darba lapas un atlasīta informācija un uzdevumi, kuri skolēniem jāsameklē un jāpilda internetā.

Pētījuma mērķis bija – pilnveidot skolēnu runas kultūru, mācībās izmantojot datoru un internetu. Savukārt katras atsevišķas stundas mērķi bija niansētāki. Mērķi un uzdevumi tika konkrēti izvirzīti runas kultūras apguvei. IKT iesaiste tika izmantota mājasdarbu izpildei, konkrēto uzdevumu un vingrinājumu mērķi tiek aprakstīti pie mājas darbu uzdošanas.

Pirmās stundas temats ir *Latviešu valodas kultūra*. (Pielikums Nr. 1.) Tās mērķis: *veidot skolēnos izpratni par latviešu valodas kultūru*. Savukārt uzdevumi:

1. *Izzināt skolēnu latviešu valodas kultūras līmeni un skolēnu iespējas izmantot datoru mācību procesā;*
2. *Rosināt skolēnos izpratni par valodas kultūru, tās nozīmi;*
3. *Sniegt ieskatu vārddarināšanas kļūdās;*
4. *Rosināt skolēnos izpratni par mūsu turpmāko sadarbību, datora izmantošanu mācību procesā.*

Stundas sākumā tiek pārbaudīts uzdotais mājas darbs, kurš principā nav izpildīts nevienam. Iespējams tādēļ, ka skolēni zināja, ka šo stundu vadīs prakticante un domāja, ka tāpēc to var arī nepildīt. Skolēniem tiek izdalītas darba lapas (Pielikums Nr.1; 1. –

6.pielikums), rosinot skolēnus sarunai par valodas kultūru, skolēni lasa interneta tekstu, lai izprastu, ko par cilvēku liecina viņa valoda, jo tekstā tieši nav minēts ne rakstītāja vecums, ne dzimums, ne nodarbošanās. Pāris skolēnu tekstu izlasa skaļi, kas klasē izraisa smieklus. Iespējams tāpēc, ka teksts nav tāds, kādu ierasts apskatīt latviešu valodas stundās – tajā nav lietotas garumzīmes, bet gan dažādi burtu savienojumi, lai apzīmētu garos patskaņus un mīkstos līdzskaņus, tekstā ir daudz simbolu, kas to padara arī vizuāli uztveramu, turklāt tajā lietoti vulgārismi, vienkāršrunas vārdi, barbarismi un žargonismi. Skolēni diezgan veiksmīgi apraksta to, ka rakstītājas varētu būt pusaudzes, kuras mācās 6., 7. klasē, kuru intereses ir izklaides, mūzika, puīši. Tiek pārrunāta valodas galvenā funkcija – sazināšanās, kuru skolēni veiksmīgi paši arī nosauc. Tālāk tiek rosināta saruna par šī teksta uztveršanu, vai ir viegli to lasīt, vai arī lasīšana ir apgrūtināta. Autorei, rosinot skolēnus sarunai par to, kādās situācijās var lietot šādu valodu un kādās nebūtu vēlams, tiek panākta skolēnu negatīva reakcija. Skolēni neizprata skolotājas jautājumu, uztverot to kā nosodījumu šādai valodai un teica, ka nav jēgas viņiem norādīt, ka šādu valodu nav ieteicams lietot. Iespējams šāda reakcija radās jau iepriekšējās nodālās minētās jauniešu izjūtas, ka pieaugušie un skolotāji izrāda negatīvu attieksmi pret jauniešu valodu. Turpmāko secinājumu, ka tomēr ir jāmeklē atšķirt situācijas, kurās var rakstīt šādu tekstu un kurās nevar, nākas pateikt skolotājai. Tālāk, rosinot sarunu par dažādas valodas lietošanu, skolēni komentē karikatūras no J.Kušķa grāmatas „Kā latvietis runā” (18), kur burtiski attēloti pāris ikdienā lietotu izteicienu. Kad skolēni ir norādījuši, kādi valodas jautājumi karikatūrās atklāti, autore sniedz rezumējumu, ka kopīgās sadarbības stundās tiks apskatīti dažādi interesanti valodas kultūras jautājumi. Skolēni darba lapās ieraksta savu skaidrojumu tam, kas ir kulturāla valoda. Kopīgi pārrunājot uzrakstīto, tiek izveidota viena definīcija – „Kulturāla valoda ir kopta valoda. Pēc cilvēka valodas spriež arī par pašu cilvēku.”

Tālāk seko skolotājas izklāsts par skolēnu un skolotājas turpmāko sadarbību, datora un interneta izmantošanu mācībām. Skolēniem tiek paskaidrots, ka, lai varētu plānot turpmāko sadarbību, viņiem ir jāizpilda anketa (Pielikums Nr1; 2.pielikums), kurā būs jautājumi gan par valodas kultūru, gan par datora un interneta izmantošanu. Analizējot anketas, piepildījās autores prognozes – dators mājās ir visiem 24 klases skolēniem, no tiem tikai vienam mājās nav interneta pieslēguma. Tādējādi tika secināts, ka pētījuma veikšanai par runas kultūras celšanu, iesaistot IKT, šī ir ļoti atbilstoša klase.

Uz jautājumu par to, cik bieži skolēni izmanto datoru mācību darbam, 4 skolēnu atbildes bija – „katru dienu”, 13 skolēni to dara apmēram reizi nedēļā un attiecīgi 7 skolēni datoru mācību darbam izmanto retāk kā reizi nedēļā. Interesanti, ka uz jautājumu „Vai

skolotāji tevi bieži informē par mācību materiāliem un informāciju, kas ir pieejama internetā”, gandrīz visi skolēni atzina ka tiek informēti reti vai nekad, bija arī šādas atbildes: „vienu reizi 11 gados ekonomikas skolotāja informēja” un „pēdējā laikā skolotāji informē biežāk”. Tātad var secināt, ka IKT iesaiste mācību procesā ir brīvprātīga un skolēni reti tiek informēti par iespējām papildināt vai iegūt zināšanas globālajā tīmeklī. Skolēni paši ir atklājuši, ka datoru mācību nolūkos var izmantot :

- vēstures apgūšanai, zināšanu padziļināšanai par vēsturi, internetā pieejami dokumentu paraugi;
- angļu valodā un vācu valodā, izmantojot vārdnīcas datorā;
- ģeogrāfijā – meklējot informāciju par valstīm;
- matemātikā, risinot sarežģītākos piemērus;
- informātikā, lai atkārtotu stundā apgūto;
- vispār informācijas vākšanai.

No skolēnu rakstītajām atbildēm var secināt, ka netieši skolēni tiek mudināti datoru izmantot:

- referātiem;
- ķīmijā – projektiem;
- ekonomikā;
- zinātniski pētnieciskā darba rakstīšanai.

Arī izklaidēm dators skolēnu ikdienā tiek izmantots visai bieži, 20 skolēni atbildēja, ka izklaidējas, lietojot datoru „ļoti bieži” vai „katru dienu”.

Ar e-pastu māc darboties pilnīgi visi 11.e klases skolēni, izņemot vienu skolēnu, kuram mājās ir dators ar interneta pieslēgumu, kuru viņš izmanto arī mācību darbam, bet e-pastu neizmanto principā. Ar šo skolēnu autorei pedagoģiskā sadarbība neizveidojās, skolēns bija pasīvs stundās, nepildīja mājas darbus un ignorēja sarunu ar skolotāju. Šī problēma – norobežošanās tika apskatīta darba teorētiskajā nodaļā par pētāmās klases skolēnu pedagoģiski psiholoģisko raksturojumu.

Jautājumā par skolēnu attieksmi pret mājas darbu pildīšanu, izmantojot datoru un internetu, domas nedaudz dalās, bet lielākā daļa skolēnu šķiet ieinteresēti un uzskata, ka tas būtu ērti, moderni un interesanti. Šeit gan jāpaskaidro, ka jautājums uzdots tieši par mājas darbu izpildi, izmantojot datoru un internetu. IKT iesaiste stundu laikā ir apgrūtināta dažādu iemeslu dēļ, kas aprakstīti nodaļā par IKT iesaisti mācību procesā, bet konkrēti šajā skolā

lielākais šķērslis ir datoru nepietiekamība, jo vienā datorklasē pieejami 14 datori, bet klasē mācās 24 skolēni. Tātad, pēc skolēnu domām, mājas darbu pildīšana internetā:

- patiktu reizēm, jo tas ir viegli;
- patiktu, jo tas liekas interesanti, tas būtu „solis augšup” mācīšanās procesā;
- patiktu, bet, iespējams, traucētu lēnā interneta darbība;
- varētu patikt, bet negribētu pildīt tādus mājas darbus, kas prasa daudz laika pavadīt pie datora;
- patiktu, jo ir 21.gadsimts;
- patiktu, jo internetā var atrast daudz svarīgas informācijas;
- varētu patikt, jo tas būtu kas jauns un neparasts;
- patiktu, jo ik pa brīdim varētu ar kādu sarakstīties atpūtai;
- būtu laba, jo patīk rakstīt ar klaviatūru un informāciju ir vieglāk meklēt internetā kā grāmatās;
- būtu interesanta, jo mainītos mācīšanās stils;
- vairāk ieinteresētu pildīt mājas darbus.

Savukārt negatīva attieksme IKT iesaistei mācību procesā atklājās šādās atbildēs:

- vienkārši nepatiktu;
- šķiet, ka latviešu valodas un literatūras mācību priekšmetā tas nav nepieciešams, bet citos priekšmetos gan varētu izmantot;
- nepatiktu, jo dators bojā redzi, turklāt dators ir jau apnicis;
- nepatiktu, jo tad būtu mazāk laika datorspēlēm;
- nepatiktu, jo tas ir degradējoši, turklāt klasesbiedri viens no otra vienkārši varētu nokopēt tekstu un pārsūtīt;
- ne īpaši patiktu, jo nepatīk lasīt no datora monitora.

Kopumā var secināt, ka skolēni būtu ieinteresēti pamēģināt IKT iesaisti mājas darbu izpildē, izteikti negatīvs viedoklis jeb negatīva attieksme un aizspriedumi bija jūtami no pāris skolēniem. Daži skolēni anketas pildīšanu nav uztvēruši nopietni, to var secināt pēc skolēnu atbildēm.

Anketa iekļāva arī dažādus jautājumus par valodas lietojumu. Skolēniem testa veidā bija jāatzīmē pareizās atbildes, jānosvītro nepareizie vārdi un jālabo kļūdaini teikumi, lai skolotāja, analizējot anketas rezultātus, varētu plānot turpmākās stundas. Šajā stundā bez

anketas pildīšanas skolēni atkārtoja arī to, kas ir morfoloģija un vārddarināšana, tās kļūdas. Šie temati tika izvēlēti, jo kopumā valodas kultūras kontekstā skolēni apgūs morfoloģiju.

Pēc anketu aizpildīšanas skolēniem tiek paskaidrots, ka stundās izsniegtie materiāli un mājas darbi būs jāievieto mapē, kura pedagoģiskās sadarbības beigās būs jāiesniedz skolotājam izvērtēšanai.

Turpmākajā stundas laikā tiek atkārtots, kas ir morfoloģija, vārda sastāvs un vārddarināšana. Skolēni tika rosināti sarunai par jaunu vārdu darināšanu pēdējā laikā. Kā vienu no nesēn darinātiem vārdiem skolēni minēja „burziņš”, tas arī bija vienīgais skolēnu nosauktais vārds, no kā var secināt, ka stundās acīmredzot tiek salīdzinoši maz runāts par jaunumiem valodniecībā, un arī skolēni paši par tiem īpaši neinteresējas. Stundas turpinājumā skolotāja diktē darbības vārdus ar nepareizu vai nevēlamu piedēkli, skolēni pasaka pareizu lietojumu un ieraksta darba lapās. Tiek pārrunāta arī vārdu darināšana ar piedēkļiem un dažādi vārdi, kuriem mainās nozīmes nianse atkarībā no piedēkļa lietojuma.

Stundas noslēgumā skolēni tiek sīkāk informēti par mājasdarbu uzdevumu pildīšanu internetā un saziņu ar skolotāju, izmantojot e-pastu. Pārrunājot pieklājīgas saziņas priekšnoteikumus, jūtama negatīva attieksme no skolēnu puses, jūtams, ka šādu – pieklājīgu saziņu skolēni uztver kā īpašu uzdevumu, turklāt, nevisai patīkamu.

Kopumā klase stundas darbā iesaistījās aktīvi, vislielākā skolēnu aktivitāte un interese bija jūtama, runājot par interneta tekstu, raksturojot tā valodu un iespējamo teksta rakstītāju. Ar interesi tika uztverta arī iespēja apgūt jaunu mājasdarbu pildīšanas veidu. Stundai beidzoties, klasē palika viens no skolēniem, kurš apšaubīja mājas darbu lietderīgumu, savu viedokli pamatojot ar domu, ka mājasdarbi netiks pildīti. Skolēns uzskatīja, ka vērtīgi ir tikai tie mājas darbi, kuri pildīti rakstiski un novērtēti ar atzīmi. Šī problemātika – negatīva attieksme un aizspriedumi sīkāk apskatīti šī darba jauniešu vecumposma raksturojumā, savukārt mājasdarbu būtība un mācību darba vērtēšana apskatīta nodaļā par mācību darba formām, metodēm un paņēmieniem runas kultūras apgūvē. Bet kopumā var secināt, ka aizspriedumi – jaunā mājasdarbu pildīšanas veida noliegšana pat pirms pamēģināšanas ir normāla parādība. Skolotāja uzdevums šādā situācijā ir ieinteresēt skolēnu, parādīt iespējamus pozitīvos ieguvumus konkrētajā situācijā. Arī prasība pēc mājas darbu regulāras vērtēšanas klasiskā veidā ir saprotama, ja skolēnam nav iekšējās mācību motivācijas, tad atzīme ir viens no labākajiem līdzekļiem, kā ārēji motivēt skolēnu.

Skolēnu mājas uzdevumi bija aktivizēt savu e-pastu, adreses logā ierakstīt doto interneta adresi, izpildīt internetā 2 uzdevumus (Pielikums Nr.1; 6.pielikums), kuros svītiņu vietā jāieraksta pareizais burts. Uzdevums automātiski internetā tiek pārbaudīts. Vēl skolēnu

uzdevums bija konspektēt tekstu par lietvārda pareizrakstību un darba rezultātus pa e-pastu atsūtīt skolotājam. Šim darbam skolēniem ir gandrīz nedēļa laika, jo latviešu valoda ir tikai reizi nedēļā. Skolēnu uzdevumi, kas izpildāmi līdz nākamajai stundai un kas veicami, lai saziņa starp skolēnu un skolotāju būtu veiksmīga, sīki aprakstīti skolēnu darba lapās. Lai skolēniem nešķistu, ka daudz darāma ir tikai viņiem, darba lapā rakstīti arī skolotājas uzdevumi. Šo mājas darbu izpildīja 12 skolēni, tātad tieši puse no klases skolēnu skaita, daļēji iekļaujoties noteiktajā laikā. Daudzi no viņiem rakstīja, ka ar uzdevumu ir veicies labi (Pielikums Nr.1; 7.pielikums), pāris skolēniem, internetā labojot darbu, bija pieļautas kļūdas, kur to īstenībā nebija. Konspekts par lietvārda pareizrakstību paredzēts ievietošanai darba mapē jeb portfolio, to veica tikai pāris skolēnu.

Kopumā stundas mērķis tika sasniegts, tomēr pilnībā netika īstenots otrais uzdevums – *rosināt skolēnos izpratni par valodas kultūru, tās nozīmi*. Iespējams, ka skolotājam neizdevās ar jautājumiem skolēnus ievirzīt tā, lai viņi paši nonāktu pie atziņas, ka minētā teksta valoda nav slikta, nosodāma vai izskaužama, vienīgi ir jāapzinās, kādā saziņas situācija drīkst šādu valodu lietot.

Otrās pētījuma stundas temats ir *Personvārdu un amatu nosaukumu pareizs lietojums*, un tajā apskatītais materiāls secīgi turpina runas kultūras tēmu (Pielikums Nr.2). Stundas mērķis ir rosināt skolēnus apgūt personvārdu un amatu nosaukumu pareizu lietojumu, tās uzdevumi:

1. *Pārbaudīt skolēnu izpratni par mājas darbu;*
2. *Rosināt skolēnos iemaņas lietot personvārdus dažādos locījumos;*
3. *Radīt skolēniem priekšstatu par cilvēka uzvārda būtību, informāciju, kādu tas nes.*
4. *Veicināt skolēnu izpratni par profesiju nosaukumu lietojumu vīriešu un sieviešu dzimtē.*

Stundas sākums tiek veltīts īsai sarunai par mājas darbiem, tiek pārrunātas neskaidrības un uzdots jautājums, kādēļ mājas darbu ir izpildījuši tik maz skolēnu. Viens no iemesliem varētu būt skolā notiekošā projektu nedēļa, kuras dēļ latviešu valodas stunda nenotika vienu nedēļu. Tādējādi, lai gan skolēniem bija vairāk laika mājas darba izpildei, ilgais izpildes termiņš, iespējams, mazināja entuziasmu. Arī šajā stundā skolēniem tiek piedāvātas skolotājas veidotas darba lapas, kurās vispirms tiek veikts uzdevums, balstoties uz mājās veikto konspektu. Tā kā mājasdarbu bija veikusi tikai puse skolēnu, otrai klases daļai izbrīnu radīja dažu vārdu pareizrakstība, piemēram, „mutes” (dsk. nominatīvs), „mutu” nevis „mušu”(dsk.

ģenitīvs). Paskaidrojumu dēļ nedaudz ievilkās mājas darba pārbaude. Tālākajā stundas gaitā skolēni tiek vedināti sarunai par īpašvārdiem. Tiek atsaukts atmiņā, kas tie ir un ar ko atšķiras no sugas vārdiem. Skolēni atkārto, ka viena no īpašvārdu grupām ir personvārdi un ka to pareizrakstība ir svarīga. Skolēni pilda uzdevumu – vispirms tekstā ievietot īpašvārdu pareizā locījumā, pēc tam aizpilda tabulu, dotos vārdus un uzvārdus lokot. Pēc tam tiek pārrunāti pareizie varianti un iemesli šādai pareizrakstībai. Daudz laika aizņēma atbilžu pārbaudīšana. Tā kā pareizās atbildes uz tāfeles rakstīja skolēni, pagāja laiks, kamēr piemēri tika izpildīti darba lapās, tad uz tāfeles un noslēgumā vēl pārbaudīta to pareizība, protams, paskaidrojot, kāpēc pareizs ir šāds variants. Tie skolēni, kas sākumā klausījās skolotājas paskaidrojumos par to, ka īpašvārdus loka tāpat kā sugas vārdus, arī sieviešu dzimtes vārdam esot kā vīrieša uzvārdam piemērojot vīriešu dzimtes galotni, sekoja līdz stundas gaitai. Tie skolēni, kas palaida šo informāciju garām, nemitīgi uzdeva jautājumus vai arī pasīvi iesaistījās stundas darbībā. Turpinot stundu par īpašvārdiem, tiek runāts par to, ka cilvēka uzvārds nes informāciju par cilvēka senčiem un radiniekiem. Arvien biežāk sievietes apprecoties nevēlas mainīt uzvārdu, bet savam pievieno arī vīra uzvārdu. Darba lapā tiek izlasīti pāris teikumi par to, kā jārikojas šādā situācijā. Tiek jautāts arī skolēniem, kāda ir viņu attieksme šajā jautājumā. Viedokļi ir visdažādākie, tās meitenes, kurām nepatīk savs uzvārds, ļoti labprāt to mainītu, savukārt lielākā daļa zēnu nevēlētos savu uzvārdu mainīt, pieņemot sievas uzvārdu. Tiek pārrunāts arī, ka mūsdienās vairs nav tendence sievietēm saglabāt uzvārdu vīriešu dzimtē. Pāris skolēnu min piemērus, kad sievietei tomēr ir saglabājies uzvārds vīriešu dzimtē. Skolēni pieraksta definīciju par personvārdu lokāmību. Saistot ar to, ka tie ir lokāmi (ar izņēmumiem), tiek runāts arī par profesiju nosaukumiem, kuri arī ir lokāmi abās dzimtēs, bet kuru lietošanā to bieži vien mēdz aizmirst. Šī tēma skolēniem šķiet interesanta un ir kā atklājums. Skolēnus piesaista arī jautājums par to, kā lai, piemēram, nosauc sieviešu kārtas karavīrus, ja šī vārda sastāvā jau ir norāde uz personas dzimumu. Šajā stundā vēl bija paredzēts iesākt sarunu par īpašvārdu pareizrakstību, bet, tā kā ieilga mājasdarba pārbaude un personvārdu locīšana, šis jautājums tika pārcelts uz nākamo latviešu valodas stundu. Kopumā stunda izdevās, bet pietrūka laika uzdevumam *Atkārtot īpašvārdu pareizrakstību*, tas tiks īstenots nākamajā stundā. Skolēni bija aktīvi un iesaistījās sarunās, izteica savu viedokli. Tiek novērots, ka klasē ir nelielas disciplīnas problēmas. Pāris skolēnu neseko līdz stunda darbam, tāpēc viņu pieraksti ir pavirši un ieguvums no stundas, visticamāk, mazs

Skolēnu mājas uzdevums ir darba lapās uzrakstīto īpašvārdu lietošana pareizā locījumā. Pārējo mājas darba daļu skolotāja nosūta katram skolēnam uz e-pastu. Problēmas radīja tas, ka pirmo mājas darbu bija izpildījusi tikai puse klases, tādējādi skolotājai nebija

visu skolēnu e-pasta adresi. Sākotnēji skolotāja ar nolūku neprasīja skolēnu adreses, lai pārbaudītu skolēnu aktivitāti. Arī tagad, uzdot mājas darbu, tika atzīmēts, ka tiem, kuri nav *pieteikušies* skolotājam, tas ir jāizdara, citādi nebūs iespējas izpildīt mājas darbu. Otra mājas darba daļa bija tabula, kurā bija jāieraksta personvārdu locījums ģenitīva formā, uzdevums portālā www.liis.lv, šoreiz skolēniem norādot „garāko” ceļu līdz uzdevumam, nevis tiešaisti kā pirmajā mājas darbā. Šādas rīcības nolūks – lai skolēni izpētītu pārējās noderīgu materiālu iegūšanas iespējas arī citiem mācību priekšmetiem, kādas sniedz šī mājas lapa. Šeit piedāvātajā uzdevumā skolēniem jāpārbauda savas zināšanas lielo sākuma burtu lietošanā, kas tiks apgūts nākamajā latviešu valodas stundā. Kā atklājās skolēnu anketās, šis mērķis ticis veiksmīgi īstenots, bija skolēni, kuri atzina, ka ievērojuši šīs – Latvijas Izglītības informatizācijas sistēmas mājas lapas sniegtās iespējas. Trešais skolēnu mājas uzdevums bija neliels pētījums par lietvārda „sāls” dzimti. (Pielikums Nr.2) Skolēnu uzdevums bija internetā atrast informāciju par šo tematu, dažādas diskusijas un gala secinājumu, kādas dzimtes lietvārds tas ir. Skolēniem tiek atgādināts, ka atsauces uz informācijas avotu ir obligātas. Skolēniem, kuri nevēlas vai kuriem nav iespēju izmantot internetu, tiek piedāvāts informāciju meklēt grāmatās. Šādu variantu neizvēlējās neviens skolēns, arī tas skolēns, kurš atteicās sadarboties, izmantojot e-pastu.

Šajā reizē mājas darbu pildītājiem pievienojas vēl pāris klases biedru. Kopā skolotāja saņēma astoņpadsmit mājas darbus. Daļa no tiem tika atsūtīti pēc termiņa beigām, jo skolēni zināja, ka šīs tēmas kopvērtējumā tiks ņemta vērā mājas darbu pildīšanas aktivitāte. Sākotnēji jūtot, ka skolēnu aktivitāte būtiski nepalielinās, tiem skolēniem, kuru e-pasti autorei bija pieejami, tika aizsūtīts lūgums paziņot pārējiem skolēniem, ka šis mājas darbs tiks vērtēts ar atzīmi. Pēc šīs informācijas nosūtīšanas, mājas darbus atsūtīja vēl pāris skolēnu. Šāda situācija sniedza kārtējo pierādījumu par nepieciešamību skolēnus ārēji motivēt ar atzīmi un pierādīja, ka ikvienas metodes ieviešanā nepieciešams laiks.

Trešās stundas temats bija *Personvārdu atveide un īpašvārdu pareizrakstība*. (Pielikums Nr.3) Stundas mērķis – *rosināt skolēnus izprast personvārdu atveides principu latviešu valodā un atkārtot īpašvārdu pareizrakstību*. Un tās uzdevumi:

1. *Rosināt skolēnus pārbaudīt savas zināšanas personvārdu atveidē,*
2. *Atklāt skolēniem personvārdu atveides principu latviešu valodā.*
3. *Atkārtot īpašvārdu pareizrakstību*

Stundas sākumā tiek īsi noskaidroti galvenie secinājumi par lietvārda „sāls” dzimti un tās izmaiņām laika gaitā. Sīka analīze netiek veikta, jo skolotāja sniedz komentārus katram

skolēnam, nosūtot tos pa e-pastu. Šīs stundas temats tiek sasaistīts ar pagājušās stundas tematu par personvārdu pareizrakstību. Skolēni tiek motivēti darbam, nosaucot stundas mērķi, kurā skolēniem paredzēta īpaša loma – viņi būs tulki un tulces. Tā kā visi skolēni apgūst angļu valodu un pēc izvēles krievu vai vācu valodu, klase tiek sadalīta trijās tulkus grupās. Katram skolēnam ir darba lapa ar tekstu vienā no trim iepriekšminētajām valodām. Uzsvērtā tiek personvārdu atveide, jo tulkojamā teksta saturs visās valodās ir vienāds, dažādi ir tikai personvārdi. Skolēni ar interesi iesaistās tulkošanā, ir redzams, ka šādu darbu viņi veic pirmo reizi. Skolēni klusām apspriežas līdz saprot, ka teksta saturs ir vienāds, atšķiras personvārdi. Kopīgi tiek pārrunāts, par ko ir teksts. No katras valodas *tulkiem* viens dodas pie tāfeles un uzraksta savu personvārda atveides variantu (vārds oriģinālvalodā jau ir uz tāfeles uzrakstīts). Pirmie tiek aplūkoti angļu valodas vārdi un tiek secināts, pēc kāda principa citvalodu īpašvārdus atveido latviešu valodā. Kopīgi tiek pārrunāta visu triju valdu personvārdu atveide. Šis temats klasē izraisa lielas diskusijas, jo balstoties uz definīciju, skolēni diskutē par dažu vārdu izrunu un līdz ar to arī pareizrakstību. Skolotāja, paskaidrojot, ka nav vācu valodas speciāliste, piedāvāja pareizo atbildi meklēt grāmatā „Par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā” (26). Lai gan pareizā atbilde grāmatās skolēnus līdz galam nepārliecināja, skolēniem bija iespēja uzzināt, kādā grāmatā meklējama informācija, ja tā nepieciešama.

Tālāk tiek apskatīts temats, kuram nepietika laika iepriekšējā latviešu valodas stundā – īpašvārdu pareizrakstība, konkrēti, lielo sākuma burtu lietošana. Darbam tiek izmantots kopēts materiāls no grāmatas „Īpašvārdu rakstība”. (13) (Pielikums Nr. 3) Informācijas apstrādei – teksta lasīšanai tiek izmantota INSERT metode, kurā skolēni, izmantojot simbolus ar nozīmēm: „+” - uzzināju no jauna; „-” - jau zināju; „?” - palika neskaidrs, atzīmē katrā ailē atklāto informāciju. Kā atzīmēja šīs klases patstāvīgā latviešu valodas skolotāja, iespējams, ka šis materiāls, lai gan bija ļoti labi strukturēts un saturēja svarīgu un noderīgu informāciju, bija pārāk sarežģīts un grūti uztverams, tas pāldzināja skolēnu lasīšanas gaitu. Diemžēl sarunā pēc šī teksta lasīšanas pietrūka laika pārrunāt abreviatūru atšifrēšanu, uzsverot, ka, lai gan abreviatūrā visus burtus raksta ar lielo burtu, tas nenozīmē, ka tā raksta tos arī atšifrējot. Skolēnu mājas uzdevums bija katrai aile no izlasītā teksta pierakstīt savus piemērus un iesniegt tos rakstiski, lai varētu pārliecināties, vai mājas darbu nepildīšanā ir vainojama nenopietna attieksme pret mājas darbiem tieši internetā vai tāda tā ir kopumā. Šis mājas darbs paredzēts ievietošanai mapē. Vēl skolēniem mājās jāizlasa teksts par latviešu mūziķu pseidonīmiem, kurš atrodas darba lapās, un neliels teksts par interesantu firmu nosaukumiem, kādi ir reģistrēti Latvijā, kurš atrodams iepriekšējās stundas darba lapā. Rakstisko mājas darbu

neizpildīja neviens skolēns. Līdz ar to, tika secināts, ka pie pasīvās mājasdarbu pildīšanas nav vainojams tas, ka tie jāveic internetā, bet gan attieksme kopumā.

Lai gan stundas beigu daļai pietrūka nedaudz laika, kopumā tās mērķis un uzdevumi tika izpildīti, skolēnu lielākā daļa aktīvi iesaistījās darbībā. Vislielākā skolēnu aktivitāte bija novērojama tekstu tulkošanas laikā un pareizo atbilžu pārbaudīšanā. Šķiet, ka skolotājas saskarsmes uzlabošanai ar skolēniem līdzēja tas, ka skolotāja atzina, ka ne vienmēr zina visu perfekti (kā mēdz uzskatīt). Piemēram, skolotāja lūdza, lai krievvalodīgie skolēni norāda, ja tulkojamā tekstā no krievu valodas ir manāmas kādas kļūdas. Šāda attieksme ļoti palīdzēja stundas gaitai, skolēni aktīvi iesaistījās diskusijās, kurās viņi jutās kompetenti.

Ceturtās stundas temats bija *Darbības vārda pareizs lietojums* (Pielikums Nr.4), tās mērķis ir *mudināt skolēnus atkārtot darbības vārda pareizrakstību*. Stundas uzdevumi:

1. *Veicināt skolēnu prasmi lietot pareizas darbības vārda formas;*
2. *Rosināt skolēnus saskatīt tekstā svarīgāko informāciju, atlasīt to;*
3. *Rosināt skolēnus, darbojoties grupās, veidot uzskates materiālus.*

Stundas sākumā skolēnu ieinteresēšanai tiek sniegta informācija, ka šajā stundā skolēni atkārtos dažas svarīgas lietas par darbības vārda pareizrakstību un šoreiz varēs iejusties skolotāju ādā, jo skolēniem būs jāsaprotams materiāls pārējo skolēnu informēšanai. Šajā mācību stundā skolēni darbojas grupās. Šīs metode (darba organizācijas forma) sīkāk aprakstīta nodaļā par mācību darba formām, metodēm un paņēmieniem runas kultūras apguvē.

Lai gan skolotāja, ar šo klasi strādājot, nebija izmēģinājusi grupu darbu, klases latviešu valodas skolotāja minēja, ka skolēni prot sadarboties, organizēt savu darbu grupās. Skolēnu sadalei tika izmantota netīšā sadale, zem katra skolēna sola palīmējot līmlapiņu ar kārtas skaitli. Uz lapiņas bija rakstīts arī skolēna *īpašais* uzdevums, lai katrs skolēns tiktu iesaistīts stundas darbībā. Skolēniem šķita interesanta šī lomu sadale grupu darbā, iebildumi pret to nebija. Visnopietnāk tika uztverts vizuālā noformētāja un galvenā runātāja uzdevums, savukārt diezgan nesekmīgi darbojās laika kontrolieri, kuri savu *īpašo* uzdevumu – laika kontroli tā arī neveica. Iespējams, tādēļ stundas noslēgumā visu grupu pilnīgām prezentācijām pietrūka laika.

Katrai grupai bija kopīgi uzdevumi – veidot uzskates materiālus pārējai klases daļai par konkrētu tematu, atlasot arī viegli uztveramu informāciju, kura skolēniem jāpieraksta. Tomēr katras grupas temati bija atšķirīgi. Skolēniem tika dotas apmēram divas lapas ar teoriju par konkrētu valodas problēmu. Grupu temati :

- Situācijas, kad jāzina, kāds ir darbības vārda atgriezeniskās galotnes pareizs lietojums.
- Situācijas, kad jāzina daļējo lokāmo divdabju un ciešamās kārtas pagātnes divdabju pareizrakstība.
- Situācijas, kurās jāzina darbības vārdu „lūzt”, „birzt” un „milzt” pareizrakstība, darbības vārda „lūgt” 1.personas formas lietojums.
- Situācijas, kad jāzina darbības vārda pavēles izteiksmes formu pareizrakstība;
- Situācijas, kad jāzina darbības vārdu īstenības izteiksmes formu pareizrakstība.

Šāda darba organizācijas forma – grupu darbs, galvenokārt tika izmantota ierobežotā laika dēļ, kas paredzēts morfoloģijas apguvei, līdz ar to runas kultūras celšanai. Skolēniem uz izdalītajām lapām bija uzrakstīti arī konkrēti apakšpunkti, paskaidrojot, kāds runas kļūdas vai pareizrakstības aspekts jāievēro, sagatavojot uzskates materiālu. Tika uzsvērtā arī nepieciešamība pēc vienkārša un viegli saprotama paskaidrojuma izveides, kuru paredzēts pierakstīt arī pārējiem skolēniem.

Problēmas paredzētā sasniegšanai sagādāja vājās skolēnu priekšzināšanas. Šī stunda tika paredzēta vairāk kā atkārtojuma stunda, bet daudzi skolēni neizprata, ko no viņiem sagaida, jo, piemēram, bija aizmirsuši, kas ir konjugācija. Skolotājai nācās daudz laika veltīt individuālam paskaidrojumam katrai grupai. Zināšanu trūkums radīja problēmas arī prezentācijas laikā – skolēni, neizprotot lietotos apzīmējumus un terminus, bija norakstījuši izdales materiāla tekstu. Tādējādi radās situācijas, kurās prezentācijas saturu līdz galam neizprata ne pati grupa, ne pārējā klases daļa. Līdz ar to tiek secināts, ka skolotājam ir jābūt informētam par skolēnu iepriekšējām zināšanām, lai grupu darbs izdotos veiksmīgi. Principā, tas ir svarīgi, izmantojot jebkuru darba organizācijas formu un metodi. Paredzamo rezultātu sasniegt traucēja arī tas, ka diemžēl grupas nebija izpratušas uzdevumu, kurā bija jāgatavo vienkāršs problēmas skaidrojums pārējai klasei pierakstīšanai.

Tomēr varēja novērot, ka skolēniem patīk darboties radoši un praktiski. Daudz laika skolēni veltīja tieši materiāla vizuālajam noformējumam, saturam diemžēl veltot mazāk laika. Kā atklājās, analizējot skolēnu noslēguma anketu atbildes, domas par šī grupu darba lietderīgumu dalījās. Daļa skolēnu atzīmēja, ka grupu darbs viņiem šķiet izdevies, bet bija arī tādi skolēni, kas atzina, ka no šī darba neko neguva.

Tiek secināts, ka, lai grupu darbs būtu veiksmīgs un produktīvs, skolotājam ir ļoti labi jāpārzina skolēnu iepriekšējās zināšanas, jāzina, kā skolēni sadarbojas grupā (šajā klasē sadarbības problēmu nebija), pirms grupu darba organizēšanas ir jāpārdomā sadales veids,

kurš konkrētajā stundā izdevās un diskusijas vai neapmierinātību neizraisīja, un jāveic rūpīga informācijas atlase, kuru piedāvāt skolēniem. Lai gan skolotājs izvēlētie materiāli grupu darbam nebija sarežģīti, turklāt skolēniem bija iespējas izmantot arī dažādas rokasgrāmatas latviešu valodā, konkrētas informācijas izpratne bija apgrūtināta, jau iepriekš minētā pamatzināšanu trūkuma dēļ. Tiek secināts, ka šādā darba organizēšanas veidā ir strikti jāievēro noteiktais laika limits gan grupu darbam, gan prezentācijām. Konkrētajā stundā divas grupas principā nepaspēja prezentēt savu darbu, jo sagatavošanās posms grupu darbā iekavējās, skolēniem nepietika ar 15 minūtēm. Tādējādi pilnībā netika realizēts pirmais stundas uzdevums *Veicināt skolēnu prasmi lietot pareizas darbības vārda formas*. Protams, ka šis fakts tika ņemts vērā, veidojot tēmas noslēguma darbu, kurš sekoja nākamajā mācību stundā (Pielikums Nr.5).

Mājas uzdevumā skolēniem jāatkārto iepriekšējās stundās apgūtais un visi materiāli jāapvieno darba mapē, jo nākamā stunda ir noslēguma stunda par runas kultūru, kurā skolēni raksta pārbaudījumu un iesniedz savas darba mapes izvērtēšanai.

Skolēnu kopvērtējumu šajā tēmā sniedza viņu aktivitāte mājas darbu pildīšanā, izmantojot globālo tīmekli un informējot skolotāju par to rezultātiem, darba mape, kurā vajadzēja ievietot stundu mācību materiālus, izdrukātos mājas uzdevumus un rakstisko mājas darbu. Lielāko daļu atzīmes sastādīja noslēguma darbs. Šī kopvērtējuma rezultātā neviens no skolēniem nebija nesekmīgs. Daudzi skolēni, tuvojoties kontroldarbam, izrādīja aktīvu interesi par mājas darbu pildīšanu, pēdējie mājas darbi tika saņemti pat dienu pirms kontroldarba. Protams, to vērtēšanā tika ņemts izpildes datums.

Izvērtējot kontroldarba rezultātus, var secināt, ka kopumā šīs pedagoģiskās izmēģinājumdarbības mērķis tika izpildīts: 11.e klases skolēnu runas kultūra tika attīstīta. Protams, kontroldarba vērtējumi bija dažādi, principā atbilstīgi katra skolēna ieguldītajam darbam. Bija divas skolnieces, kuras darbojās aktīvi, bet rezultāti nebija atbilstoši ieguldītajam darbam. Šāda situācija izskaidrojama ar to, ka šo skolnieču dzimtā valoda ir krievu valoda. Gala vērtējumā tika ņemta vērā arī šo skolnieču aktivitāte. Pēc autores domām, šāda vērtēšana, gala atzīmi neveidojot tikai no kontroldarba rezultātiem, bet novērtējot arī skolēnu aktivitāti un centību, motivē skolēnus censties, aktīvi darboties un pildīt mājas darbus. Diemžēl pedagoģiskās prakses laikā neatlika laika pārbaudes darba apskatīšanai kopīgi ar skolēniem. Šāda iespēja būtu veicinājusi to jautājumu atkārtotu apskati, kuri tomēr palika neskaidri.

Ja skolēnu sasniegumus runas kultūras attīstībā varēja novērot pēc kontroldarba rezultātiem, tad, lai uzzinātu skolēnu attieksmi pret mājas darbu pildīšanu internetā, skolēni

sadarbības beigās pildīja anonīmas anketas. (Pielikums Nr.6). Uz jautājumu, vai skolēniem patika pildīt mājas darbus, izmantojot datoru un internetu, atbildes bija visdažādākās. Tie skolēni, kuri rakstīja, ka šāds mājasdarbu pildīšanas veids viņiem patika, minēja šādus komentārus, argumentus un ieguvumus datora iesaistei mācību procesā:

- Patīk izmēģināt ko jaunu, iemācījos meklēt informāciju;
- Es jau tāpat daudz laika pavadu pie datora;
- Tas bija kaut kas jauns un interesants, iemācījos, kā jāraksta vārdi, kuru pareizrakstību līdz šim nezināju;
- Atšķīrās no ierastā. Domāju, ka šādu mājasdarbu pildīšanas veidu vajadzētu ieviest, jo dzīvojam 21.gs. Adresē, kurā bija mājasdarbi, bija arī citi interesanti uzdevumi, iemācījos daudz nezinātu lietu;
- Nebija jānēsā nekādas smagas grāmatas, un tas bija kaut kas jauns, iemācījos, ka visus mājas darbus var *nošpikot* Vikipēdijā;
- Nebiju domājusi, ka tas ir tik interesanti. Šādi pildīt mājas darbus man daudz labāk patika, nekā pildīt ar roku, meklējot informāciju no grāmatām;
- Uzdevumi bija interesanti, tie vairāk likās kā atkārtojuma uzdevumi;
- Sākumā man nepatika, taču vēlāk tas man likās ļoti interesanti. Esmu iemācījusies jaunus pareizrakstības likumus, vārdu locīšanu;
- Šādi strādājot bija iespējams strādāt ātrāk un nepazaudējot mājas darbu kaut kādā nekārtībā. Bija ērti pārbaudīt pareizrakstību, nepārrakstot garus tekstus, bet ievietojot tikai burtus.

Protams, bija arī skolēni, kuriem šāds mājas darbu pildīšanas veids, iesaistot IKT, nepatika vai nešķita lietderīgs. Viņu atbildes:

- Manuprāt, mājasdarbus ir jāpilda kladē, burtnīcā un tie ir katru reizi jāpārbauda. Ja nav izpildīts mājas darbs. Tad ieliek sliktu atzīmi, ja mājasdarbs ir izpildīts labi, ieliek labu atzīmi. Atzīme skolēnam ir stimulē to darīt.
- Ne īpaši patika pildīt mājas darbus, izmantojot datoru, jo es slikti rakstu latviešu burtiem. Parasti es mājas darbus pildu, sēžot pie galda, apmēram divas stundas, tik ilgi pildīt to, izmantojot datoru, nav ērti;
- Man nepatika pildīt mājas darbus ar datoru, un es tos arī nepildīju.
- Datoru *neīpaši* patika izmantot mācībām, jo es to maz izmantoju.

Kopumā var secināt, ka lielākā daļa skolēnu globālā tīmekļa iesaisti mācību procesā uzskata kā veiksmīgu un interesantu veidu, kā mācīties un pildīt mājas darbus. Protams, ir

skolēni, kuriem tuvāks šķiet ierastais un savā ziņā klasiskais mācību modelis. Tika atzītas arī pozitīvās puses un ieguvumi runas kultūras celšanā, izmantojot jaunās tehnoloģijas.

Bija skolēni, kuru aktivitāte un vērtējums šādas sadarbības beigās bija uzlabojies, salīdzinot ar iepriekšējiem sasniegumiem. Pēc tā var secināt, ka daļai skolēnu šāds mācību modelis, kurā tiek iesaistītas IKT, ir pieņemams un sniedz rezultātus.

SECINĀJUMI

Didaktiskā materiāla aprobācijas laikā tika mēģināts rast atbildes uz jautājumu, vai iesaistot mācību procesā jaunās tehnoloģijas, iespējams pilnveidot skolēnu runas kultūru un vai šī iesaiste ir produktīva. Tika mēģināts noskaidrot arī, vai šādi tiek piesaistīta skolēna uzmanība mācībām, jo bieži vien šīs uzmanības jauniešiem mūsdienās trūkst.

Analizējot teorētisko literatūru un realizējot didaktisko materiālu, tika iegūti vairāki secinājumi.

- Valodas kultūra ir valodas normu zināšana, atbilstme literārajai valodai, savukārt runas kultūra ir šo normu iedzīvināšana ikdienā atbilstīgi dažādām situācijām.

- Jauniešu valodai ir daudz kopēja ar pieaugušo valodu, tomēr tai ir arī savas īpatnības, tā savā ziņā ir koncentrētāka ar valodas kļūdām, jo jaunieši ātri pieņem jauninājumus valodā un tiecas atšķirties no pelēkās masas, pēc jauniešu domām – pieaugušajiem, arī ar valodas palīdzību.

- Vispārējā cilvēka kultūra ir priekšnosacījums cilvēka valodas kultūrai. Savukārt pēc cilvēka runas kultūras var spriest par viņu, tā zināšanām, inteliģenci un kultūru.

- Jauniešu lietotā valoda bieži vien dzimtās valodas stundās tiek nostādīta opozīcijā literārajai valodai, tiek parādīts tās statuss – nevēlama, nepareiza un izskaužama, kas skolēnos rada pretreakciju – vēl aktīvāku tās lietojumu.

- Jauniešu vecumposms ir periods, kurā izveidojas identitāte, nostabilizējas pasaules uzskats un individuālais dzīves stils, morālais tēls un nacionālā pašapziņa. Viens no identitātes komponentiem ir arī valoda.

- Skolotājam mācību darbā ar jauniešiem ir jāizvairās no didaktiski pamācoša toņa un izteiktas jauniešu valodas un izturēšanās kritizēšanas.

- Viens no Vispārējās vidējās izglītības programmu galvenajiem mērķiem un uzdevumiem ir nodrošināt izglītojamo ar zināšanām un prasmēm, kas dod iespēju sagatavoties izglītības turpināšanā. Tā kā augstskolā mācības bez jaunajām tehnoloģijām nav iedomājamas, jauniešiem ar tām jānodarbojas jau skolā. Turklāt gan spēja izvēlēties adekvātu valodu, gan prasme darboties ar jaunajām tehnoloģijām jauniešiem rada pārliecību par savām spējām un apziņu par savu lietderību.

- Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātās vadlīnijas „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam” ietver programmu 2007. – 2013.gadam „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei”, kurā atklāti līdz šim veiktie pasākumi IKT iesaistē un saskatītās problēmas konkrēti Latvijas kontekstā:

- Trūkst mācību materiālu globālajā tīmeklī, jau esošie ir jāatjauno;
- IKT iesaistei mācību stundu laikā traucē nepietiekamais skolu aprīkojums ar datortehniku, tādējādi skolotāja vēlmes nesakrīt ar reālo situāciju un iespējām skolā;
- Skolotājiem nav pietiekamu zināšanu par jaunajām tehnoloģijām, tāpēc viņi par tām neinformē skolēnus.

- Šajā programmā atklāti arī šo tehnoloģiju iesaistes plusi:

- Izmantojot informācijas tehnoloģijas, ir iespējams panākt izglītības kvalitātes kāpumu, zināšanu pieejamību ikvienam cilvēkam;
- Informāciju ir iespējams iegūt ātrāk, tādējādi skolēnam ir iespējas vairāk laika velēt informācijas apstrādei;
- Elektronisko mācību materiālu izmantošana mācību procesā sekmē izglītojamo interesi un iesaistīšanos mācībās, uzlabo mācību rezultātus, nodrošina pedagogiem labākus mācību resursus, izmaina mācību procesu, padarot to piemērotāku katra izglītojamā individuālajām vajadzībām, zināšanām un prasmei. Hiperteksts ļauj piemērot mācību materiālu dažādiem zināšanu līmeņiem.

- Lai attīstītos jauno tehnoloģiju iesaiste mācību procesā, topošie pedagogi būtu vairāk jāinformē par tehnoloģiju iesaisti mācībās. Aizvien biežāk docētāji informē studentus par informācijas iegūšanas iespējām globālajā tīmeklī, bet netiek runāts par to, kā šo informāciju izmantot skolēniem konkrētā priekšmeta apguvei.

- Jaunās tehnoloģijas iesaistīt latviešu valodas mācību priekšmeta kontekstā ir aktuāli tādēļ, ka sazināšanās un informācijas saglabāšana globālajā tīmeklī notiek tieši ar valodas palīdzību.

- Didaktiskā materiāla aprobācijas laikā jauno tehnoloģiju iesaiste tika veikta mājasdarbu pildīšanai. Datoru izmantošana mācību stundu laikā nebija iespējama nepietiekamā skolas datortehniskā nodrošinājuma dēļ.

- Kopumā skolēnu attieksme pret tehnoloģiju iesaisti mācībās ir pozitīva, jūtama ieinteresētība. Tomēr pētījuma gaitā tika novēroti skolēnu aizspriedumi pret jaunu mācīšanās paņēmienu, negatīva attieksme pret nezināmo. Daļa aizspriedumu mazinājās, izmēģinot pildīt mājas darbus internetā.

- Lai gan IKT iesaistes procesā ļoti liela loma ir skolotājam un viņa vēlmēm darboties moderni, skolēni paši ir izrādījuši iniciatīvu un ir atklājuši veidus, kā globālā tīmekļa sniegtās iespējas izmantot dažādu mācību priekšmetu apgūvē.

- Daudziem skolēniem trūkst zināšanu gramatikā un pareizrakstībā, kas apgrūtina mācību darbu, jo skolotājam nākas pievērsties valodas jautājumiem, kuriem jau būtu jābūt skaidriem. Šo situāciju neuzlabo arī fakts, ka latviešu valodas stunda ir tikai reizi nedēļā.

- Didaktiskā materiāla aprobācijas laikā tika novērots, ka skolēniem trūkst mācību motivācijas. Skolēnu vienīgais motivētājs ir atzīme.

- Skolēnu iesaistīšana jebkura jauninājuma ieviešanā prasa laiku. Autores un skolēnu sadarbības beigās skolēnu atsaucība mājasdarbu pildīšanā, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, palielinājās.

Runas kultūras apgūšana jauniešiem ir aktuāla un tās pilnveide aprobētajās stundās izdevās. Lai gan pedagoģiskajā izmēģinājumā norisinājās tikai piecas stundas, skolēni atzina, ka stundas bijušas vērtīgas, interesantas un rosinošas.

Situācija Latvijā informācijas un komunikācijas iesaistes jomā uzlabojas. Skolēni ir gatavi apgūt jaunas prasmes informācijas iegūšanai globālajā tīmeklī un paši jau ir izrādījuši iniciatīvu. Tāda pati iniciatīva vēl jā sagaida no pedagogiem, tad izglītības būs mūsdienīga, progresīva un sniegs jauniešiem iespēju justies pilnvērtīgi uzsākot studijas vai darbu. Tiek arī secināts, ka ir iespējams piesaistīt skolēnu uzmanību mācībām, pildot mājas darbus internetā. Lielākā daļa skolēnu izrāda interesi, uzsverot, ka šāds mācīšanās veids ir moderns un saistošs.

Kopumā tiek secināts, ka izvirzītā hipotēze pētījuma laikā apstiprinājās: ir iespējams celt skolēnu runas kultūru, mācību procesā iesaistot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas. Izvērtējot iegūtos rezultātus, secināts, ka izstrādātais didaktiskais materiāls ir sekmīgi izmantojams 11.klases latviešu valodas stundās runas kultūras pilnveidei un jauno tehnoloģiju iesaistei mājas darbu veikšanā.

Literatūras un avotu saraksts

1. **Andersone, R.** (red.) Špiks. Rīga : Zvaigzne ABC, 2006. – 39 lpp.
2. **Andersone, R.** Izglītības un mācību priekšmetu programmas. Teorija. Pieredze. Prakse. Rīga : RaKa, 2007. – 202 lpp.
3. **Balsons, M.** Kā izprast klases uzvedību. Rīga : Lielvārde, 1998. – 208 lpp.
4. **Bankava, R.** Valoda un modernās informācijas un komunikācijas tehnoloģijas // Linguistica Lettica, 12. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2003. – 228. – 231. lpp.
5. **Borns, L.E., Ruso, N.F.** Psiholoģija. Izturēšanās un tās konteksts 3. Rīga : RaKa, 2001. – 278 lpp.
6. Divvalodīgi bērni. Vecāku rokasgrāmata. (Pieejams: http://atvertaskola.iac.edu.lv/gramatas/vecaku_rokasgramata/palidzet_berniem.doc. Skat 18.04.2008.)
7. **Ernstsons, V., Tidriķe, L.** Jauniešu valoda. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2006. - 193 lpp.
8. **Freimane, I.** Valodas kultūra teorētiskā skatījumā. – Rīga : Zvaigzne, 1993. – (Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=154>. Skat. 05.03.2008.)
9. Globālais tīmeklis. (Pieejams: http://lv.wikipedia.org/wiki/Glob%C4%81lais_t%C4%ABmeklis. Skat. 12.04.2008.)
10. Informācijas komunikāciju tehnoloģiju attīstība izglītībā (2004-2005) : Tīrgus un sociālo pētījumu centrs. Rīga. 2005 - 73 lpp. (Pieejams: http://www.microsoft.com/latvija/education/research/IKT_izglitiba_2005/default.aspx. Skat. 02.03.2008.)
11. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.- 2013.gadam, MK 27.09.2006. rīkojums Nr.742. (Pieejams: http://64.233.183.104/search?q=cache:u6sEs71g4xYJ:izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-2013.doc+Izgl%C4%ABt%C4%ABbas+att%C4%ABst%C4%ABbas+pamatnost%C4%81dnes+2007.-+2013&hl=lv&ct=clnk&cd=1&gl=lv. Skat. 14.03.2008.)
12. Izglītības sistēmas informatizācijas programma „Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitātei” Programma 2007. – 2013.gadam. (Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/aktualitates/jaunumi/2495.html>. Skat. 17.04.2008.)
13. Īpašvārdu rakstība. Rīga : Latvijas Republikas Valsts valodas centrs. 1998. – 53 lpp.
14. **Jirgena, S.** Jaunieši un adiktīva uzvedība. Rīga : Drukātava, 2006. – 160 lpp.
15. **Kolūža, R.** Palīdzi, māsiņ! Rīga : Zvaigzne ABC, 1994. – 109 lpp.

16. **Kons, I.** Vecāko klašu skolēnu psiholoģija. Rīga : Zvaigzne, 1985. – 194 lpp.
17. **Kušķis, J.** Mūsu valoda. Rīga : Antava. 2006 - 271 lpp.
18. **Kušķis, J., Paegle, Dz.** Kā latvietis runā... Praktiski ieteikumi valodas kultūrā. Rīga : Zvaigzne ABC. 2002. - 158 lpp.
19. **Laiveniece, D.** Valodas metodikas didaktiskie jautājumi. Rīga : RaKa, 2000. – 152 lpp.
20. **Laiveniece, D., Bikše, K.** Latviešu valoda vidusskolai 1.daļa. Skolotāja grāmata. Rīga : Zvaigzne ABC, 2006. – 204 lpp.
21. Latviešu valodas Vispārējās vidējās izglītības standarts. (Pieejams: <http://isec.gov.lv/normdok/mk070544.htm#3>. Skat. 05.02.2008.)
22. Latvijas izglītības informatizācijas sistēma. (Pieejams: www.liis.lv. Skat. 13.01.2008.)
23. Nākotnes izglītības meti UNESCO Starptautiskās komisijas Izglītība divdesmit pirmajam gadsimtam ziņojums. Rīga: Vārti, 1998. - 105 lpp.
24. **Nītiņa, D.** Valsts valodas kvalitāte. Rīga : Valsts valodas aģentūra, 2004. – 74 lpp.
25. Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās izglītības mācību priekšmetu standartiem. (Pieejams: <http://isec.gov.lv/normdok/mk070544.htm>. Skat. 12.03.2008.)
26. Par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā. Rīga: Latvijas Republikas Valsts valodas centrs, 1999. – 65 lpp.
27. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. – 248 lpp.
28. **Pļavniece, M., Škuškovnika, D.** Sociālā psiholoģija pedagogiem. Rīga : RaKa, 2002. – 200 lpp.
29. **Prets, D.** Pedagoģijas rokasgrāmata. Izglītības programmu pilnveide. Rīga : Zvaigzne ABC, 2000. – 383 lpp.
30. **Puškarevs, I.** Attīstības psiholoģija. Rīga : RaKa, 2001. – 88 lpp.
31. **Reņģe, V.** Psiholoģija. Personības psiholoģiskās teorijas. Lekciju kurss. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. – 174 lpp.
32. **Romane, A.** Latviešu valodas rokasgrāmata : tabulas, shēmas. Rīga : Zvaigzne ABC, 2000. – 144 lpp.
33. **Rozenbergs, I.** Latviešu valodas stilistika – Rīga : Zvaigzne ABC, 1995. (Pieejams: <http://www.liis.lv/latval/stilistika/roz1.htm>. Skat. 03.05.2008.)
34. **Rubana, I.M.** Mācīties darot. Rīga : RaKa, 2000. – 283 lpp.
35. **Rubīna, A.** Latviešu valodas rokasgrāmata : valodas kultūra teorijā un praksē. Rīga : Zvaigzne ABC, 2005. – 188 lpp.

36. **Skujiņa, V.** Latviešu valoda lietišķajos rakstos. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003. – 110 lpp.
37. **Skujiņa, V.** Valodas kultūra: stabils un mainīgs. Latvijas Vēstnesis, 06.04. 2006. (Pieejams: <http://termini.lza.lv/article.php?id=193>. Skat. 05.04.2008.)
38. **Svence, G.** Attīstības psiholoģija. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. – 159 lpp.
39. **Šteinberga, A., Tunne, I.** Jauniešu pašizjūta un vērtības. Mazā pedagoģiskā bibliotēka. Teorija. Prakse. Rīga : RaKa, 1999. – 131 lpp.
40. **Vorobjovs, A.** Psiholoģija. 6.burtnīca. Rīga : LR IZKM, 1994. – 96 lpp.
41. **Voterhauzs, F.** Klasvadība: Rokas grāmata skolotājiem ar praktiskiem padomiem par klases mācīšanu un mācīšanos. – Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. – 103 lpp.
42. **Cochran- Smith, M.** Word processing and writing in elementary classrooms: A critical review of related literature. Review of Educational Research. (Pieejams: <http://rer.sagepub.com/cgi/content/abstract/61/1/107>. Skat. 02.05.2008.)

PIELIKUMI

Kritērijs	
Klase	11.klase
Stundas temats	Latviešu valodas kultūra
Stundas mērķi un uzdevumi	<p>Veidot skolēnos izpratni par latviešu valodas kultūru.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izzināt skolēnu latviešu valodas kultūras līmeni un skolēnu iespējas izmantot datoru mācību procesā; 2. Rosināt skolēnos izpratni par valodas kultūru, tās nozīmi; 3. Sniegt ieskatu vārddarināšanas kļūdās; 4. Rosināt skolēnos izpratni par mūsu turpmāko sadarbību, datora izmantošanu mācību procesā.
Prognozējamais rezultāts	<p>Skolēniem ir izpratne par latviešu valodas kultūru.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ir ieskats skolēnu latviešu valodas kultūras līmenī un skolēnu iespējās izmantot datoru mācību procesā. 2. Skolēniem ir izpratne par valodas kultūru, tās nozīmi 3. Skolēniem ir ieskats vārddarināšanas kļūdās. 4. Skolēniem ir priekšstats par mūsu turpmāko sadarbību, datora izmantošanu mācību procesā.
Mācību metodes un metodiskie paņēmieni	Skolotāja jautājumi un saruna (mācību dialogs), darba lapas, uzdevumu risināšana, anketēšana.
Darba organizācijas formas	Frontālais, skolēnu individuālais darbs.
Mācību līdzekļu un mācību metodisko palīglīdzekļu izmantojums.	Skolotājas veidotas darba lapas, anketa.
Mācību sasniegumu vērtēšana	Tā kā šī stunda ir ievadstunda, vērtēšana mutiska ar uzslavu

Nr.p.k.	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība
1.	Labdien!	Labdien!
2.	<p>Pārrunājam mājas darbu- piecus teikumus ar divdabja teicieniem, kuros iesaistīti dažādi divdabji.</p> <p>Pamatskolā jūs esat apguvuši latviešu valodas pamatu. Vidusskolā jūsu uzdevums ir pilnveidot to. Cilvēka valoda lielā mērā liecina arī par cilvēka personību. Lai par to pārliecinātos, izlasīsim interneta tekstu. Interneta valoda gan ir atsevišķas sarunas vērta. Šai valodai ir īpaša rakstība, saīsinājumi un izteiksme.</p> <p>Bet arī šī valoda raksturo saziņas kultūru un cilvēka kopumā. (Skatīt 1.pielikumu)</p> <p>Pārrunājam:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ko šāds teksts "stāsta" par tā autorēm, to vecumu, interesēm? • Vai ir viegli uztvert šādu tekstu? Vai jūs varētu izlasīt veselu grāmatu šādā rakstībā? Kas traucē? Kāda ir valodas 	<p>Izsauktie skolēni nolasa savus teikumus.</p> <p>Skolēni klausās, ko no viņiem sagaida.</p>

<p>galvenā funkcija? Vai tiek nodrošināta saziņa? Vai ir viegli šādā tekstā ātri atrast, piemēram, vajadzīgo informāciju?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kāpēc jauniešu teksti bieži atšķiras no pieaugušu cilvēku tekstiem? Vai tas ir slikti? • Kāpēc tomēr ir jāmāk atšķirt situācijas, kurās var rakstīt šādu tekstu un kurās nevar? <p>Lapā vēl atrodas pāris karikatūru, kurās vizualizēts, piemēram, kāds izskatās apbižots zemnieks u.c. Ātri pārrunājam, kādas valodas kļūdas tajās atklātas.</p> <p><i>Tā tad mūsu mācību procesā uzmanību pievērsīsim interesantiem un strīdīgiem valodas jautājumiem, valodas kultūrai.</i></p> <p><i>Darba lapā pierakstiet, kas, jūsuprāt, ir kulturāla latviešu valoda.</i></p> <p>Iepriekšējos tematus jūs apgūvat visai klasiskā veidā- darbojoties ar mācību grāmatu un pildot rakstiskus un mutiskus uzdevumus.</p> <p>Es jums piedāvāšu jaunu variantu, kā vēl iespējams mācīties. Zinu, ka daudzi datoru izmanto izklaidēm un „čatošanai”. Par to tikko arī pārliecinājāties. Bet to var veiksmīgi izmantot arī mācībām. Tādējādi mācību procesu var padarīt interesantāku.</p> <p>Izdalīšu jums anketas, kurās jums jāieraksta prasītais. Mani interesē jūsu attieksme pret datoru un tā izmantošanu. Anketā</p>	<p>Skolēni lasa tekstiņus, izsaka savas domas, atbild uz jautājumiem, tiek ierosināti sarunai par valodas kultūru.</p> <p>Skolēni atbild, ka rakstītājas varētu būt pusaudzes, kuras mācās 6., 7. klasē, intereses- izklaides, mūzika, puisi. Valodas galvenā funkcija ir saziņas nodrošināšana. Saziņa ir nodrošināta, bet tā ir apgrūtināta.</p> <p>Šādu tekstu nav viegli lasīt, nepieciešama piepūle. Traucē teksta dīvainā gramatika (piebrawcieni), „saws stilinsh”, nav konsekvences apzīmējumus.</p> <p>Jaunieši parasti vairāk vēlas izcelties, tāpēc veido savu tekstu interesantāku.</p> <p>Piemēram, strādājot par juristu, nedrīkst šādu tekstu veidot, tas ir pārprotams un nav literārs. Neatstāj nopietnu iespaidu.</p> <p>Pārrunājam, ka vārda <i>apbižot</i> vietā var lietot- <i>darīt pāri, aizvainot, aizskart</i>.</p> <p>Aizdzīta automašīna- nozagta automašīna.</p> <p>Uzņēmumam nepieciešami <i>šādi</i> darbinieki, nevis <i>sekojoši</i> darbinieki.</p>
--	--

	<p>ir arī jautājumi par latviešu valodu. (2.pielikums)</p>	<p><i>Izturējās, nevis attiecās vēsi.</i></p> <p>Skolēni pieraksta, kas, pēc viņu domām, ir kulturāla valoda. Kulturāla valoda ir kopta valoda. Pēc cilvēka valodas, spriež arī par pašu cilvēku.</p>
3.	<p>Lūdzu, aizpildiet anketu, lai varu plānot mūsu turpmāko sadarbību!</p> <p>Ja ir kādi jautājumi par anketu, atbildu uz tiem.</p> <p>Lai mēs stundā laiku izmantotu pēc iespējas produktīvāk, izsniegšu jums konspektus, kuros būs informācija par atkārtojamo tematu. Šī informācija jums būs jāpapildina. Izdales materiālus jūs nedrīkstat pazaudēt. Mājās jums ir jāizveido neliela mape, kurā ieliksiet šos materiālus. Tie jums noderēs arī vēlāk.</p>	<p>Skolēni aizpilda anketu, uzdod jautājumus, ja tie radušies.</p>
4.	<p>Izdalu skolēniem īsu konspektu par morfoloģijas terminiem. Pārrunājam tur uzrakstīto. (3.pielikums)</p> <p><i>Kopumā mēs apgūsim morfoloģiju.</i></p> <p><i>Kas ir morfoloģija? Ko tā ietver?</i></p>	<p>Morfoloģija ir mācība par vārda sastāvu, vārdu darināšanu un vārdšķirām.</p>

	<p><i>Cik un kādas vārdšķiras ir latviešu valodā?</i></p> <p><i>No kā sastāv vārds?</i></p> <p>Atkārtojam, kā pieņemts apzīmēt vārda sakni, piedēkli un piedēkli, atzīmējam uz izdales lapām.</p> <p><i>Ko nozīmē vārdu darināšana?</i></p> <p><i>Ar ko darina jaunus vārdus?</i></p> <p><i>Kā jūs domājat, kāpēc mūsdienās vēl joprojām veido jaunus vārdus?</i></p> <p><i>Vai varat nosaukt kādu pēdējā laikā darinātu vārdu?</i></p>	<p>Latviešu valodā ir deviņas vārdšķiras- lietvārds, darbības vārds, īpašības vārds, skaitļa vārds, apstākļa vārds, vietniekvārds, saikļi partikulas, prievārdi.</p> <p>Vārds sastāv no saknes, piedēkļa, piedēkļa un galotnes.</p> <p>Vārdu darināšana ir jaunu vārdu veidošana.</p> <p>Jaunus vārdus darina ar piedēkļiem, piedēkļiem un darinot jaunus salikteņus.</p> <p>Tos darina, jo parādās jaunas lietas, parādības, kurām vajag nosaukums.</p> <p>Vai arī jau esošām vajag citus nosaukumus.</p> <p>Piemēram, zibatmiņa.</p>
5.	<p>Mācību procesā īpašu nozīmi pievērsīsim valodas pilnveidei. Lai to varētu pilnveidot, ir jāatkārto dažas svarīgas lietas.</p> <p>Izdalī skolēniem darba lapu (4.pielikums).</p> <p>Vārddarināšanā jāievēro:</p> <p>1.Ikdienā bieži kļūdaini lietojam priedēkli, daudzas šādas vārdu formas pārņemtas no krievu valodas.</p> <p>Skolēniem diktēju nepareizās formas, viņi tabulā pretī</p>	

<p>nepareizajam vārdam ieraksta pareizo formu.</p> <p>atremontēt- izremontēt, remontēt apskaitīt-apkrāpt, atrestaurēt-restaurēt nodemonstrēt-demonstrēt, nopublicēt-publicēt jānoreagē-jāreaģē piedzemdēt- dzemdēt nokomentēt- komentēt apmācības- mācības nedārgi- nav dārgi, lēti uzspēt- paspēt pazvanīt-piezvanīt patraucē - traucē</p> <p>2. Kļūdainie piedēkļu lietojumi.</p> <p>Pārrunājam, kuri gadījumi ir neskaidri.</p> <p><i>Šī lapas jums jāievieto mapē!</i></p>	<p>Skolēni aizpilda tabulu.</p>
<p><i>Tagad jums pastāstīšu par mūsu turpmāko sadarbību.</i></p> <p><i>Mēs mācīsimies sazināties ar e-pastu. Lai nostiprinātu stundā atkārtotās zināšanas, jums būs jāpilda uzdevumi internetā. Arī šo informāciju par turpmāko sadarbību iedodu skolēniem rakstiski, lai ietaupītu ierobežoto stundas laiku. (5.pielikums)</i></p> <p><i>Ātri pārstāstu svarīgāko informāciju, sīkāk skolēni izlasīs paši.</i></p>	<p>Lasa, piemēram, kā atšķiras vārds <i>efektīgs</i> no vārda <i>efektīvs</i>.</p>

	<p><i>Jūsu mājas uzdevums ir atsūtīt man vēstuli no sava e-pasta, lai zinu, ka jūsu e-pasta adrese darbojas, neesat aizmirsuši e-pasta adresi, paroli u.tml. No jums pirmajā vēstulē sagaidu atsaukmes par uzdevumiem, kuri jums jāizpilda mājās.</i></p> <p><i>Pierakstiet mājas uzdevumu:</i></p> <p><i>Aizsūtīt e-pastu par to, kā veicās ar uzdevumu pildīšanu, kurš no uzdevumiem patika, kurš nē un kāpēc!</i></p> <p><i>Šajā vēstulē atcerieties par pieklājīgas saziņas normām!</i></p> <p><i>Kādas tās ir? Kā pieņemts uzsākt saziņu, kādas sasveicināšanās frāzes pieņemtas formālā saziņā, kādas nē? Kā pieņemts pabeigt vēstuli? Nobeigumā noteikti parakstieties- vārds un uzvārds!</i></p> <p>Tos skolēnus, kuriem nav e-pasta adreses vai kuri nemāk darboties ar to, lūdzu palikt klasē pēc stundas beigām, lai pārrunātu, vai viņiem būs nepieciešama mana palīdzība, vai skolēni palīdzēs cits citam.</p> <p>Stundas noslēgumā pastāstu par mājas uzdevumiem, tie diezgan sīki aprakstīti izdales materiālā (3.pielikums).</p>	<p>Skolēni atbild uz jautājumiem.</p> <p>Pieklājīga saziņa ir bez rupjiem vārdiem, literārā valodā.</p> <p>Saziņu uzsāk ar sasveicināšanos. Formālā saziņā lieto formas- <i>labdien</i> (ar uzrunu vai bez), <i>sveicināti</i>. Vēstules beigās var būt kāds vēlējums, var būt vārdi <i>ar cieņu</i> u.c.</p>
6.	<p>Pateicos par darbu stundā. Stundas beigās. <i>Paldies par darbu stundā!</i></p>	

Ko šī valoda liecina par pašu tās lietotāju?

(1.pielikums)

mmm ... nju spriezhat pashi ... =]]]**
unj wispaar domaajat ko gribat jo iisteniibaa tas mani dzilji RAUSTIIS ... ;D*
... yo mink bitch muthafucka ... ;)*
besiitizli un kretiiniski piebraucieni ... !!! ...
unj weelreiz uzsweru!!!! - BESII TIZLI UNJ KRETIINISKI PIEBRAWCIENI ... !!!!! ...
warat man prasiit 7niekus unj 10niekus ... bet es paskatiishos wai bilde ir taa weerta ... ;)P***

Esmu super jaux un rēciņš cilvēciņš NEAPŠAUBĀMI...!!!.. Protu labi izkļūt no ķibelītēm...D~..*..Ahaa ..un man tas sanaak PerFekti...DD..esmu atklāta- nevis dirsēja..!!(=..Klausos Hip-Hop`u..vispā esmu traka uz Hip-Hop kultūru!!Dofff..Gribu kļūt par MC..Brīžiem šķiet ka esmu klusa un pārlietu mierīga- he he- apsalūti nepareizi (varu būt arī ķerta (=*....Mani citi uzskata par iedomīgu..-Njaa vai nu jums skauž un grauž..vai arī nepazīstiet mani...!!!Tas no juusu puses ir banāli...D!!~`...Braukāju ar BMX`U..=BMX= da best..Patīk stilīgi džekiņi (mazliet ar prātiņu)..bet pārlietu lielus zubrus nepanesu..Manā izpratnē šāds ir perfekts džekiņš:

- *Hip-Hop stilā
- *pusgari matiņi
- * interesants (ar savu personību)
- *Extremists (ixeris, sk8eris, in-laineris..utt..)
- * mīļš

8godīgs

Tas nu laikam noteichošākais...!!!=D*

Esmu ar savu ES- man ir saws stilinsh..:))

Protams man ir savi „+” un savi „-”

Lielākais pluss ir tas, akd esmu interesanta, bet mīnusi slinka (Brīžiem stundās guļu (-.-)ZzzZ..

<http://www.freewebs.com/buchbuchsawlj/sawljjiigaakaasfraazes.htm>

Apbīzots lauksaimnieks.

Skatītāji pret izrādi attiecās vesi.

Uzņēmumam vajadzīgi sekojoši darbinieki...

Automašīnas aizdzīšana.

Anketa

1. Vārds, uzvārds

2. Vai Tev mājās ir dators? Ja nav, kur Tu vajadzības gadījumā strādā ar datoru?

3. Vai Tavam mājas datoram ir interneta pieslēgums? Ja nē, tad kur Tev iespējams izmantot internetu?

4. Cik bieži Tu izmanto datoru mācību darbam?
 - katru dienu
 - reizi nedēļā
 - retāk

5. Kuros mācību priekšmetos Tu datoru izmanto visbiežāk un kādam nolūkam?

6. Cik bieži Tu izmanto datoru izklaidei?

7. Vai māki darboties ar e-pastu, saņemt un nosūtīt to, pievienot pielikumus un veikt citas darbības?

8. Vai skolotāji Tevi bieži informē par mācību materiāliem un informāciju, kas ir pieejama internetā?

9. Vai Tev patiktu pildīt mājas darbus, izmantojot datoru un internetu? Kāpēc?

Jautājumi par latviešu valodu

Neiederīgo vārda formu teikumā nosvītro!

1. Parasti mēs vairāk uzmanību/ uzmanības pievēršam sīkumiem, nevis nozīmīgām lietām.
2. Vai šeit patreiz/ pašreiz ir kāds, kas jūtas nelaimīgs?
3. Jūs bieži kļūdaties/ kļūdāties.
4. Mēģinām /mēģinam palīdzēt.
5. Ja gribat/ gribiet konsultēties, zvaniet/zvanat/zvanāt mums arī nedēļas nogalē!
6. Sēdieties/ sēžaties/ sēžieties, lūdzu, šeit!
7. Tas nu gan ir kaut kas/ kautkas neticams!
8. Itkā/ it kā mēs šo visu jau nebūtu mācījušies/ mācījušies.

Ingus ir man labs draugs. Ingusam/ Ingum toties nepatīk mana draudzene Ieva Dzelzs. Bet Ievai Dzelzs / Ievai Dzelzij ļoti, ļoti patīk Ingus! Vai tur lūst/ lūzt vai plīst, Ieva grib būt kopā ar Ingusu /Ingu.

Atzīmē pareizo variantu (-us), apvelkot kārtas numuru!

A 1. sagrauzts un izmezts
2. sagrausts un izmests
3. sagrauzts un izmests	B 1. brizdams un lauздamiēs
2. brisdams un lauздamiēs
3. brizdams un lausdamiēs
C 1. ispiests kā citrons
2. izspiezts kā citrons
3. izspiests kā citrons	D 1. krisdama un saplīsdama
2. krizdama un saplīzdama
3. krizdama un saplīsdama

Nosvītro nepareizo formu!

tālskata / tālskaša	efektīgas/efektīvas zāles	ziepains/ziepjains rokas
nokosts/ nokožts kumoss	galēja/ galīga uzvara	cepu/ cepju pīrāgus
Valda / Valža	tūkstotis/ tūkstots	

Izlabo kļūdainos teikumus! Pēdējā teikumā virs vārdiem uzraksti to vārdšķiru!

Kā jums labi guļas? Un kā strādājas?

Jaunā direktore ienesa daudzas pārmaiņas.

Nevajag katru reizi apbižoties, kad norādu uz jūsu kļūdām.

Daudzi visu laiku maīsa mums strādāt.

Es jūs noinformēšu par jūsu kļūdām nākamajā stundā.

Paldies! ☺

Kulturāla valoda ir

Morfoloģija ir gramatikas nozare, kas apskata vārdu grupēšanu vārdšķirās, to locīšanu un gramatikas nozīmes.

Morfoloģija aplūko arī vārdu sastāvu un vārddarināšanu.

Vārda sastāvdaļas:

- piedēklis (atrodas saknes priekšā); UZ
- sakne (galvenā daļa, kas kopēja radniecīgu vārdu saimei); MEKL
- piedēklis (atrodas starp sakni un galotni); Ē
- galotne (atrodas vārda beigās, vārdu lokot, mainās). T

Vārdšķiras		
Patstāvīgi vārdi	Palīgvārdi	Izsaukmes vārdi
Lietvārdi	Saikļi	
Īpašības vārdi	Partikulas	
Skaitļa vārdi	Prievārdi	
Vietniekvārdi		
Apstākļa vārdi		
Darbības vārdi		
Ir teikuma locekļi.	Nav teikuma locekļi, izņemot prievārdu, kas kopā ar patstāvīgu vārdu ir teikuma locekļi.	Nav teikuma locekļi.

Mājas uzdevumi, kas veicami, **izmantojot datoru ar interneta pieslēgumu:**

1. Adreses logā ierakstiet: <http://www.liis.lv/latval/orto/lietv.htm> ;
2. Konspektējiet tekstu par lietvārdu pareizrakstību (rakstiet ar roku vai izdrukājiet un pasvītrojiet svarīgāko);
3. Izpildiet 1. uzdevumu, uzklikšķinot uz zilā uzraksta 1.uzdevums, pēc tam pārbaudiet, vai tas veikts pareizi;
4. Tāpat izpildiet 3.uzdevuma 2.variantu.
5. Informējiet par darba rezultātiem mani, lai, balstoties uz šo informāciju, varētu plānot nākamo stundu tā, lai mūsu sadarbība būtu pēc iespējas radošāka un arī produktīvāka. Tādēļ līdz 18.02. (pirmdienai) jāatsūta man pa e-pastu vēstuli, kurā ir informācija par to, kā veicies ar uzdevumu pildīšanu, kuri no tiem bija interesanti un lietderīgi, kuri ne. **Kāpēc? Kādas problēmas radās. Mana e-pasta adrese ir laura_tolstova@inbox.lv**
Ar nepacietību gaidīšu jūsu vēstules!

Vārdu darināšana ar priedēkļiem

Nepareizs priedēkļa lietojums:

Nepareizi	Pareizi	Nepareizi	Pareizi

Vārdu darināšana ar piedēkļiem

<p>Īpašības vārdi ar -īgs visbiežāk apzīmē ilgstošu patstāvīgu kvalitāti, pastāv ilgus gadus <i>Ilggadīgi augi</i></p> <p><i>Vispārīgi jautājumi</i></p> <p><i>Dabīgs sejas krāsojums (ar nozīmi kā dabā)</i></p>	<p>Īpašības vārdi ar -ējs attiecināmi uz izplatību telpā un laikā <i>Ilggadējs darbinieks</i> <i>Ilggadēja pieredze</i></p> <p><i>Vispārēji jautājumi, vēlēšanas (aptver visus)</i> <i>Vispārējā vidējā izglītība</i></p>	<p>Īpašības vārdi ar -isk apzīmē ko konkrētāku <i>Īpašums- sabiedriskais un personiskais</i></p> <p><i>Dabiskā kafija, dabiskais medus (lieto saistība ar dabu)</i></p>
--	--	--

Ievēro atšķirības!

efektīgs izskats (satraucošs, izbrīnu radošs, šokējošs)	efektīvs veļas pulveris (rezultatīvs)
dabiskā apelsīnu sula	dabīgs izskats
ekonomika -tautsaimniecība	ekonomija - taupība
lietisks - tāds, ko veido lietas (lietiskie pierādījumi)	lietišķs - nopietns, tāds, kas pievēršas tikai būtiskajam, svarīgajam
nākošais - tas, kas tuvojas (nākošais cilvēks- tas, kas nāk pretī)	nākamais - tas, kas secībā ir aiz iepriekšējā (nākamais cilvēks- tas, kas seko rindā iepriekšējam)

<p>Izskaņā garais patskaņa burts - ēklis, ēknis: biedēt- biedēklis traucēt- traucēklis kavēt- kavēklis perēt- perēklis tēmēt- tēmēklis audzēt- audzēknis</p>	<p>Visiem pārējiem izskaņā ir īss patskaņa burts – eklis un -eknis: putēt- puteklis mudžēt- mudžeklis staiptīt- staipeknis</p>
--	--

Dārgie skolēni!

Mūsdienu straujajā laikā dators ir mūsu ikdienas neatņemama sastāvdaļa. Daudziem tas ir gandrīz vai labākais draugs!

Normas robežās izmantojot datoru, tas var būt lielisks palīgs. Arī mācību procesā!

Tāpēc šajā mūsu neilgajā sadarbības posmā vēlos Jums parādīt, kā internetā pieejamo informāciju varam izmanto savai pilnveidei.

Tavi pirmie uzdevumi:

- aktivizēt savu e-pasta adresi (ja tādas vēl nav);
- pārbaudīt, vai e-pasts darbojas, ja tas sen nav lietots;
- atsūtīt man (uz e-pasta adresi: laura_tolstova@inbox.lv) prasīto informāciju;
- atbildēt uz maniem e-pastiem (lieki Tevi netraucēšu, ja nu vienīgi rezultāti būs ļoti neapmierinoši vai arī ziņas no Tevis nesaņemšu vispār);
- ņemot vērā, ka latviešu valodas stundas ir trešdienās, Tavs mājas darbu termiņš ir pirmdienas vakars (Cieni mani, nesūti man mājas darbus vēlāk, lai varu laicīgi sagatavoties nākamajai stundai);
- prasīto informāciju ievietot mapē, kuru mūsu sadarbības beigās iesniegsi man, lai zinu, ka neesi pazaudējis materiālus. Mapi, protams, saņemsi atpakaļ, jo tā paredzēta kā labs palīgs eksāmeniem, kas Tevi sagaida 12.klases noslēgumā;
- **atbildēt, ka nosūtītos materiālus esi saņēmis, lai vēlāk nesanāk pārpratumi!**

Atceries par pieklājīgu saziņu!

P.S. Protams, ja gadās kādi nepārvarami šķēršļi, kas liedz pildīt uzdoto, ziņo, mēģināsim rast kādas alternatīvas.

Mani uzdevumi:

- trešdienas laikā nosūtīt Tev mājas uzdevumus, ja tie sūtāmi pa e-pastu;
- atbildēt Tev, kad esmu saņēmusi Tevis sūtīto informāciju;
- konsultēt Tevi un palīdzēt, ja Tev rodas jautājumi, ir kas neskaidrs;
- izlasīt un izvērtēt Tavus darbiņus;
- **palīdzēt Tev!**

Mana e-pasta adrese: laura_tolstova@inbox.lv

Mob.29480863

Laura Tolstova

Mājas uzdevums izkopēts no interneta: <http://www.liis.lv/latval/orto/lietv.htm>

Lietvārdu pareizrakstība

1. II deklinācijas lietvārdiem nominatīvā galotnē vienmēr jāraksta *i* burts, kaut arī šo skaņu dažkārt neizrunā (izņēmums: suns, mēness, akmens, asmens, rudens, ūdens, zibenss):

brālītis, liktenis, Pēteris, varonis.

2. V deklinācijas lietvārdu daudzskaitļa ģenitīvā nav skaņu mijas, ja vārds beidzas ar *-ste*, piemēram,

aste - astu,

liste - listu,

soliste - solistu,

žurnāliste - žurnālistu.

Daļai V deklinācijas lietvārdu, kas beidzas ar *-se*, *-te*, *-ze*, skaņu mijas nav, piemēram,

bise - bisu,

pase - pasu,

bāze - bāzu,

gāze - gāzu,

flote - flotu,

mute - mutu,

šprote - šprotu;

daļai - iespējamās paralēlformas, piemēram,

torte - tortu / toršu.

Skaņu mijas nav arī dažos VI deklinācijas lietvārdos, piemēram,

acs - acu,

kūts - kūtu,

pirts - pirtu,

versts - verstu.

Šaubīgos gadījumos šo lietvārdu pareizums jāpārbauda pēc pareizrakstības vārdnīcas.

3. I deklinācijas lietvārdiem (kā arī īpašības vārdiem un vietniekvārdiem), kuru galotnes *-s* priekšā vieglākas izrunas labad dažreiz iesprauž skaņu *i*, burts *i* nav rakstāms, piemēram, *kakls, posms, putns, meldrs, ministrs.*

4. Vairākās lietvārdu beigu daļās rakstāms vai nu gara, vai īsa patskaņa burts atkarībā no vārdu cilmes un nozīmes. Ja rodas šaubas par vārda rakstījumu, jāizmanto pareizrakstības vārdnīca.

5. No II konjugācijas darbības vārdiem darināto lietvārdu izskaņās *-ēklis*, *-ēknis* rakstāms gara patskaņa burts, piemēram,

biedē - biedēklis,

kaitē - kaitēklis,

perē - perēklis,

tēmē - tēmēklis,

audzē - audzēknis.

Pārējos gadījumos lieto izskaņu *-eklis*, *-eknis*, piemēram,

grābeklis, māceklis, loceklis, zirneklis, piesūceknis, staipeknis.

6. Ar izskaņu *-atne* raksta no īpašības vārdiem un skaitļa vārdiem atvasinātus lietvārdus, piemēram,

sens - senatne, viens - vienatne.

Lietvārdi, kas ar izskaņām *-ātne*, *-tne* atvasināti no darbības vārdiem, jāraksta ar garu *ā*:

zinātne, atklātne, izkārtne, piestātne, pagātne.

7. Darbības vārdu saknes beigu līdzskanis *s, z, t, d* zūd lietvārdu izskaņas *-šana* priekšā:

plīs-a - plīšana (no plīs-šana)

lūz-a - lūšana (no lūz-šana)

met-a - mešana (no met-šana)

kalt-a - kalšana (no kalt-šana)

ved-a - vešana (no ved-šana)

plūd-a - plūšana (no plūd-šana)

1. uzdevums.

Ieraksti svītriņas vietā atbilstošo burtu!

Skolā atzīmes vērtē pēc 10 ba--u sistēmas.

Kait-kļi dārzos nodara lielus postījumus.

Daudzi no audz-kņiem par notikušo neko nezināja.

Per-klī čiepstēja divi mazi putnēni.

Zirn-kļa pu-dienas bija trīs treknas mušas.

Putnu bied-klis stāvēja dārzā vientuļš un drūms.

Zaru lū-ana nu jau bija skaidri sadzirdama.

Mēs vienmēr atkārtojam pag-tnes kļūdas.

Stiklu plī-ana lika mums atskatīties.

2. variants.

Amo__aks, al__hols, apels__ns, a__ģēr__s, are__ls, as__alts, be__emots, biļet__ns, bied__klis,
cetu__diena, ekr__ns, flom__sters, gal__rija, graf__ts, ī__taba, īl__ns, met__ls, rekvi__ms, pīl__ns,
sanskr__ts.

E-pasts pēc pirmā mājas darba izpildes internetā

inbox mail Lai arī lūdzam, laura_tolstova@inbox.lv! [Iziet](#) [Paliqs](#)

eng lat rus **e-pasts** amigos spēles foto čats iepazīšanās joki NEW
 mail+ veikals ceļojumi darbs

Pārbaudīt e-pastu | Rakstīt e-pastu | Kontakti | Mapes | Opcijas | Meklēt 22:24

Ienākošie: (bez temata) (58 no 61) Pārvietot | Kopēt | Šis ziņojums

Izdzēst | **Atbildēt** | **Pārsūtīt** | Pārvirzīt | Ziņojuma avots | Drukāt | Ziņot par Spamu + | +

No: <anne14@inbox.lv> [Pievienot kontaktiem](#) [Izveidot filtru](#) Sun, 17 Feb 2008 14:59

Kam: laura_tolstova@inbox.lv [Pievienot kontaktiem](#)

Sveiki, skolotāj!

Ar uzdevumu pildīšanu veicās labi. Interesanti bija visi. Man patika, ka tos varēja pildīt turpat, jo sākumā domāju, ka tie būs jāpārraksta. Varbūt, ka tiešām kļūdiņos, bet man šķiet, ka dažos piemēros biju atbildējusi pareizi, tomēr dators uzrādīja, ka esmu atbildējusi nepareizi 😞 Tomēr man veicās labi, pirmajā uzdevumā bija viena nepareiza atbilde, trešajā - trīs.

Šāda uzdevumu pildīšana man patiktu, sākumā biju domājusi, ka būs sarežģīti un nevajadzīgi, bet nu mainīju savas domas 😊

Izdzēst | **Atbildēt** | **Pārsūtīt** | Pārvirzīt | Ziņojuma avots | Drukāt | Ziņot par Spamu + | +

Pārvietot | Kopēt | Šis ziņojums

e-pasts amigos spēles foto čats iepazīšanās joki NEW
 mail+ veikals ceļojumi darbs

Kritērijs	
Klase	11.klase
Stundas temats	Personvārdu un amatu nosaukumu pareizs lietojums
Stundas mērķis un uzdevumi	<p>Rosināt skolēnus apgūt personvārdu un amatu nosaukumu pareizu lietojumu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pārbaudīt skolēnu izpratni par mājas darbu; 2. Rosināt skolēnos iemaņas lietot personvārdus dažādos locījumos; 3. Radīt skolēniem priekšstatu par cilvēka uzvārda būtību,informāciju, kādu tas nes. 4. Veicināt skolēnu izpratni par profesiju lietojumu vīriešu un sieviešu dzimtē; 5. Atkārtot īpašvārdu pareizrakstību.
Prognozējamais rezultāts	<p>Skolēni ir apguvuši personvārdu un amatu nosaukumu pareizu lietojumu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ir pārbaudīta skolēnu izpratne par mājas darbu; 2. Skolēni lieto personvārdus dažādos locījumos;. 3. Skolēniem ir priekšstats par cilvēka uzvārda būtību, informāciju, kādu tas nes; 4. Skolēniem ir izpratne par profesiju lietojumu vīriešu un sieviešu dzimtē; 5. Skolēni ir atkārtējuši īpašvārdu pareizrakstību
Mācību metodes un metodiskie paņēmieni	Skolotāja jautājumi un saruna (mācību dialogs), darba lapas, uzdevumu risināšana
Darba organizācijas formas	Frontālais, skolēnu individuālais darbs.
Mācību līdzekļu un mācību metodisko palīg līdzekļu izmantojums.	Skolotājas veidotas darba lapas,
Mācību sasniegumu vērtēšana	Tā kā šī stunda ir atkārtotā un jaunu zināšanu apguves stunda, vērtēšana mutiska ar uzslavu

Nr.p.k.	Skolotāja darbība	Skolēnu darbība
Organizatoriskā daļa	Labdien!	Labdien!
	<p>Pārrunājam mājas darbu- skolēnu saziņu ar mani caur e-pastu, pārrunāju problēmas, ja tādas bija.</p> <p>Šodien mēs apskatīsim vēl dažus jautājumus par lietvārda pareizrakstību.</p> <p>Mājas darbā bija patstāvīgi jāatkārto dažu lietvārdu locīšana.</p> <p>Pārbaudīsim, kā veicās!</p> <p>Izdalīju skolēniem darba lapas, skolēni pilda 1.uzdevumu- dotiem vārdiem veido ģenitīva formas.</p> <p>Šie vārdi ir sugas vārdi. Vai atceraties, kas tie ir? Kā sauc otru lietvārdu grupu?</p> <p>Toties viena no īpašvārdu grupām ir personvārdi. Kas tie ir?</p> <p>Jā, tie nosauc vārdus un uzvārdus, bet vēl arī iesaukas un tēvvārdus.</p> <p>Ir ļoti nepatīkami, ja mūsu vārdu un uzvārdu izķēmo, piemēram, nepareizi to loka. Tā ir sava veida necieņa.</p> <p>Darba lapās ir divi uzdevumi, kuros tukšajās vietās jāieraksta pareizais vārda locījums.</p> <p>Darbam dodu 5 min.</p> <p>Pārrunājam pareizos locījumus, tos rakstu uz tāfeles.</p> <p>Neskaidros vārda locījumus pārrunājam.</p> <p>Kopīgi aizpildām arī tabulas darba lapās.</p> <p>Ja nepieciešams, uzsveru:</p> <ul style="list-style-type: none"> Personvārdus loka tāpat kā attiecīgas deklinācijas sugas vārdus. <p>Piemēram, uzvārds „Vējš” vīriešu dzimtē lokāms tāpat kā sugas vārds „vējš” vīriešu dzimtē.</p> <p>Kāds būs, piemēram, Jāņa Vēja sievas Ilzes uzvārds?</p>	<p>Skolēni pilda 1.uzdevumu- dotos vārdus pārvērš vienskaitļa ģenitīvā.</p> <p>Skolēni sola biedram pārbauda pareizās atbildes.</p> <p>Skolēni atbild:</p> <p>Sugas vārdi ir vārdi, kas apzīmē vai nu kādu priekšmetu klasi kopumā</p> <p>Otra lietvārdu grupa ir īpašvārdi.</p> <p>Personvārdi nosauc vārdus un uzvārdus.</p> <p>Skolēni pilda rakstisku uzdevumu.</p> <p>Skolēni lasa darba lapās rakstīto par dubultuzvārdiem.</p> <p>Skolēni pieraksta:</p> <p>Mūsdienās sieviešu uzvārdus vairs nemēdz lietot vīriešu dzimtē (piemēram, nevis Anita Gailis, bet Anita Gaile).</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Jā, sieviešu dzimtē uzvārds ir „Vēja”, un to loka tāpat kā kādu citu sugas vārdu sieviešu dzimtē ar galotni-a (piemēram, „spēja”). <p>Cilvēka uzvārds sniedz informāciju par viņa radiniekiem un senčiem. Mūsdienās aizvien biežāk sievietes apprecoties nepārņem vīra uzvārdu, bet gan pievieno to savam uzvārdam. Kā pareizi jāloka šādi uzvārdi?</p> <p>Jūs droši vien esat dzirdējuši, ka sievietei uzvārds ir vīriešu dzimtē.</p> <p>Mūsdienās sieviešu uzvārdus vairs nemēdz lietot vīriešu dzimtē (piemēram, nevis Anita Gailis, bet Anita Gaile).</p> <p>Skolēni pieraksta: Kopumā secinām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personvārdi ir lokāmi; <p>Bet ir arī nelokāmie personvārdi, piemēram, Paukštello, Linē, kuri nemainās ne dzimtē, ne locījuma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiem ir vīriešu un sieviešu dzimte. <p>Tāpat kā sieviešu un vīriešu uzvārdi lokās atbilstoši dzimumam, tāpat arī profesiju nosaukumi ir lokāmi. Bieži dzirdam: „Viņa ir tulks, advokāts utt.”</p> <p>Uzdevumu lapā tekstiņš par amatu nosaukumiem. Lasām tekstu un pasvītrojām profesiju nosaukumus, kurus jālieto arī sieviešu dzimtē.</p>	<p>Skolēni pilda uzdevumu.</p> <p>Skolēni lasa un pasvītiro vārdus, kuri lietojami arī vīriešu dzimtē.</p> <p>Nomenklatūras vārds nosauc organizatoriskā veidojuma tipu</p>
--	--	---

<p>Kādā gadījumā amatu nosaukumiem lieto vīriešu dzimti? Kādā gadījumā lieto sieviešu dzimti? Vai varat nosaukt kādas profesijas pārstāvjus, kuriem nosaukums iespējams tikai vienā dzimtē? Kā ar profesijām- karavīrs, medicīnas māsiņa, vecmāte (var lietot kā kopdzimtes vārdu- vecmātem)?</p> <p>Tālāk mēs runāsim par īpašvārdu pareizrakstību. Pareizu lielo sākumburtu lietojumu. Izdalī skolēniem kopētas lapas no grāmatas „Īpašvārdu rakstība” (13). Noskaidrojam, kas ir nomenklatūras apzīmējums, nomenklatūras vārdi. Tos parasti raksta ar mazo sākuma burtu. Kopīgi izlasām sākuma tekstu līdz tabulai. Skolēniem dodu 8 min laika, tabulas pārskatīšanai. Lasot tekstu, lapas malā pie katras tabulas ailes jāatzīmē: + uzzināju no jauna; -jau zināju; ? palika neskaidrs.</p> <p>Pārrunājam, kuru nosaukumu rakstībā ir visvairāk jautājumu, kā vieglāk izprast šo nosaukumu pareizrakstību. Komentēju: Ja nosaukums sākas ar īpašvārdu, piemēram, Latvijas, Raiņa, Cēsu utt., tad nākamais vārds aiz šī arī būs jāraksta ar lielo burtu (ja nu vienīgi tas nav nomenklatūras vārds, piemēram, rajons). Firmu nosaukumos, kurus liek pēdiņās, ar lielo burtu jāraksta pirmais vārds. Žurnālu un laikrakstu nosaukumos- visi patstāvīgi vārdi.</p> <p>Pēc tam diktēju organizatorisko veidojumu nosaukumus un</p>	<p>(apvienība, biedrība, firma, institūts, laboratorija, rūpnīca u.c. Skolēni lasa, izmantojot INSERT metodi.</p> <p><i>Sabiedrība ar ierobežotu atbildību- SIA Akciju sabiedrība- a/s, AS vai A/s un A/S</i></p>
--	---

	<p>simboliskos nosaukumus, skolēni raksta tos, pamatojot lielo un mazo sākumburtu rakstību ar teoriju no tabulas.</p> <p>Rīgas 2.autobusu parks Latvijas Universitāte Apvienoto Nāciju Organizācija „Privātā Dzīve” Latvijas Nacionālais teātris Mātes diena Lielie Greizie Rati „Latvijas Mobilais telefons” „Dienas Bizness” Pārrunājam, kā saīsina nosaukumu- LMT. Lai gan abreviatūrās lieto lielos burtus, tos atšifrējot ne vienmēr visi vārdi rakstāmi ar lielajiem sākuma burtiem, kā tas ir, piemēram, angļu valodā. Piemēram, Izglītības un zinātnes ministrija- IZM u.c.</p> <p>Kā apzīmē saīsinājumu <i>sabiedrība ar ierobežotu atbildību</i>, kā saīsina vārdus <i>akciju sabiedrība</i>?</p>	
Noslēguma daļa	<p>Jūsu mājas uzdevums ir rakstīts uz izdales lapas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izpildīt uzdevumu internetā par lielo sākumburtu lietojumu; • Izpildīt uzdevumus lapā, kuru jums aizsūtīšu uz e-pastu (to pēc tam pievienot mapei); • Iemācīties darba lapā rakstīto lietvārdu pareizrakstību. Paldies par darbu! Uz redzēšanos! Ja paliek pāri laiks: <p><i>Darba lapās interesantu firmu nosaukumi</i> <i>To skolēni var izlasīt arī mājās.</i></p>	Uz redzēšanos!

Nominatīvs	Dsk.ģenitīvs
mute	
bise	
acs	
torte	
telts	
plauša	
pirts	
acs	
kūts	
cilts	
flote	
Valdis	

N.	Ingus Klints	Inguss Egle
Ģ.		
D.		
A.		
I.		
L.		
V.		

Personvārdus loka atbilstoši noteiktas dzimtes un deklinācijas sugasvārdu locīšanai.

N.	Valdis Vējš	Dace Markus
Ģ.		
D.		
A.		
I.		
L.		
V.		

N.	Saša Auza (vīr.dz.)	Agnese Auza
Ģ.		
D.		
A.		
I.		
L.		
V.		

Dubultuzvārds uzskatāms par vienu uzvārdu. Katra uzvārda forma dubultuzvārdā ir ar galotni, un lietojumā katra daļa ir lokāma, piemēram, Berga-Bergmaņa, Bergam-Bergmanim. Sieviešu dubultuzvārdos abas daļas lietojamas ar sieviešu dzimtes galotni, un lietojumā arī katra daļa ir lokāma, piemēram, Bergas-Bergmanes, Bergai-Bergmanei.

Ieraksti vārdu pareizā locījumā (vienskaitlī)!

1. «Apollo»
Sestdiena, 15. decembris (2007) 03:57
Šonedēļ pie klausītājiem nonākusi jauna svētku oriģinālmūzikas izlase «Ziemas vakars snieg», ko veidojis (Ingus Pētersons)_____ kopā ar (Gints Sola)_____.
Piedāvājam noklausīties albumā iekļauto (Jānis Lūsēns)_____ un (Guntars Račs)_____ dziesmu «Nakts», (Ingus Pētersons)_____ un (Oskars Libers)_____ izpildījumā

2. Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem, vārds „Inguss” (193) Latvijā ir lietots daudz reizi mazāk kā vārds „Ingus” (1985). Tomēr bieži vien (Ingus)_____ nākas ciest, jo viņa vārdu loka nepareizi, proti, ģenitīva un datīva formu aizņemoties no līdzinieka - (Inguss)_____ .
Piemēram: *Ingus tikko aizgāja, bet Ingusa (nepareizā forma) smaržas visapkārt virmo vēl joprojām Bet tas netraucē, jo Ingusam (nepareizā forma) ir ļoti patīkamas smaržas.* Daudzi neatminas, ka vārds „Ingus” lokāms līdzīgi kā vārds „ledus”. Mēs tašu nesakām- „ledusa” un „ledusam”?

Amata nosaukumi

Minot amata, profesijas, titula, goda nosaukumu vispārinātā nozīmē, lieto vīriešu dzimtes formu, jo dzimumam šādos gadījumos nav nozīmes: *ministrs, skolotājs, tiesnesis, tulks*. Visai grūti ir pierast, ka neierastākās (varbūt retāk sastopamās) profesijas ir lietojamas arī sieviešu dzimtē, piem., *atašeja, bārmene, policiste*, Triju Zvaigžņu ordeņa *kavaliere* u.tml. Te gan piebilstams, ka labskaņas dēļ pilsētas Domes priekšsēdētāju vai pašvaldības vadītāju, ja tā ir sieviete, nesauksim par *mēri* (nominatīva formā *mēre*), bet lietosim latvisko formu – *pilsētas galva* vai *Domes priekšsēdētāja*. Jāatceras, ka latviešu valodā visas profesijas ir lietojamas sieviešu dzimtē, arī tās, kuru pamatā ir latviešu cilmes vārdi: *tulks/tulce, istabenis/istabene, auklis/aukle, skursteņslaukis/skursteņslauķe, pulkvedis/pulkvede* u. tml.

(www.vva.lv)

Interesanti firmu nosaukumi

Ziņu portāls Aplo.lv raksta, ka SIA "Heidelberga" (zvērinātu advokātu birojs) vēlēties mainīt nosaukumu pret šādu vārdu salikumu: "Viss mainījies, skaļi klusēja migla virs pļāvām aiz upes, un jēnotiņš to sajuta tik skaidri, ka aizrāvās elpa, un nosvīda uz ceļgaliem rātņi uzliktās ķepiņas (jeb sāsinot – VMSKMVPAUUJTSTSKAEUNUCRUĶ)".

Vēl Latvijā reģistrēti šādi uzņēmumi:

A/s "Pieci ezeri, kur vilceni dzert" (nodarbojas ar dizainu);

SIA "Diena pirms Jāņu nakts" (dizaina aģentūra);

"Pēdējā cerība", "Gaisis tīrs, sievasmāte laukos" (krodziņi);

"Kristīne un Edgars" (kāzu salons);

SIA "Auzas tautu meita";

SIA "Ka tik patīk" (autoserviss).

Īpaša pareizrakstība jāievēro vārdiem:

akordeons, alkohols, aplaudē, bandle, bambuss (nevis bambuks), *baterija, dispečers, ekonomika, eksperiments, ekstraverts, finanšu* (nevis finansu) pārskats, *gels* (nevis gēls), *interesants, introverts* (nevis intraverts), *komandants* (komendants), *krēms* (nevis krems), *licence* un *licencēta* firma (nevis licenzēta firma), *līzings, loterija* (nevis lotereja), *manekens, mārketingš, matracis* (nevis madracis), *nostalgija* (nevis nostaļģija), *olīva* (nevis olīve), *plomba* (nevis blomba vai blombe), *propaganda* (nevis propoganda), *rasols* (nevis rosols), *saksofons, samits* (nevis sammits), *skrupulozs* (nevis skurpulozs), *sortiments*, (nevis asortiments), *stafete, šašliks* (nevis šašļiks vai sašļiks), *vinegrets* (nevis vinigrets), *žanrs* (nevis žandrs), *istaba, izkaps, dzelzceļš, birztala, dzelzsbetons, paraža, sliekšanās*.

Mājas uzdevums:

1. Izpildīt skolotājas sūtītos uzdevumus, ievietot mapē.

3. Iemācīties augstākminēto lietvārdu pareizrakstību.

Mājas darbs

1. Rakstiet personu vārdus un uzvārdus pareizā locījuma formā!

12.klasi beidz šādi skolēni. 1. Jānis Akots 2. Kārlis Apsīte 3. Agita Bērza 4. Mikus Cīprese 5. Pauls Dubra 6. Sintija Egle 7. Ingus Garoza 8. Viola Lapsa 9. Uldis Mētra 10. Filips Čops 11. Pāvils Kross	Izsniegt atestātus (kam?) 1. Jānim Akotam
---	--

2. Uzdevums par Īpašvārdu pareizrakstību

1. Adreses logā ieraksti www.liis.lv;
2. Izvēlies sadaļu *Mācību materiāli* un šķiro *Pēc mācību priekšmeta*.
3. Izpēti, kuros mācību priekšmetos vēl šajā mājas lapā ietvertā informācija Tev varētu noderēt!
4. Izvēlies *Latviešu valoda* → *Ortogrāfija jeb pareizrakstība* → *Interneta resurspunkts* → klikšķis uz sarkanās *WWW* adreses → *Lielo sākuma burtu lietošana* → 24. uzdevums.

3. Izpētes uzdevums

Internetā atrodi informāciju par lietvārda *sāls* dzimti, diskusijas par šo tematu! Vai tas ir sieviešu vai vīriešu dzimtes vārds? Kāpēc? Uzraksti tā locījumus vienskaitlī un daudzskaitlī! Neaizmirsti norādīt interneta adresi, kurā informāciju atradi! Ja nevari to atrast internetā, meklē grāmatā (tikai neaizmirsti norādīt arī to) !

Pētījumu par vārdu „sāls”, lūdzu, atsūti uz manu e-pastu: laura_tolstova@inbox.lv (un sagatavo arī ievietošanai mapē)!

Pārējos materiālus (arī mācību stundā izmantotos) ievieto mapē!

Mājas darbs par lietvārda *sāls* dzimti

The screenshot shows an email client interface with a top navigation bar containing links for 'e-pasts', 'amigos', 'spēles', 'foto', 'čats', 'iepazīšanās', and 'joki'. Below this is a secondary bar with icons for 'Pārbaudīt e-pastu', 'Rakstīt e-pastu', 'Kontakti', 'Mapes', 'Opcijas', and 'Meklēt', along with a clock showing '19 00'. The email header includes the subject 'Ienākošie: (bez temata) (29 no 58)', the sender 'No: <diaana-90@inbox.lv>', and the recipient 'Kam: laura_tolstova@inbox.lv'. The main body of the email contains the following text:

sveiki! Ar lielām pūlēm esmu atradusi informāciju par sāli!

Sāls ir vīriešu dzimtes lietvārds, kuru loka tāpat kā 2. deklinācijas lietvārdus akmens, zibens, ūdens, mēness u. c. Pamatojums - pret vārda sāls dalījumu pārtikā lietotais un ķīmijā lietotais sāls jau pirms daudziem gadiem iebilda ķīmiķi, jo sāls kā ķīmiskais elements ir abos gadījumos, tāpēc nav pamata līdzīgu (vai pat vienādu!) ķīmisku elementu apzīmēšanai izšķirt vīriešu un sieviešu dzimti. Tāpēc arī Terminoloģijas komisija pieņēma lēmumu, ka visu veidu sāls ir vīriešu dzimtes vārds.

Tātad, pēc jaunajiem likumiem "sāls" jāloka kā 2. deklinācijas izņēmuma vārds:

- Nom.: sāls, sāļi
- Ģen.: sāls, sāļu
- Dat.: sālim, sāļiem
- Ak.: sāli, sāļus
- Lok.: sāli, sāļos

Šiem izņēmuma vārdiem (akmens, asmens, rudens, ūdens, zibens, mēness) pievienots "sāls".

adrese: klab.lv/users/kverkagambo/1583.html?mode=reply

Kritērijs	
Klase	11.klase
Stundas temats	Personvārdu atveide un īpašvārdu pareizrakstība
Stundas mērķi un uzdevumi	<p>Rosināt skolēnus izprast personvārdu atveides principu latviešu valodā un atkārtot īpašvārdu pareizrakstību.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rosināt skolēnus pārbaudīt savas zināšanas personvārdu atveidē, • Atklāt skolēniem personvārdu atveides principu latviešu valodā. • Atkārtot īpašvārdu pareizrakstību.
Prognozējamais rezultāts	<p>Skolēni zina personvārdu atveides principu latviešu valodā un īpašvārdu pareizrakstību.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolēni pārbauda savas zināšanas personvārdu atveidē. • Skolēni zina personvārdu atveides principu latviešu valodā. • Skolēni ir atkārtējuši īpašvārdu pareizrakstību.
Mācību metodes un metodiskie paņēmieni	Skolotāja jautājumi un saruna (mācību dialogs), skolotājas izdales lapas, uzdevumu risināšana, teksta tulkošana, INSERT metode
Darba organizācijas formas	Frontālais, skolēnu individuālais darbs.
Mācību līdzekļu un mācību metodisko palīg līdzekļu izmantojums.	Skolotājas veidotas darba lapas, Valsts valodas centrs „Īpašvārdu rakstība”
Mācību sasniegumu vērtēšana	Tā kā šajā stundā tiek nostiprinātas zināšanas, sasniegumu vērtēšana ir mutiska.

Skolotāja darbība	Skolēna darbība
<p>Labdien! Mājas uzdevumā bija jānoskaidro vārda “sāls” dzimte. Kāda tā ir? Kāpēc? Šo mājasdarbu vērtēju ar atzīmi, komentārus par mājasdarbu katram sniedzu rakstiski, tāpēc stundā nevelt daudz laika mājasdarba pārrunāšanai.</p> <p>Pagājušā stundā mēs atkārtojām, kas ir personvārdi, un kā tie jāloka. Šodien runāsim par personvārdu atveidi. <i>Lejutīsimies tulku lomā! Puiši būs tulki, bet meitenes?</i> <i>Jā, tieši tā- tulces.</i> Noskaidroju, kuri skolēni apgūst vācu valodu kā otro svešvalodu (angļu valoda ir pirmā svešvaloda), astoņi no tiem būs vācu valodas “tulki”, līdz ar to atrodas arī astoņi krievu valodas “tulki” un astoņi angļu valodas tulki (gadījumā, kad klasē ir visi 24 skolēni). Lūdzu, rakstiski pārtulkojiet tekstu latviešu valodā. Darbam 6 min.</p> <p>Skolēniem tik izdalīti īsi tekstiņi, kuri skolēniem ir jāpārtulko. Uzsvērta tiek personvārdu atveide, jo tulkojamā teksta saturs visās valodās ir vienāds, dažādi ir tikai personvārdi. <i>Kāds ir teksta saturs? (Viens skolēns nolasa iztulkoto).</i> <i>Vai visiem ir šāds tulkojums?</i> <i>Kas atšķiras katrā tulkojamā tekstā?</i> Pirms stundas sākuma esmu uz tāfeles uzrakstījusi katras valodas vārdus oriģinālvalodā. No katras valodas “tulkiem” viens dodas pie tāfeles un uzraksta savu personvārda atveides variantu.</p>	<p>Skolēni rakstiski tulko tekstiņus.</p>

Pirmos pārrunājam angļu valodas personvārdus:
Kā jūs atveidojāt šos vārdus? Kāpēc? Vai visi piekrīt? Pēc kāda principa jūs rakstījāt- atveidojāt vārdu un uzvārdu?

Jane Harding
Taylor
Annie
George
Hill
Rowe
Alan
Leigh

Secinu, pēc kāda principa skolēni atveidojuši (vai nav atveidojuši šos personvārdus).

Skolēni pieraksta darba lapās:

Atveidojot citvalodu personvārdus latviešu valodā, pēc iespējas precīzāk jāatspoguļo izruna, kāda tiem ir oriģinālvalodā.

Jālieto tikai oficiālā latviešu valodas alfabēta burti. Tiem jābūt lokāmiem (izņēmumi), dzimtei jāatbilst vārda īpašnieka dzimumam.

Zinot (atkārtojot) šos noteikumus, kopīgi pārrunājam pārējo vārdu atveidi.

Skolēni veido pierakstu darba lapās, rakstītajiem oriģinālvalodas personvārdiem pierakstot to atveidi latviešu valodā.

Pēc tam pārrunājam:

Евгения Любовь

Tulkojamā tekstā atšķiras personvārdi.

Trīs skolēni pie tāfeles raksta savus personvārdu atveides variantus.

<p>Константин Алена Игорь, Вьюгин, Никитин Иосиф</p> <p>Un vācu valodas vārdus: Melitta Bach Johann Lieselotte Conrad Veit Goethe Marc Fritz</p> <p>Tālāk mēs runāsim par īpašvārdu pareizrakstību. Pareizu lielo sākumburtu lietojumu. Izdalī skolēniem kopētas lapas no grāmatas „Īpašvārdu rakstība” (13).</p> <p>Noskaidrojam, kas ir nomenklatūras apzīmējums, nomenklatūras vārdi.</p> <p>Tos parasti raksta ar mazo sākuma burtu.</p> <p>Kopīgi izlasām sākuma tekstu līdz tabulai.</p> <p>Skolēniem dodu 8 min laika, tabulas pārskatīšanai.</p> <p>Lasot tekstu, lapas malā pie katras tabulas ailes jāatzīmē:</p> <ul style="list-style-type: none"> + uzzināju no jauna; -jau zināju; ? palika neskaidrs. 	<p>Nomenklatūras vārds nosauc organizatoriskā veidojuma tipu (apvienība, biedrība, firma, institūts, laboratorija, rūpnīca u.c.)</p> <p>Skolēni lasa, izmantojot INSERT metodi.</p>
---	---

<p>Pārrunājam, kuru nosaukumu rakstībā ir visvairāk jautājumu, kā vieglāk izprast šo nosaukumu pareizrakstību.</p> <p>Komentēju:</p> <p>Ja nosaukums sākas ar īpašvārdu, piemēram, Latvijas, Raiņa, Cēsu utt., tad nākamais vārds aiz šī arī būs jāraksta ar lielo burtu (ja nu vienīgi tas nav nomenklatūras vārds, piemēram, rajons).</p> <p>Firmu nosaukumos, kurus liek pēdiņās, ar lielo burtu jāraksta pirmais vārds.</p> <p>Žurnālu un laikrakstu nosaukumos- visi patstāvīgi vārdi.</p> <p>Pēc tam diktēju organizatorisko veidojumu nosaukumus un simboliskos nosaukumus, skolēni raksta tos, pamatojot lielo un mazo sākumburtu rakstību ar teoriju no tabulas.</p> <p>Rīgas 2.autobusu parks Latvijas Universitāte Apvienoto Nāciju Organizācija „Privātā Dzīve” Latvijas Nacionālais teātris Mātes diena Lielie Greizie Rati „Latvijas Mobilais telefons” „Dienas Bizness”</p> <p>Pārrunājam, kā saīsina nosaukumu- LMT. Lai gan abreviatūrās lieto lielos burtus, tos atšifrējot ne vienmēr visi vārdi rakstāmi ar lielajiem sākuma burtiem, kā tas ir, piemēram, angļu valodā.</p> <p>Piemēram, Izglītības un zinātnes ministrija- IZM u.c.</p> <p>Kā apzīmē saīsinājumu <i>sabiedrība ar ierobežotu atbildību</i>, kā saīsina vārdus <i>akciju sabiedrība</i>?</p>	<p><i>Sabiedrība ar ierobežotu atbildību- SIA</i></p> <p><i>Akciju sabiedrība- a/s, AS vai A/s un A/S</i></p>
---	---

Mājas uzdevums:

Katrai tabulas ailei sameklēt trīs piemērus, iesniegt tos **rakstiski**.
**(Lai varu salīdzināt, vai skolēni rakstiski iesniedzamus darbus
uztver nopietnāk, jo internetā pildāmus izpilda apmēram puse).**

Jāizlasa lapas otrā pusē teksts no žurnāla “Nedēļa” par latviešu
mūziķu pseidonīmu atveidi latviešu valodā.

(Katrā darba lapā tikai vienas valodas fragments)

Dear *Ieva*! My name is Jane Harding. I have husband Taylor, but our little sunshine-baby named Annie. We are one happy family, but we have some problem. We are waiting our little pumpkin – son. And we are arguing about his name- George, Hill, Rowe, Alan or Leigh? Can you help us with your suggestions?

Liebe *Ieva*.

Ich heiße Melitta Bach, mein Man heißt Johann und unsere kleine Tochter heißt Lieselotte. Wir sind wirklich eine glückliche Familie, aber trotzdem wir haben eine Probleme. Wir warten auf unseren zweiten Liebling- ein kleiner Junge.

Aber jetzt wir streiten uns – welche Name solten wir ihm geben- Conrad, Veit, Goethe, Marc oder Fritz. Können sie uns bitte mit enem Rat helfen?

Дорогая *Ieva*! Меня зовут Евгения Любовь. У меня есть муж Константин, нашу маленькую солнышку зовут Лидия. Мы одна счастливая семья, но нам есть проблема. Мы ждём нашу крошку - сыночек. И мы спорим о его имя- Игорь, Вьюгин, Никита или Иосиф? Может быть ты нам поможешь?

Angļu val.	Krievu val.	Vācu val.
Jane Harding	Евгения Любовь	Melitta Bach
Taylor	Константин	Johann
Annie	Лидия	Lieselotte
George	Игорь	Conrad
Hill	Вьюгин	Veit
Rowe	Никита	Goethe
Alan		Marc
Leigh	Иосиф	Fritz

Atveidojot citvalodu personvārdus latviešu valodā,

Jālieto tikai _____ valodas burti.

Pašiem sava Putnu dāma, Čūska un Dzintare (fragments) Māris Papēdis, žurnāls "Nedēļa" 10.maijs (2005)

Pirms gada Eiropas dziesmu konkursā Fomins un Kleins Dziesmu dziedāja latviešu valodā...

Tādejādi apliecinot nule kā Eiropas Savienībā uzņemtās valsts nacionālo identitāti un savdabību. Diemžēl viņus nesaprata. Ne vien Eiropā, bet arī pašu mājās. Gadu vecie notikumi neviļus uzpeld atmiņā, sekojot līdzī norisēm latviešu populārajā mūzikā, kad aizvien vairāk un vairāk mūziķu par saviem skatuves vārdiem jeb pseidonīmiem izvēlas vārdus angļu valodā. Viņiem aktīvi piebalso preses izdevumi, kas mūziķu angļiskos pseidonīmus nelatvisko, proti, personvārdu rakstību atstāj oriģinālvalodā. Arī daudzu plašai sabiedrībai zināmu cittautiešu personvārdu atveide latviešu valodā bieži vien ir aplama, pieļaujot vairākus variantus.

Noteikumi ir zināmi

Galvenais princips cittautiešu personvārdu atveidei latviešu valodā ir iespējami tuvāka to izruna oriģinālvalodā. Tā ir gadsimtiem ilga tradīcija, lai gan arī šeit, kā jau latviešu valodā, ir izņēmumi.

Jau divdesmito gadu latviešu valodā ir saglabājusies mode latviešu mūziķu angļiskos pseidonīmus rakstīt, nevis transkribējot tos kā citus personvārdus, bet gan saglabājot to oriģinālrakstību. Neviena institūcija (kā izrādās, tādas ir vismaz četras), kam būtu jā rūpējas par latviešu valodas tīrību un labskanīgumu, šo tendenci nav pat pamanījusi. Šāgada februārī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ETC) noraidīja divu sieviešu sūdzību pret Latviju lietās par uzvārdu latviskošanu. Sūdzības iesniedzējai Jutai Mencenai pēc laulībām ar Vācijas pilsoni, kura uzvārds rakstāms kā Mentzen, Latvijas pasē ierakstīja uzvārdu Mencena. Sieviete uzskatīja, ka uzvārds jā raksta "Mentzen", lai neradītu pārpratumus par vīra uzvārda rakstību. Jutas Mencenas sūdzību par uzvārda latviskošanu pirms tam bija noraidījusi arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Pret uzvārda rakstību iebilda arī Lidija Kuhareca, protestējot pret uzvārda latviskošanu.

Celmlauzis Igo

Pirmais mūziķis, kas izvēlējās pseidonīmu, bija Rodrigo Fomins. Viņš savu spānisko vārdu un krievisko uzvārdu nomainīja pret īso un daiļskanīgo Igo, saņemdam ne vienu vien sarkastisku piezīmi par lielummāniju, jo, lūk, esot taču lielais franču rakstnieks Viktors Igo. Lieki piebilst, ka ne jau tāpēc Igo izvēlējās šādu pseidonīmu. Turklāt Igo savu pseidonīmu neraksta franciski — Hugo. Nākamais mūziķis, kas izvēlējās labskanīgu pseidonīmu, bija 1986. gadā izveidotā Opus Pro dziedātājs Oļegs Andrejevs. Viņš kļuva par Aleksu. Var apgalvot, ka tieši Alekss aizsāka šo tradīciju, jo gan uz koncertu afišām, gan preses izdevumos viņa jauno vārdu rakstīja kā Alex, kaut gan latviešu alfabētā burtā "x" nemaz nav. Tas bija arī savdabīgs protests pret tālaika stagnāciju oficiālajā populārajā mūzikā, kā arī atspoguļoja ilgas pēc tā dzīvesveida, kas valdīja aiz dzelzs priekšvara.

Tālāko pseidonīmu pieņemšanas hronoloģiju izsekot ir visai grūti, tomēr šķiet, ka viens no pirmajiem, kas pseidonīmu veidoja no diviem vārdiem, bija grupas Salamandra ģitārists un dziedātājs Jānis Gūža — viņš kļuva par Džoniju Salamanderu. Arī grupa turpmāk saucas Johnny Salamander, kuras nosaukuma rakstību, protams, var saglabāt tādu, kāda tā ir angļu valodā, ko nevar teikt par paša mūziķa pseidonīmu. Tomēr preses izdevumi arī mūziķa pseidonīmu raksta angļu valodas versijā.

Visai īpatnējs ir latviešu dziedātājas Tatjanas Šimuratovas, sauktas arī par Daci, pseidonīms Leidibērda (Ladybird). Tas ir saliktenis no diviem angļu valodas vārdiem — dāma, arī lēdija un kundze (lady) un putns (bird). Latviski tas varētu skanēt kā Lēdijputna vai Putnu Dāma... Arī Leidibērdas partnera dziesmā My Lover's Gone lietuviešu dziedātāja Emberlaifa (Amberlife) pseidonīms ir saliktenis — dzintars (amber) un dzīvība, arī dzīve un mūžs (life). Latviskos variantus varat izdomāt paši. Ak, jā, mums arī ir sava Dzintare — dziedātāja Embera (īstajā vārdā — Aija Vītoliņa).

Vairāk vai mazāk populāru latviešu mūziķu angļiskos pseidonīmus varētu uzskaitīt vēl un vēl, piemēram, Linda Līna, Jana Keja un Nikola. Visas šīs dāmas lielākoties arī dzied angļu valodā. Neteikšu, ka slikti. Bet vai viņu angļiskie jaunvārdi ir palīdzējuši iekarot pasauli, Eiropu vai vismaz tuvākās kaimiņvalstis? Nav dzirdēts...

Lielo sākumburtu lietošana organizatorisko veidojumu nosaukumos

Par organizatoriskajiem veidojumiem Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisijas lēmumā tiek sauktas institūcijas, iestādes, uzņēmumi, uzņēmējiesabiedrības, zemnieku saimniecības, sabiedriskās, politiskās, profesionālās un citas organizācijas, kā arī to struktūrvienības.

Latviešu valodā izšķiramas divas organizatorisko veidojumu nosaukumu grupas: tiešie nosaukumi un simboliskie nosaukumi.

Tiešajā nosaukumā ir divas daļas — nomenklatūrdaļa un diferencētājdala. Nomenklatūrdaļā minēts organizatoriskā veidojuma tips (piemēram, *institūts, pārvalde, firma, birojs*). Diferencētājdala, kurā dots organizatoriskā veidojuma raksturojums, atrodas nomenklatūrdaļas priekšā. Kā diferencētājdalā, tā nomenklatūrdaļā var būt viens vai vairāki vārdi (piemēram, Metodiskais kabinets, Jāņa Rozes grāmatnīca).

Simboliskie nosaukumi organizatorisko veidojumu nosauc nosaukti, un tos raksta pēdīnās, kursīvā vai citā grafiskā izcēlumā. Simboliskajos nosaukumos neietilpst nomenklatūrdaļa, tā ir ārpus pēdīnām (piemēram, sabiedrība ar ierobežotu atbildību "ARS", veikala "Sakta").

1. Lielie sākumburti tiešajos nosaukumos

Ar lielo burtu rakstāmie vārdi	Piemēri
1.1. Nosaukuma pirmais vārds	Homeopātiskā aptieka Zemes banka Zilona aptieka Valsts ieņēmumu dienests
1.2. Pirmais sugasvārds no diviem vai vairākiem sugasvārdiem nosaukumā, kas sākas ar vienu vai vairākiem īpašvārdiem	Jūrmalas Tirdzniecības uzņēmums Rīgas Tehniskā universitāte Valmieras Piena kombināts Latvijas Republikas Ministru kabinets

<p>Piezīme. Ja nosaukumā īpašvārds ar tam sekojošu sugasvārdu veido jēdzieniski saistītu vārdkopu, tad sugasvārds rakstāms ar mazo burtu</p> <p>1.3. Skatīta vārds, kas nosaukumā seko tieši aiz sākuma īpašvārda.</p> <p>Nosaukumā skaitlis apzīmē jams arī ar ciparu.</p> <p>1.4. Pirmais sugasvārds, kas nosaukumā apzīmē nozīmīgas starptautiskas institūcijas un seko vārdiem <i>Pasaules, Eiropas, Starptautiskais</i> u.tml.</p> <p>1.5. Vienīgais sugasvārds aiz vietvārda (vai tā savienojuma ar nomenklatūras vārdu), ja šim sugasvārdam ir īpašvārda nozīme un rakstība ar mazo burtu var radīt pārpratumus.</p> <p>1.6. Visi patstāvīgas nozīmes vārdi valstu nosaukumos un valstu savienību nosaukumos, kā arī nosaukumā Apvienoto Nāciju Organizācija.</p>	<p>M.Lomonosova Krievu ģimnāzija Raiņa Literatūras un mākslas muzejs Latvijas Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija Kurzemes rajona Valde Vidzemes priekšpiļētas Skolu valde Ogres piļētas Valsts ieņēmumu dienests</p> <p>Cēsu Pirmā ceļu pārvalde</p> <p>Cēsu 1. ceļu pārvalde Liepājas 1. vidusskola</p> <p>Pasaules Banka Starptautiskais Valūtas fonds Eiropas Padome</p> <p>Rīgas Kamerteātris Rīgas Komercskola Latvijas Universitāte Latvijas Pasts Rīgas Dome Latvijas Republikas Saeima</p> <p>Latvijas Republika Lielbritānijas un Ziemeļrīijas Apvienotā Karaliste Neatkarīgo Valstu Sadraudzība Eiropas Savienība</p>
---	--

3. Lielie sākumburti organizatorisko veidojumu struktūrvienību nosaukumos

Ar lielo burtu sākamie vārdi	Piemēri
3.1. Pirmais vārds visu pakāpju struktūrvienību nosaukumos.	akciju sabiedrības "Pareksa banka" Rīdzenes nodaļa Latviešu valodas institūta Zinātniskā padome Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes Baltu valodu katedra Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisija

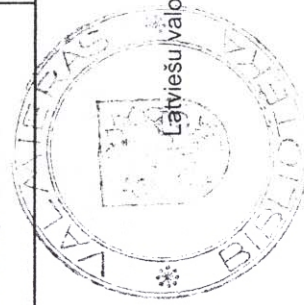
4. Lielie sākumburti nosaukumos, kas pārņemti no citas valodas

Ar lielo burtu sākamie vārdi	Piemēri
4.1. No citas valodas pārņemtajā netulkotajā nosaukumā jālieto oriģinālvārdos sākumburti. Arī transliterētajos nosaukumos jālieto oriģinālvārdos lietotie sākumburti.	korporācija "Digital Equipment Corporation" apgāds "Bantam Books" izdevniecība "Visšaja Škola"
4.2. No citas valodas pārņemtajā tulkotajā nosaukumā sākumburti jālieto saskaņā ar norādījumiem 1.1. un 2.1. punktā.	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka ASV Nacionālā ģeogrāfu biedrība kustība "Par demokrātisku Slovēniju"

2. Lielie sākumburti simboliskajos nosaukumos

Ar lielo burtu sākamie vārdi	Piemēri
2.1. Pirmais vārds simboliskajā nosaukumā, kuru liek pēdējās vai citādi grafiski izceļ. Nomenklatūras apzīmējumu (<i>akciju sabiedrība, rūpnīca</i> u.tml.) raksta ar mazo burtu.	akciju sabiedrība " Jūras līcis" rūpnīca " Latvijas bērzs" apgāds " Jāna sēta" namu pārvalde " Centra namsaimnieks" lombards " Baltijas pērle" uzņēmums " Rīgas zieds"
2.2. Visi patstāvīgas nozīmes vārdi laikrakstu un žurnālu nosaukumos (šāda rakstība lietojama arī izdevēja nosaukumā).	sabiedrība ar ierobežotu atbildību " Dārzs un Drava " SIA " Neatkarīgā Rīta Avīze " laikraksts " Lauku Avīze " žurnāls " Latvijas Lopkopis un Piensaime "
2.3. Dubltnosaukumos, ko veido bezpēdiņu tiešais nosaukums kopā ar pēdējās rakstīto simbolisko nosaukumu, lielo sākumburtu rakstības noteikumi saglabājas atbilstoši iepriekšējiem.	Latvijas Valsts lopkopības un veterinārijas zinātniskās pētniecības institūts " Sigra " Valsts eksperimentālās mašīnbūves konstruktora birojs " Elmako "
2.4. Pēdējās liktam nosaukumam, kuram ārpus pēdējām tiek norādīts uz sabiedrības vai uzņēmuma formu. (piemēram, akciju sabiedrība, valsts akciju sabiedrība, valsts uzņēmums, sabiedrība ar ierobežotu atbildību) saglabājami attiecīgie sākumburti	akciju sabiedrība " Birznieka Uzņēmējdarbības centrs" uzņēmums " Latvijas balzams" akciju sabiedrība " Latvijas Dzelzceļš " akciju sabiedrība Lombards "Baltijas pērle"

139151

I. Druviete,
Dr. hab. philol., prof.,
LR Valsts valodas centra
Latviešu valodas ekspertu komisijas priekšsēdētāja

Kritērijs	
Klase	11.klase
Stundas temats	Darbības vārda pareizs lietojums
Stundas mērķi un uzdevumi	<p>Mudināt skolēnus atkārtot darbības vārda pareizrakstību.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veicināt skolēnu prasmi lietot pareizas darbības vārda formas. • Rosināt skolēnus saskaņot tekstā svarīgāko informāciju, atlasīt to. • Rosināt skolēnus, darbojoties grupās, veidot uzskates materiālus.
Prognozējamais rezultāts	<p>Skolēniem ir izpratne par darbības vārda pareizrakstību.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiek attīstīta skolēnu prasme lietot pareizas darbības vārda formas un pareizrakstību. • Skolēni tekstā saskata svarīgāko informāciju, atlasa to. • Skolēni, darbojoties grupās, veido uzskates materiālus.
Mācību metodes un metodiskie paņēmieni	Darbs ar tekstu, skolotājas jautājumi (uz lapām, kur jāveido plakāts), saruna (mācību dialogs), izlasītā vizualizēšana.
Darba organizācijas formas	Grupu darbs
Mācību līdzekļu un mācību metodisko palīglīdzekļu izmantojums.	<p>Materiāli no:</p> <p>J.Kušķis “Mūsu valoda”(17),</p> <p>Dz.Paegle un J.Kušķis “Kā latvietis runā”(18),</p> <p>A.Rubāna “Latviešu valodas rokasgrāmata”(35),</p> <p>interneta materiāli no www.liis.lv. (22)</p> <p>Papildus pieejamas grāmatas: “Latviešu valodas rokasgrāmata. Tabulas. Shēmas” (32), “Špiks Latviešu valoda”, “Latviešu valoda. Raksturīgākās kļūdas” (1). un “Palīdzi, māsiņ! (15)”</p>
Mācību sasniegumu vērtēšana	Darbu stundā vērtēju ar uzslavu, jo grupu darbā diezgan grūti ar atzīmi vērtēt katra skolēna atsevišķu ieguldījumu.

Skolotāja darbība	Skolēnu darbība
<p>Labdien!</p> <p>Šodien būs jūsu iespēja kļūt par skolotājiem. Tā kā skolotāji pirms katras stundas iepriekš gatavojas, tas būs jādara arī jums.</p> <p>Šodienas temats ir darbības vārda pareizrakstība un pareizs lietojums.</p> <p>Pirms stundas esmu katra skolēna sola apakšā uzlīmējusi lapiņas ar skaitļiem no 1-5. Šādi skolēni tiek sadalīti piecās grupās.</p> <p>Katrai grupai uz galda A3 lapas. Uz vienas no lapām informācija:</p> <p>1. grupai: Situācijas, kad jāzina, kāds ir darbības vārda atgriezeniskās galotnes pareizs lietojums.</p> <p>2. grupai: Situācijas, kad jāzina daļējo lokāmo divdabju un ciešamās kārtas pagātnes divdabju pareizrakstība.</p> <p>3. grupai: Situācijas, kurās jāzina darbības vārdu „lūzt”, „birzt” un „miltz” pareizrakstība, darbības vārda „lūgt” 1. personas formas lietojums.</p> <p>4. grupai: Situācijas, kad jāzina darbības vārda pavēles izteiksmes formu pareizrakstība;</p> <p>5. grupai: Situācijas, kad jāzina darbības vārdu īstenības izteiksmes formu pareizrakstība.</p> <p>Skolēnu uzdevums:</p> <p>Jūsu uzdevums ir lasīt izdales materiālus. Uz lapas veidot uzskates materiālus pārējai klasei (nevis konspektus!!!). Atlasiet informāciju, kura ir īpaši svarīga un pārējai klases daļai būtu jāpieraksta! Izmantojiet piemērus!</p> <p>Jums būs dotas 3-5 min sava darba prezentēšanai.</p> <p>Lapās drīkstat pasvītrot svarīgāko informāciju, ja jums tas nepieciešams.</p>	<p>Skolēni sadalās grupās.</p> <p>Grupas sagatavo sev darba vidi.</p>

Katram skolēnam ir īpašs uzdevums:

- laika kontrolētājs- uzmanīs, lai darbs tiktu veikts laicīgi un prezentācija iekļautos laika limitā- 3-5 min;
- vizuālais noformētājs sekos, lai atklātā informācija būtu vizuāli viegli uztverama;
- galvenais runātājs-pasniegs viegli uztveramu informāciju pārējai klasei.
- informācijas meklētājs, atlasīs informāciju, kura būtu jāpieraksta pārējai klasei.

Skolēni lasa skolotājas sagatavotās informācijas lapas no grāmatām: J.Kušķa “Mūsu valoda”, Dz.Paegles un J.Kušķa “Kā latvietis runā”, A.Rubānas “Latviešu valodas rokasgrāmata”, tiek izmantoti arī interneta materiāli no www.liis.lv.

Papildus skolēniem pieejamas grāmatas: “Latviešu valodas rokasgrāmata. Tabulas. Shēmas”, “Špiks. Latviešu valoda”, “Latviešu valoda. Raksturīgākās kļūdas” un “Palīdzi, māsiņ!”

Darbam 15-20 min.

Tagad ir jūsu iespēja būt skolotājiem!

Katrai grupai dotas 5 minūtes iegūtās informācijas prezentēšanai. Grupu secība tāda, kā izlozes lapinās.

Pārējie skolēni pieraksta katras grupas “skolotāju” atlasīto informāciju uz lapām, kuras skolotāja ir izdalījusi (lai lapas tiktu ievietotas mapē).

Pierakstiet “skolotāju” sagatavoto informāciju uz lapām! Tās jums būs jāievieto mapē!

Paldies par darbu!

Skolēni lasa materiālus, uz lapām raksta informāciju, gatavo to pasniegšanai pārējiem klasesbiedriem.

Katra grupas “skolotāji” prezentē savu darbu, pārējie skolēni pieraksta.

- Visjaukākie svētki mums ir Ziemassvētki un jaunais gads.
 - Visjaukākie svētki mums ir ziemassvētki un jaunais gads.
 - Visjaukākie svētki mums ir Ziemassvētki un Jaunais gads.
 - Visjaukākie svētki mums ir Ziemassvētki un Jaunais gads.
-
- A.Čaks par poēmu "Mūžības skartie" saņēma A.Brigaderes Prēmiju.
 - A.Čaks par poēmu "Mūžības skartie" saņēma A.Brigaderes prēmiju.
 - A.Čaks par poēmu "Mūžības Skartie" saņēma A.Brigaderes prēmiju.
 - A.Čaks par poēmu "Mūžības skartie" saņēma A.Brigaderes premiju.
-
- Mīļo māsi, es pateicos par Tavu vēstuli.
 - Mīļo māsi, es pateicos par tavu vēstuli.
 - Mīļo māsi, es pateicos par Tavu vēstuli.
 - Mīļo māsi, es pateicos par Tavu vēstuli.
-
- Maijā mēs svinām Mātes Dienu.
 - Maijā mēs svinam Mātes dienu.
 - Maijā mēs svinam mātes dienu.
 - Maijā mēs svinam Mātes Dienu.
-
- Regulāri iznāk "Zinātņu akadēmijas vēstis".
 - Regulāri iznāk "Zinātņu Akadēmijas Vēstis".
 - Regulāri iznāk "Zinātņu Akadēmijas vēstis".
-
- Laikraksts "Literatūra un māksla Latvijā" informē par kultūras aktualitātēm.
 - Laikraksts "Literatūra un māksla Latvijā" informē par kultūras aktualitātēm.
 - Laikraksts "Literatūra un Māksla Latvijā" informē par kultūras aktualitātēm.
 - Laikraksts "Literatūra Un Māksla Latvijā" informē par kultūras aktualitātēm.
-
• N. Aldis - Ģ. Alža	• N. Ingus - Ģ. Ingusa
• N. Aldis - Ģ. Alda	• N. Ingus - Ģ. Ingus
• N. Aldis - Ģ. Aldsa	• N. Ingus - Ģ. Ingussa
• N. Ingus - D. Ingam	• N. pirtis - Ģ. piršu
• N. Ingus - D. Ingim	• N. pirtes - Ģ. pirtes
• N. Ingus - D. Ingusam	• N. pirtis - Ģ. pirtu
• N. Ingus - D. Ingum	
• N. Uldis Apse - D. Uldim Apsei	• N. Mikus - Ģ. Mikus
• N. Ūldis Apse - D. Ūldim Apsem	• N. Mikus - Ģ. Mika
• N. Uldis Apse - D. Ulžam Apsei	• N. Mikus - Ģ. Mikusa
• N. Uldis Apse - D. Uldim Apsem	• N. Mikus - Ģ. Mikuša
• N. mutes - Ģ. mutu	• N. Māris Puķe - D. Mārim Puķei
• N. mutes - Ģ. mušu	• N. Māris Puķe - D. Mārim Puķam
• N. mutes - Ģ. mūšu	• N. Māris Puķe - D. Mārim Puķem

2.uzdevums. Ieraksti pareizos burtus!

Anketa

Anketa

Kuras mācību stundas Tev likās interesantākas un lietderīgākas- latviešu valodas vai literatūras stundas? Kāpēc?

Man patīva gan latviešu valodas stundas, gan literatūras, jo stundas, par tām viss, bija interesantas. Esmu bijusi vēl interesāta kā rakstās par viņu kāpēc. Pēl rēkad nosomu interesājusies par literatūru, tik aktīvi. Šajās stundās man gūbejās, tiešām, nemelejot, uzmināt visu! "

Vai Tev patika pildīt mājasdarbus, izmantojot datoru un interneta pieslēgumu? Kāpēc?

Man neapasi patīva pildīt tos uz datoru, jo es, pirmkārt slikti rakstu latviešu burtim, otrkārt aizmirstu. Parasti es pildu mājasdarbus pie galda ap divām stundām un uz datora pildīt rēnu mājasdarbu nav ērti.

Vai, pildot šāda tipa uzdevumus, Tu iemācījies ko jaunu? Ko?

Jā, diezgan daudz! Paldies, jums! "

Kas Tev patika un nepatika manā darbībā?

Man patīka viss! "

Tavi ieteikumi man:

Būt tādam pašam Saulestārnīkam "

Anketa

Kuras mācību stundas Tev likās interesantākas un lietderīgākas- latviešu valodas vai literatūras stundas? Kāpēc?

Patika literatūras stundas kurās lasījām "Jāzepa brāļus", visa klase bija vienota un bija interesanti.

Patika arī latviešu valodas stundas, kurās vajadzēja locīt vārdus, iemācījos un atkārtāju ko biju jau apguvusi.

Vai Tev patika pildīt mājasdarbus, izmantojot datoru un interneta pieslēgumu? Kāpēc?

Tas bija interesantāk, jo atšķinās no ierastā.

Domāju to vajadzētu ieviest, jo mēs darbojam 21.gs.

• Vajag kaut ko mūsdienīgāku! Kā piem. mājas darbi e-pastā!)

Vai, pildot šāda tipa uzdevumus, Tu iemācījies ko jaunu? Ko?

Adrese, kurā bija mājasdarbi bija arī citi interesanti uzdevumi.

Lielo burtu uzdevums bija interesants, iemācījos daudz nezinātu lietu.

Kas Tev patika un nepatika manā darbībā?

Patika, ka mācējāt saliedēt klasi. Atbūvot zēnu ausis no mūzikas atskanotāju ausīnām.)

Nedaudz stingrības, nedaudz smieklu, viss bija labi.)

Tavi ieteikumi man:

Sasniegt mērķus! :)

Un varbūt būt par skolotāju!

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Laura Tolstova L.Tolstova .

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Lilija Jurgite

Recenzente: Ina Druvieta

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā

Pieņēma:

Paraksts

.....

Paraksta atšifrējums

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

.....; prot. Nr., vērtējums

Komisijas sekretāre:

Paraksts